

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศของเรา กำลังประสบความเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายด้าน อันเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ตลอดจนวัฒนธรรม และสภาพการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนเป็นที่มาของปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกัน กล่าวคือปัญหาทางสภาวะทางเศรษฐกิจ ความผันแปรทางการเมือง สภาพการว่างงาน การไม่รู้หนังสือของประชาชน และลักษณะปัญหาสังคมทั้งหลาย อันเนื่องมาจากพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของบุคคลในสังคม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม กับการเจริญเติบโตของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ กล่าวคือวิถีชีวิตต่าง ๆ ในชีวิตของแต่ละบุคคล กับวิถีชีวิตของปัญหาทางสังคมนี้ต่างก็เกี่ยวข้องถึงลักษณะและความสัมพันธ์ของซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี^๑ ภัยเหตุนี้จากการที่สังคมกำลังอยู่ในสภาพที่เป็นปัญหาและเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อ การเจริญเติบโต พัฒนาการและการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม บุคคลจำเป็นต้องปรับตัว ตลอดจนวิถีทางการดำเนินชีวิตของตนให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาอื่นทั้งความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้น ผู้ที่มีความสามารถปรับตัวได้ดี และเหมาะสมตามเกณฑ์ของสังคม ย่อมจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

^๑ E.H. Erikson, Identity : Youth and Crisis (New York : W.W. Norton and Co., 1968), p. 23.

ยอมแสดงผลในหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น การแสดงลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ อันไม่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม ซึ่งนับเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ ทั้งนี้เนื่องจากความคิดเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ นักการศึกษา ตลอดจนนักวางแผนพัฒนาต่างก็ยอมรับว่า การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าจะสำเร็จหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ เมื่อได้พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติค้ำมนุษย์บุคคลแล้วจึงพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติค้ำวัตถุ และพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกัน การพัฒนาประเทศจึงจะดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะทุกอย่างในสังคมนั้นเชื่อมโยงกันดังลูกโซ่^๒

ด้วยเหตุผลดังกล่าว บุคคลในชาติจึงเป็นทรัพยากรที่มีค่าและเป็นกำลังอันสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศ สำหรับในประเทศไทยนั้น แฮตเพลท์ (Hatpelt) กล่าวถึงลักษณะของคนไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา โดยอ้างถึง โจน เอมบลีย์ (John Embly) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของคนไทยว่า "มีโครงสร้างอย่างหละหลวม" คนไทยขาดความเป็นระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด คนไทยไม่มีระบบบริหารงานที่เป็นระเบียบและไม่เห็นค่าของเวลา และยังกล่าวเสริมอีกว่า คนไทยมีลักษณะเด่นคือชอบความเป็นอิสระ และเป็นตัวของตัวเอง คนไทยเห็นความสนุกที่ไ้รับเฉพาะหน้ามีคามากกว่าที่อาจจะไ้รับในอนาคต เมื่อการวางแผนที่ขึ้นอยู่กับการเล็งการณ์ไกลและการเตรียมพร้อมที่จะเสียสละปัจจุบันไม่มีในบุคลิกภาพของคนไทย ระบบคุณค่าและลักษณะสังคมจึงทำให้ไม่อาจมีการวางแผนพัฒนาเกิดขึ้นได้ง่าย ๆ^๓

^๑ ธีรารัง บัวศรี, "แนวใหม่ในการจัดการศึกษาของประเทศไทย", เอกสาร
สัมมนาครูใหญ่โครงการวัดผลสัมฤทธิ์ ภาคการศึกษา ๑ (๒๕๑๔), หน้า ๘๖

^๒ วีรยุทธ วิเชียร ไซคี "สังคมไมตรีสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ" วารสาร
จิตวิทยา (สมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๘๓

^๓ เฮอแมน แฮตเพลท์ การวางแผนพัฒนาของประเทศไทย แปลจาก Developmental Planning of Thailand โดยจันทร์เพ็ญ ภัคฉิม วิทยาสาร
ปริทัศน์ ๑๕ (๕ พฤศจิกายน, ๒๕๑๓), หน้า ๒๕ - ๒๘.

จากแง่คิดและความเห็นในเรื่องบุคลิกภาพของคนไทยที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในสายตาของชาวต่างประเทศ เช่นนี้ จึงควรที่จะได้มีการศึกษาถึงแบบแผนการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ตลอดจนประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบุคลิกภาพ ทักษะ ทักษะ ความคิดเห็น และความเชื่อของแต่ละบุคคลนับตั้งแต่แรก ปฏิบัติเป็นต้นมา พฤติกรรมของบุคคลที่กำลังเจริญเติบโตและพัฒนานั้น ได้รับอิทธิพลมาจากองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ

๑. ยีน (Gene) ซึ่งเป็นตัวแปรทางชีวภาพ (biological variables)
๒. องค์ประกอบที่ไม่มียีนอันเป็นตัวแปรทางชีวภาพ (nongenetic biological variables) เช่น การขาดออกซิเจนในระหว่างคลอด การทำงานผิดปกติของต่อมพิทูอิทารี (malfunction of pituitary gland)
๓. การเรียนรู้ในอดีตของเด็ก (the child's past learning)
๔. สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีผลทางจิตวิทยาต่อเด็ก (social psychological environment) เช่น บิดามารดา พี่น้อง เพื่อน ๆ และครู
๕. สภาพแวดล้อมทางสังคมและทางวัฒนธรรมโดยทั่วไปของเด็ก (general social and cultural milieu)

อิทธิพลจากยีนและองค์ประกอบที่ไม่มียีนนี้จัดเป็นแรงผลักดันทางธรรมชาติ (nature forces) และสำหรับอีก ๓ ประการสุดท้าย จัดเป็นแรงผลักดันจากการอบรมเลี้ยงดูหรือแรงผลักดันทางสิ่งแวดล้อม (nurture or environmental forces) พฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็กจึงมีพื้นฐานอันเป็นองค์ประกอบหลัก ๒ ประการ จากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างแรงผลักดันทางธรรมชาติหรือพันธุกรรมและจากแรงผลักดันทางการอบรมเลี้ยงดูหรือสิ่งแวดล้อม^๑

---

^๑ Paul H. Mussen, John J. Conger, and Jerome Kagan, Child Development and Personality, 3rd ed. (Harper and Row, Publisher, Incorporate Copyright, 1956), p. 33.

ความสำคัญของพันธุกรรม

พันธุกรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษแต่กำเนิด การเจริญเติบโตโดยทั่วไปของสิ่งมีชีวิต (organism) ทุกสิ่งจะเริ่มในการปฏิสนธิจากเซลล์ เซลล์ มารวมกันทางพันธุกรรม จนได้สิ่งมีชีวิตใหม่อีก ๑ เซลล์ โดยที่เซลล์แต่ละเซลล์นั้น จะแบ่งตัว เป็นตัวผู้และตัวเมียและพัฒนาต่อไปจนกระทั่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบหรือที่เรียกว่าบรรลุนิติภาวะ (maturity) สำหรับการเจริญเติบโตของมนุษย์นั้นเริ่มต้นจากการผสมกันระหว่างสเปิร์ม (sperm) และไข่ (ovary) และจะแบ่งตัวเป็นตัวผู้และตัวเมีย การแบ่งตัวของเซลล์แต่ละเซลล์ที่ปฏิสนธิกันแล้วจะมีลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนกันหมด นั่นคือในแต่ละเซลล์จะมียีนซึ่งเป็นตัวบอกลักษณะของเซลล์แต่ละตัว บุคลิกลักษณะของมนุษย์จึงเกิดจากปฏิกิริยาการรวมตัวของยีนต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์ได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดามารดา ดังนั้นเซลล์ทั้งหมดเมื่อรวมตัวกันจึงจะให้ลักษณะโครงสร้างทั้งหมดของสิ่งมีชีวิตนั้นขึ้นมา พันธุกรรมจึงเป็นตัวที่กำหนดลักษณะของสิ่งมีชีวิตนั้น

เนื่องจากลักษณะหลายอย่างของมนุษย์ได้รับอิทธิพลจากพันธุกรรมนี้ จึงเป็นการยากที่จะตัดสินว่าอิทธิพลของพันธุกรรมนั้นมีมากน้อยเพียงไร อีกกรณีหนึ่งบุคคลที่ไม่สามารถสังเกตเห็นการทำงานของยีนเล็ก ๆ ในเซลล์ได้ วิธีการศึกษาถึงพันธุกรรมจึงต้องสันนิษฐานจากผลที่ปรากฏออกมาแล้ว อนึ่งพันธุกรรมบางอย่างอาจจะไม่แสดงออกจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้จึงมีปัญหาในการศึกษาอิทธิพลของพันธุกรรมต่อบุคคลแต่ละคนแตกต่างกันไป

^๑ Merle J. Moskowitz and Arthur R. Orgel, General Psychology : A Core Text in Human Behavior (Boston : Houghton Mifflin Company, 1969), pp. 188 - 189.

^๒ Mussen, Conger, and Kagan, Child Development and Personality, pp. 43 - 44.

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ การ์น และคณะ (Garn et al.) จึงได้ร่วมกันทำการศึกษาถึงพัฒนาการทางร่างกายของเด็กที่มีบิดามารดาที่มีขนาดรูปร่างใหญ่ โดยเปรียบเทียบกับเด็กที่มีบิดามารดาที่มีขนาดรูปร่างเล็ก และพบว่าเด็กซึ่งมีบิดามารดาที่มีรูปร่างใหญ่จะมีรูปร่างสูงกว่าและมีน้ำหนักหนักมากกว่าเด็กซึ่งมีบิดามารดาที่มีรูปร่างขนาดเล็ก นับตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งมีอายุถึง ๑๗ ปี^๑

เครทซ์เมอร์ และเชลดอน (Kretschmer and sheldon) มีความเห็นว่าลักษณะทางโครงสร้างของร่างกายสามารถอธิบายลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลได้ และบุคลิกภาพเกิดจากอิทธิพลของพันธุกรรม^๒

แคทเทล และคณะ (Cattell et al.) จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบเชาว์ปัญญาและบุคลิกภาพของเด็กซึ่งมีอายุระหว่าง ๑๐ ปี ถึง ๑๕ ปี จำนวน ๒๐๐ คน ว่าองค์ประกอบทางพันธุกรรมจะมีอิทธิพลต่อเด็กในค่านิโคมากกว่ากัน ซึ่งผลพบว่า เชาว์ปัญญาของเด็กได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบทางพันธุกรรมมากกว่าลักษณะบุคลิกภาพ^๓

---

^๑ S.M. Garn, A Clark, Lina Landkof, and Laura Newell, "Parental body build and developmental progress in the offspring," Science, 1960, 132, pp. 1555 - 1556.

^๒ William H. Sheldon, "Constitution Type", Differential Psychology, edited by Anne Anastasi (London : Macmillan Company, 1970), pp. 162 - 177.

^๓ R.B. Cattell, G.F. Stice, and N.F. Kristy, A first approximation to nature - nurture ratios for eleven primary personality factors in in objective tests, Journal abnorm.soc. Psychol., 1957, 54, pp. 143 - 159.

จากผลงานวิจัยและความคิดเห็นดังกล่าว เป็นส่วนเฉพาะที่แสดงผลของพันธุกรรม ที่มีอิทธิพลเหนือการ เจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์เท่านั้น แต่เนื่องจากการ เจริญเติบโตของมนุษย์ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ได้รับการอธิบายและศึกษาวิจัยถึงอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างกว้างขวาง นั่นก็คือทาง ค่านสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมในความหมายทางจิตวิทยานั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ๒ ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมภายใน (internal environment) และสิ่งแวดล้อมภายนอก (external environment)

สิ่งแวดล้อมภายใน ได้แก่สิ่งเร้า (stimuli) ต่าง ๆ ที่ทำปฏิกิริยาอยู่ภายในอินทรีย์ (organism) หรือร่างกายมนุษย์ ซึ่งสิ่งแวดล้อมภายในนี้ยังสามารถแบ่งย่อยได้อีกเป็น ๒ ระบบ คือ

๑. ระบบภายในเซลล์ (intracellular system) ประกอบด้วยแรงผลักดันทางเคมีและทางฟิสิกส์ (chemical and physical forces) ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการรวมตัวของยีนในนิวเคลียส (nucleus) เนื่องจากโครงสร้างและหน้าที่ของเซลล์นั้นมิได้เกิดจากการรวมตัวของยีนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการปะทะสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างยีนและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ยีนค้ำย และการปะทะสัมพันธ์ระหว่างยีนเหล่านี้กับสิ่งแวดล้อมภายในเซลล์จะก่อให้เกิดโครงสร้างของสิ่งมีชีวิตที่มีอินทรีย์ที่สมบูรณ์ขึ้น (mature organism)

๒. ระบบระหว่างเซลล์ (intercellular system) ประกอบด้วยของเหลวและความกดดันซึ่งอยู่รอบ ๆ เซลล์ อันจะมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

สิ่งแวดล้อมภายนอก (external environment) ได้แก่สิ่งเร้าต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบโดยตรงต่ออินทรีย์หรือมนุษย์ สิ่งแวดล้อมภายนอกนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. สิ่งแวดล้อมก่อนกำเนิด (prenatal environment) เป็น สิ่งแวดล้อมทั้งหมดภายในครรภ์มารดา ได้แก่ ของเหลวซึ่งเรียกว่าน้ำคร่ำ (amniotic): อยุ่ลอมรอนที่ตัว (fetus) และสภาวะทั้งหมดภายในครรภ์มารดา

๒. สิ่งแวดล้อมหลังกำเนิด (postnatal environment) ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมประเภทต่าง ๆ อันเป็นสิ่งเร้าที่ซับซ้อน ซึ่งมนุษย์จะต้องเผชิญนับตั้งแต่แรกเกิดจากครรภ์มารดา

จะเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมทุกประเภทดังได้กล่าวมานี้ล้วนมีอิทธิพลร่วมกันโดยประกอบกันขึ้นเป็นสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา (psychological environment) ในการเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ ดังนั้นในความหมายของนักจิตวิทยา สิ่งแวดล้อมจึงหมายถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physiological environment) ที่ถูกรอบ ๆ ตัวมนุษย์ซึ่งส่งแรงกระตุ้นและมีอิทธิพลต่อโครงสร้างหรือพฤติกรรมของมนุษย์

ความสำคัญของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม

จากการที่มนุษย์เจริญเติบโตจากองค์ประกอบสำคัญทั้ง ๒ ประการนี้ คือทั้ง พันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งต่างก็เป็นสิ่งที่แสดงเหตุผลของความแตกต่างของแต่ละบุคคลได้เป็นอย่างดี จึงมีผู้สนใจหาการศึกษาถึงความสำคัญขององค์ประกอบทั้ง ๒ ว่า องค์ประกอบใดจะมีอิทธิพลเหนือการเจริญเติบโตและพัฒนาการมนุษย์มากกว่ากัน ซึ่งในเรื่องนี้นักจิตวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาจิตวิทยาพัฒนาการได้ให้ความสนใจอภิปรายและทำการวิจัยกันอย่างกว้างขวางมาเป็นเวลานาน แต่ในปัจจุบันนี้ข้ออภิปรายและการศึกษาวิจัยในความมากมายของอิทธิพลระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมนี้ นักจิตวิทยาได้จัดให้เป็นเรื่องที่ยุติลงอย่างสิ้นเชิง (as a dead issue) ทั้งนี้เนื่อง

จากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่างก็เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นและสำคัญในพฤติกรรม มนุษย์จะขาดสิ่งใดไม่ได้เลย^๑

คลัคโคห์น และเมอร์เรย์ (Kluckhohn and Murray) ได้กล่าวสนับสนุนความเชื่อกันว่าโดยเขาทั้งสองเชื่อว่าทั้งพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของบุคคลพอ ๆ กัน หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไป การพัฒนาการบุคลิกภาพย่อมไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะบุคลิกภาพของบุคคลเกิดจากการปะทะสัมพันธ์กันระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม พันธุกรรมอย่างเดียวกันในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันย่อมก่อให้เกิดบุคลิกภาพของบุคคลที่ต่างกัน และเช่นเดียวกันในสภาพแวดล้อมที่เหมือนกัน แต่พันธุกรรมต่างกันย่อมก่อให้เกิดบุคลิกภาพต่างกันได้^๒

เบอร์เกส (Burgess) ได้แสดงความเห็นว่า สรีระซึ่งได้พัฒนามาจากพันธุกรรม เป็นเครื่องช่วยให้บุคคลแสดงพฤติกรรมบางอย่างที่บุคคลจะกระทำได้นั้น แต่เด็กไม่ได้รับวัฒนธรรมจากสิ่งแวดล้อมแล้วเด็กเหล่านั้นก็จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไม่ได้ เบอร์เกสได้ยกตัวอย่างการค้นพบเด็กหมาป่า (The Wolf Child) ของหมอสอนศาสนาชาวอินเดียชื่อซิงห์ (Singh) ปรกอบว่า ซิงห์ได้นำเด็กสองคนมาเลี้ยง ซึ่งเด็กทั้งสองนี้ได้รับการสันนิษฐานว่าเคยอาศัยอยู่กับฝูงสุนัขป่ามาตั้งแต่เล็ก ๆ เพราะจากการแสดงท่าทาง การเคลื่อนไหว การรับประทานอาหาร และการส่งเสียงคำรามของเด็กทั้งสองซึ่งมีลักษณะแบบเดียวกับสุนัขป่าทั้งสิ้น เด็กทั้งสองเป็นหญิงทั้งคู่ คนโตมีอายุประมาณ ๘ ขวบ ซึ่งซิงห์ให้ชื่อว่ากามา (Kamala) และคนน้องมีอายุประมาณ

---

^๑ Anne Anastasi, "Heridity, Environment, and the Question "How"?", cited in Henry Munsinger (editor), Readings in Child Development (New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1971), p.11.

^๒ Clyde Kluckhohn and H.A. Murray, "Personality Formation : The Determinants" Personality (New York : Alfred A. Knopf, 1955), pp. 53 - 67.

๑ ขวบครึ่ง ชื่ออมรา (Amara) หลังจากที่ยังได้เลี้ยงเด็กทั้งสองเป็นเวลา ๑ ปีเศษ ฅนล่ำก็สามารถแสดงพฤติกรรมบางอย่างแบบมนุษย์ธรรมดาได้บ้าง แต่ฅมาทั้งฅลาและอมราก็เสียชีวิต เบอร์เกสยืนยันว่าสิ่งแวลลอมเป็นสิ่งที่ยควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวฅมมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมและบุคลิกภาพของ เด็กเป็นอย่างมาก^๑

จากความสำคัญของทั้งพันธุกรรมและสิ่งแวลลอมคังผลงานวิจัยคังกล่าวจึงได้มี การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวลลอมขึ้น โดยในการศึกษาทดลอง เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพันธุกรรมและสิ่งแวลลอมนั้น ในวิธีการทางวิทยาศาสตร์จะใช้ วิธีกำหนดให้ฅนใคันหนึ่งเป็นฅวแปรคังที่ และอีกอันหนึ่งเป็นฅวแปรตาม ซึ่งในการทดลอง กับมนุษย์นั้นนิยมที่จะทำกับเด็กฝาแฝด (Twin) มากที่สุด

ลักษณะของฝาแฝดนั้นสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท^๒ คือ

๑. ฝาแฝดแท้ (identical twins) ซึ่งพัฒนามาจากการผสมของ สเปอรัม ๑ ตัว และไข่ ๑ ใบ ตามปกติ แต่เมื่อได้รับการปฏิสนธิจะมีการแยกตัว และ พัฒนาเป็น ๒ หรืออาจมากกว่า ลักษณะของเด็กฝาแฝดแท้จึงมีพันธุกรรมมาจากยีนรวมกัน ซึ่งยังผลให้มีลักษณะภายนอกทางร่างกายที่เกือบจะไม่แตกต่างจากกัน แต่มักจะ เป็นเพศ เดียวกัน การศึกษาถึงฝาแฝดแท้จึงสามารถบอกความแตกต่างทางสิ่งแวลลอมได้

๒. ฝาแฝดเทียม (fraternal twins) พัฒนามาจากไข่ ๒ ใบ และปฏิสนธิโดยสเปอรัม ๒ ตัว ตามลักษณะทางยีนฝาแฝดเทียมนี้มีลักษณะไม่คังอะไรกับ การเป็นพี่น้องธรรมดา เพียงแต่เกิดในเวลาทีใกล้เคียงกันเท่านั้น ในทางพันธุกรรม

^๑ Ernest W. Lurgess and Harvey J. Locke, The Family, American Book Company, 1960.

^๒ R.S. Woodworth, "Resemblances between identical twins reared apart," cited in Munsinger (editor), Readings in Child Development, pp. 3 - 4.

ฝาแฝดประเภทนี้จึงไม่มีพื้นฐานร่วมกันเลยเพียงแต่จะมีสิ่งแวดล้อมก่อนกำเนิด และสิ่งแวดล้อมหลังกำเนิดร่วมกันใกล้ชิดกว่าการเป็นพี่น้องธรรมดาเท่านั้น

อาร์ เอส วูดเวิร์ท (R.S. Woodworth) ได้เสนอว่าระดับเชาวน์ปัญญาของฝาแฝดที่มีความใกล้เคียงทางการศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา โดยเสนอว่าปัจจัยประกอบทางสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการสติปัญญาเช่นเดียวกับพันธุกรรม วูดเวิร์ทได้รวบรวมการศึกษาฝาแฝดแท้ที่เลี้ยงแยกกัน จำนวน ๑๘ คู่ ซึ่งมีอายุระหว่าง ๑ เดือน ถึง ๒ ปี จากการศึกษาร่วมกันของ เฮจ เจ มุลเลอร์ (H.J. Muller) ในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ นิวแมน ฟรีแมน และโฮลซิงเกอร์ (Newman Freeman and Holzinger) ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ จากหนังสือเรื่องฝาแฝด (Twins) การ์ดเนอร์และนิวแมน (Gardner and Newman) ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ และคูฝาแฝดชาวอังกฤษของโซเดค (Sodek) ซึ่งมีอายุเกือบ ๑๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ การศึกษาฝาแฝดแท้ทั้งหมดนี้ วูดเวิร์ท ได้รวบรวมวิเคราะห์โดยพิจารณาอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมก่อนกำเนิดและสิ่งแวดล้อมหลังกำเนิด ซึ่งผลปรากฏว่าจากฝาแฝดที่ศึกษาจำนวน ๑๘ คู่นี้ ในคู่ที่ ๑ ถึงคู่ที่ ๔ แสดงผลของการที่ระดับเชาวน์ปัญญาคำ อันเป็นผลมาจากการมีประสบการณ์เบื้องต้นที่ไม่ดี และบางรายมีความเสียเปรียบทางสิ่งแวดล้อมก่อนกำเนิดอย่างถาวรมาแต่กำเนิด นอกจากนั้นยังพบว่าสิ่งแวดล้อมบางส่วนยังไม่สามารถแยกความแตกต่างในการเลี้ยงดูเด็กฝาแฝดได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ เด็กฝาแฝดนั้นแม้จะถูกแยกเลี้ยงแต่ก็มีสภาพเหมือนถูกเลี้ยงอยู่ในสิ่งแวดล้อมและตั้งสังคมเดียวกัน แต่ในฝาแฝดบางคู่ก็พบความแตกต่างในสภาพแวดล้อมได้อย่างเด่นชัด ตัวอย่างเช่นในกรณีเด็กหญิงฝาแฝด ๒ คน ซึ่งคนหนึ่งถูกเลี้ยงดูในเขตปศุสัตว์ที่ดี และต่อมาได้เข้าศึกษาต่อในระดับวิทยาลัย และมีอาชีพเป็นครูในเวลาต่อมา ในขณะที่คู่แฝดของเธอถูกนำไปเลี้ยงในเขตป่าทางไกลเมือง และเข้าศึกษาในโรงเรียนเป็นเวลาเพียง ๒ ปี ซึ่งต่อมาเธอก็ได้ทำงานรับจ้างในเมืองใหญ่และเลื่อนตำแหน่ง เป็นผู้ช่วยทั่วไปของสำนักงานการพิมพ์เล็ก ๆ แห่งหนึ่งในเวลาต่อมาในหน้าที่ที่จะต้องพิมพ์คัดและพิสูจน์อักษร (proofreading) ฝาแฝดคู่นี้ถูกนำมาทดสอบเชาวน์ปัญญาซึ่งพบว่าฝาแฝดที่ได้รับการศึกษาจากวิทยาลัยและเป็น

ครูไคคะแนนเท่ากับ ๑๑๖ ในขณะที่ครูแปดของเธอไคคะแนนเท่ากับ ๘๒ จากความแตกต่างจำนวน ๒๔ คะแนนนี้ แสดงความแตกต่างในระดับเชาวน์ปัญญาที่มากที่สุดกว่ากรณีคูแฝดคนอื่น ๆ^๑

จากความแตกต่างทางระดับเชาวน์ปัญญาของคูแฝดที่ถูกเลี้ยงในสภาพแวดล้อมต่างกันเช่นนี้ จากการวิเคราะห์พบว่าคูแฝดที่ถูกเลี้ยงในสภาพแวดล้อมที่ดีกว่าและมีระดับการศึกษาที่ดีกว่าจะมีระดับเชาวน์ปัญญาสูงกว่าคูแฝดอีกคนหนึ่งที่ถูกเลี้ยงในสภาพที่ต่ำกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๐ คะแนน ซึ่งเป็นค่าทางสถิติที่เชื่อถือได้จากการทดสอบหาความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ๓ ครั้ง จึงสามารถสรุปได้ว่าจากการทดสอบเชาวน์ปัญญาของ เด็กแฝดที่มีความใกล้เคียงทางการศึกษาและมีการศึกษาที่ดีกว่าจะมีระดับเชาวน์ปัญญาที่ดีกว่าคูแฝดที่ต่ำกว่าในด้านการศึกษานี้ จากคำสรุปนี้แสดงว่าสิ่งแวดล้อมทางการศึกษามีอิทธิพลต่อระดับสติปัญญาของเด็กแฝดแต่ซึ่งมีพันธุกรรมร่วมกันเช่นเดียวกัน^๒

นิวแมน ฟรีแมน และ โฮลซิงเกอร์ (Newman, Freeman, and Holzinger) ได้ทำการศึกษากับคูแฝดแท้ (identical twins) และแฝดเทียม (fraternal twins) ซึ่งพบว่าค่าเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างเชาวน์ปัญญาของแฝดเทียมมีค่าเท่ากับ ๘.๘ ในขณะที่ในแฝดแท้มีค่าเท่ากับ ๕.๘ เท่านั้น^๓

หลังจากการค้นคว้าในครั้งแรก ต่อมา นิวแมนและเพื่อนทั้ง ๒ ก็ได้ทำการศึกษาต่อโดยให้กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กแฝดแท้ที่ถูกเลี้ยงดูโดยแยกกันและแฝดเทียมที่ถูก

^๑ Ibid.

^๒ Ibid., p. 6.

^๓ H.H. Newman, R.N. Freeman, and K.J. Holyinger, Twins: A Study of heredity and environment (Chicago : Univer. Chicago Press, 1937)

เลี้ยงด้วยกันจำนวน ๑๘ คู่ โดยการศึกษาระยะวัยและใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ซึ่งผลพบว่า มีความสัมพันธ์สูงระหว่างเขวามีปัญญาของฝาแฝดแท้ที่ถูกอบรมเลี้ยงดูจากสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน คือเท่ากับ .๗๖ ซึ่งมากกว่าเด็กซึ่งมีฝาแฝดแท้แต่ถูกเลี้ยงดูด้วยกัน มีความสัมพันธ์กันเพียงน้อยกว่าคือ .๖๓ แสดงว่าไม่มีแนวโน้มเลยที่เด็กฝาแฝดแท้ที่ถูกเลี้ยงแยกจากกันจะมีระดับเขวามีปัญญา เท่ากับเด็กฝาแฝดแท้ที่เลี้ยงดูเลี้ยงด้วยกันได้ ซึ่งสรุปได้ว่าพันธุกรรมมีอิทธิพลเหนือเขวามีปัญญามากกว่าสิ่งแวดล้อม^๑

เบิร์ก (Burks) ได้เสนอผลการวิจัยสนับสนุนนิเวศน์และเพื่อนทั้ง ๒ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนซึ่งเป็นบุตรบุญธรรม (foster children) ของครอบครัวและอย่างน้อยถูกนำมาเลี้ยงในครอบครัวบุญธรรมแล้วไม่ต่ำกว่า ๑๒ เดือน เบิร์กได้จัดกลุ่มตัวอย่างอีก ๑๐๕ คน เพื่อเป็นกลุ่มควบคุม ซึ่งเป็นเด็กที่อาศัยและได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาที่แท้จริงของตนเอง เบิร์กได้ทำการวิเคราะห์ระดับสติปัญญาของทั้งเด็กและบิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ กลุ่ม เพื่อหาค่าสหสัมพันธ์ ซึ่งผลปรากฏพบว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างระดับเขวามีปัญญาของเด็กและบิดามารดาที่แท้จริงมีค่าสูงกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูกับบิดามารดาบุญธรรม^๒

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ชิลด์ (Shild) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของพันธุกรรมที่มีต่อบุคลิกภาพ เป็นการศึกษาจากฝาแฝดแท้และฝาแฝดเทียม โดยใช้การประมาณค่า (rating) เกี่ยวกับการแสดงตัวและเก็บตัว และลักษณะทางด้าน

^๑ Ibid.

^๒

B.S. Burks, The relative influence of nature and nurture upon mental development : A comparative study of foster parent - foster child resemblance and true parent - child resemblance. 27th Yearb. nat. Soc. Stud. Educ. (Chicago : Univer. Chicago Press, 1928), pp. 219 - 316.

อารมณ์จากฝาแฝดแท้ สองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นฝาแฝดที่ถูกเลี้ยงแยกกัน มาตั้งแต่เด็กจำนวน ๔๔ คน อีกกลุ่มหนึ่งเป็นฝาแฝดที่ถูกเลี้ยงมาด้วยกัน ๔๔ คนเช่นเดียวกัน เป็นกลุ่มควบคุม และฝาแฝดเทียมซึ่งถูกเลี้ยงแยกกันจำนวน ๓๒ คู่ ผลการวิจัยส่วนหนึ่งที่แสดงถึงอิทธิพลของพันธุกรรมที่มีต่อบุคลิกภาพของบุคคล คือ ฝาแฝดแท้ ทั้งสองกลุ่ม ทั้งที่ถูกเลี้ยงด้วยกันมาและถูกเลี้ยงแยกกันมีความคล้ายกันในลักษณะบุคลิกภาพแสดงตัวและเก็บตัวมากกว่ากลุ่มที่เป็นฝาแฝดเทียม และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มฝาแฝดแท้สองกลุ่มก็พบว่า กลุ่มที่เลี้ยงรวมกันมา มีความคล้ายกันมากกว่ากลุ่มที่ถูกเลี้ยงแยกกัน แสดงให้เห็นว่าทั้งพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่างก็มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของบุคคล^๑

ในปีเดียวกันนี้ คือ พ.ศ. ๒๕๐๕ แบลร์ (Blair) ก็ได้ออกวางผลการศึกษาค้นคว้าของแมรี สโกดาค (Marie Skodak) ซึ่งได้ศึกษาเด็กนอกสมรสจำนวน ๑๕๔ คน ซึ่งมารดาที่แท้จริงของเด็กกลุ่มนี้มีระดับเชาวน์ปัญญาไม่เกิน ๔๔ และบิดาจะประกอบอาชีพรับทำ . เมื่อได้นำเด็กเหล่านี้ไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมในครอบครัวของผู้ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในชั้นดี ตั้งแต่อายุไม่เกิน ๖ เดือน โดยอายุเฉลี่ยของเด็กในกลุ่มนี้เท่ากับ ๒.๘ เดือน และได้รับการทดสอบความสามารถทางสมองสองครั้ง ครั้งแรกเมื่อเข้ามาอยู่ในบ้านของบิดาบุญธรรม (foster father) เป็นเวลาเกือบ ๒ ปี และทดสอบครั้งที่สองเมื่อเด็กเข้ามาอยู่ได้ประมาณ ๔ ปี ปรากฏว่าเชาวน์ปัญญาของเด็กจากการทดสอบทั้งสองครั้งเท่ากับ ๑๑๖ และ ๑๑๒ ตามลำดับ ผลการทดสอบทั้งสองครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเด็กเหล่านี้ ซึ่งอยู่ในฐานะที่น่าจะจะมีเชาวน์ปัญญาค่ำจากอิทธิพลทางพันธุกรรม แต่เมื่อได้ถูกนำมาเลี้ยงอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีแล้วก็สามารถมีความสามารถทางสมองที่ใกล้เคียงกับเด็กธรรมดาได้ ผลการค้นคว้าในครั้งนี้ แบลร์

^๑ H.J. Eysenck, The Biological Basis of Personality

.(Illinois : Charles C. Thomas, 1970) pp. 197 - 199.

ได้ให้ความเห็นว่า หากปล่อยให้เด็กกลุ่มนี้ยังคงอยู่กับบิดามารดาที่แท้จริงในบ้านของตนเองแล้ว เขาวินิจฉัยของเด็กเหล่านี้จะต่ำกว่าเด็กปกติ^๑

เพื่อสนับสนุนผลการค้นคว้าของแมรี ส โกลาค แบลร์ ได้นำผลการศึกษาของสเปียร์ (George S. Spear) มาประกอบเพิ่มเติม สเปียร์ได้ศึกษาเด็กในสงเคราะห์จำนวน ๒๘ คน ซึ่งมารดาเป็นพวกจิตพราม (feeble - minded) มีเขาวินิจฉัยเฉลี่ยเท่ากับ ๔๕.๐ และพิสัยระหว่าง ๓๘ - ๖๕ เด็กพวกนี้ได้นำไปเลี้ยงไว้ในสถานสงเคราะห์เมื่ออายุต่างกัน เมื่อได้ทำการทดสอบทางสมองแล้ว ปรากฏว่าเด็กพวกนี้มีเขาวินิจฉัยต่างกัน คือ เด็กที่อาศัยอยู่ในบ้านตนเองไม่เกิน ๒ ปี มีระดับเขาวินิจฉัยเฉลี่ย ๑๐๐.๕ และเด็กที่อาศัยอยู่กับบิดามารดา ระหว่าง ๑๒ ถึง ๑๕ ปี มีระดับเขาวินิจฉัยเฉลี่ย ๕๓.๑ เขาวินิจฉัยของเด็กพวกนี้มีส่วนผันผวนกับอายุ กล่าวคือเด็กที่อาศัยอยู่กับบิดามารดาเป็นเวลานานเท่าไร เขาวินิจฉัยก็จะยิ่งลดลง และถ้าเด็กพวกนี้อยู่กับครอบครัวต่อไป จะมีลักษณะเป็นเด็กจิตพรามคล้ายมารดา การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูที่บ้าน มีอิทธิพลต่อความสามารถทางสมองของเด็กมาก^๒

จากการทดลองและการศึกษาค้นคว้าดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการทดลองโดยกำหนดให้พันธุกรรมเป็นตัวคงที่เป็นส่วนใหญ่ ในการทดลองโดยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้คงที่กับบุคคลนั้นสามารถควบคุมได้แต่สิ่งแวดล้อมทางกายภาพเท่านั้น และผลก็ไม่สามารถควบคุมได้เนื่องจากบุคคลสามารถเลือกรับรู้แต่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสิ่งต่าง ๆ ได้แตกต่างกันในแต่ละคน ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้สนใจทำการทดลองกับสัตว์

^๑ Green Myers Blair and Others, Educational Psychology (New York : The Macmillan Company, 1966), pp. 33 - 34.

^๒ Ibid., p. 35.

ไทรออน (Tryon) ได้ทำการศึกษาในเรื่องการถ่ายทอดทางเชาว์ปัญญาของหนู โดยเลือกผสมพันธุ์หนู ระหว่างหนูที่ฉลาด (maze - bright rats) และหนูที่โง่ (maze - dull rats) ซึ่งทำการคัดเลือกโดยให้วิ่งในเขาวงกต (maze) หนูตัวใดทำผิดก็ครั้งกับนทิกไว้ และจับกลุ่มที่ทำผิดน้อยที่สุดไว้ในพวกฉลาด และกลุ่มที่ทำผิดมากที่สุดไว้ในกลุ่มโง่ จากนั้นก็ผสมพันธุ์ฉลาดกับฉลาด และหนูในกลุ่มโง่กับกลุ่มโง่เช่นเดียวกัน โดยให้หนูหนีอาหาร แสงสว่าง สถานที่อยู่ คงที่ ผลปรากฏว่าจากการผสมพันธุ์และดำเนินการ โดยวิธีการคัดเลือกเช่นเดียวกับในกลุ่มแรก ๆ เป็นจำนวน ๗ รุ่น จะได้นุหนุที่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างกันได้อย่างชัดเจนใน ๒ กลุ่ม คือพวกฉลาดและพวกโง่ และเมื่อทำการผสมต่อ ปรากฏว่าจะมีพวกฉลาดและโง่จำนวนน้อยลงและจะกลายเป็นกลุ่มระดับเชาว์ปัญญาปานกลางมากขึ้น ซึ่งสรุปจากผลนี้พบว่าพันธุกรรมมีอิทธิพลเหนือระดับเชาว์ปัญญาแม้ในสัตว์ก็ตาม ๑

ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้แสดงความเห็นว่าสังคมและการปะทะสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม จะสามารถปรับ (shape) พฤติกรรมและกร่างรูปแบบวิถีทางดำเนินชีวิตให้แก่มนุษย์ได้ ในความต่อเนื่องของขั้นพัฒนาการมนุษย์ของฟรอยด์ ซึ่งเริ่มนับตั้งแต่บุคคลแรกเกิดจนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ก่อนหน้านั้น สิ่งแวดล้อมที่เป็นบุคคลจะจำกัดอยู่ในเฉพาะบิดามารดา พี่น้อง เพื่อน ๆ และครู เท่านั้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้รับชอบ โดยตรงในการให้ประสบการณ์พื้นฐานต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลต่อไปในอนาคตด้วยการเลี้ยงดู และการอบรมสั่งสอน ฟรอยด์ได้ให้ความหมาย

005699

^๑ R.C. Tryon, Genetic differences in maze - learning ability in rats. Yearbook of National Social Studies Education, 1940, 39, Part I, pp. 111 - 119.

ของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physiological environment) ดังนี้

๑. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพจะต้องเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ประสบความสำเร็จตนเองมากกว่าจะเป็นสิ่งที่มีมนุษย์เพียงแต่สังเกตหรือตอบสนองในลักษณะที่เป็นวัตถุเท่านั้น

๒. รูปแบบ เนื้อหา และความหมาย ของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพจะแสดงออกในรูปของความต้องการในจิตไร้สำนึก (unconscious needs) และความขัดแย้งภายในตัวบุคคล ในความคิดเห็นของฟรอยด์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพไม่เพียงแต่จะสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมเท่านั้น ยังสะท้อนไปถึงพฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนประสบการณ์ที่บุคคลได้รับและประทับใจในความทรงจำมาแต่ในอดีต

๓. วัฒนธรรม สังคม และระบบทางกายภาพจะแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างพื้นฐานทางบุคลิกภาพของบุคคลที่ได้รับการปลูกฝังมาในวัยเด็กในรูปของความขัดแย้งและความพึงพอใจของแรงขับทางสัญชาตญาณ (instinctual drives)

ชั้นต่าง ๆ ของพัฒนาการของฟรอยด์นั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของสถานที่ที่แวดล้อมอยู่ด้วย การให้อาหาร และการฝึกหัดการขับถ่ายของเด็ก ความสัมพันธ์ทางเพศของบิดามารดา การสังคมในหมู่พี่น้อง และในลักษณะต่าง ๆ ของพัฒนาการ ไม่เพียงแต่จะขึ้นอยู่กับบุคคลที่อยู่แวดล้อม โดยเฉพาะเท่านั้น ยังขึ้นอยู่กับสถานที่ซึ่งสภาพการณ์นั้นเกิดขึ้นด้วย

นักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ก็ได้ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural environment) เป็นอย่างมาก สิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปในแนวคิดของกลุ่ม

Sigmund Freud, "New Introductory lectures on psycho-analysis", cited in W.H. Ittelson et al., An Introduction to Environmental Psychology (New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1974), pp. 63 - 64.

พฤติกรรมนิยมที่จะเกี่ยวข้องกับองค์กัมภรรมชาติ และวิทยาศาสตร์กายภาพ ซึ่งหมายความว่า สิ่งแวดล้อมจะต้องเป็นสิ่งที่มีจริง และบุคคลสามารถสังเกตเห็นและวัดได้ แต่เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของมนุษย์ก็จะต้องกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมในความหมายที่มีจริง กล่าวคือ นักพฤติกรรมนิยมจะไม่สนใจสิ่งแวดล้อมที่เป็นบุคคลหรือวัตถุ แต่จะสนใจถึงโครงสร้างในฐานะที่เป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมขึ้น^๑

ตามทฤษฎีของจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมในปัจจุบัน เบอร์ริส เฟรดเคอริค สกินเนอร์ (Burrhus Frederic Skinner) ผู้ให้ความสนใจศึกษาพฤติกรรมกรรมกรรมวางเงื่อนไข (operant behavior) ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า (stimuli) กระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง (responses) ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมแรง (reinforcements) ไม่ว่าจะเป็นการเสริมแรงทางบวกหรือทางลบก็ตาม (positive or negative reinforcements) ในความคิดเห็นของสกินเนอร์ สิ่งแวดล้อมมักจะหมายถึงการได้รับความหมาย (meaning) หรือคุณค่า (value) ในฐานะเป็นผลจากการได้รับการเสริมแรงทุติยภูมิ (secondary reinforcement) ตัวอย่างเช่นถ้าเด็กถูกวางเงื่อนไขให้พูดเบา ๆ ในบ้านและจะได้รับขนมเป็นรางวัล ดังนั้นบ้านที่เงียบก็จะขึ้นอยู่กับรางวัลที่เด็กได้รับ^๒

ในกลุ่มนักจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) ซึ่งเน้นถึงความสำคัญของส่วนรวมและถือว่าส่วนรวมมากกว่าผลบวกของส่วนย่อย ๆ ของส่วนรวม (the whole is more than the sum of its parts) ให้ความสนใจสิ่งแวดล้อมโดย

---

^๑ B.F. Skinner, "Science and Human Behavior", cited in W.H. Ittelson et al., An Introduction to Environmental Psychology, pp. 65 - 66.

^๒ Ibid., p. 67.

ศึกษา เน้นถึงความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลกับสถานที่ซึ่งต่างกับกลุ่มพฤติกรรม รมนิยมคอฟฟกา (Koffka) ในฐานะเป็นหนึ่งในกลุ่มนักจิตวิทยา เกสตัลท์ที่ได้อธิบายสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ (geographical environment) ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง (really exists) และสิ่งแวดล้อมทางพฤติกรรม รม (behavioral environment) หรือสิ่งแวดล้อมที่บุคคลมีประสบการณ์ร่วม และในสิ่งแวดล้อมชนิดนี้ที่คอฟฟกาเห็นว่าจะสามารถวัดพฤติกรรมของบุคคลได้ เขาสรุปว่าในบางเหตุการณ์บุคคลอาจจะรับรู้ (perceive) แตกต่างไปจากสิ่งที่มีอยู่จริงได้ อย่างไรก็ตามในกลุ่มนักจิตวิทยาเกสตัลท์เชื่อว่า ลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์นี้จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางพฤติกรรม รม เมื่อบุคคลมีประสบการณ์ร่วมด้วย

แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาเกสตัลท์จะเน้นถึงการที่พฤติกรรม รมนั้นมีพื้นฐานมาจากกระบวนการเรียนรู้ ไม่ได้ถูกจำกัดในคำสั่งเร้าดังเช่นกลุ่มพฤติกรรม รมนิยม แต่จะคำนึงถึงผลของความหมาย และการเข้าใจพฤติกรรม รมซึ่งมาจากการรับรู้ในสถานที่ วัตถุประสงค์ และเหตุการณ์ ในแง่นี้สิ่งแวดล้อมไม่เพียงแต่จะมีโครงสร้างแต่ยังมีเนื้อหาสาระอีกด้วย สิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน หรือสิ่งแวดล้อมเดียวกันแต่ต่างกาลเวลา สามารถเปลี่ยนความหมายไปได้ และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม รมตอบสนองได้^๑

เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) อธิบายว่าพฤติกรรม รมของมนุษย์นั้นเกิดจากการปะทะสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่แต่ละบุคคลรับรู้ หรือสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological environment) นั่นเอง โดยเลวินให้สูตรว่า $B = f(PE)$ เลวินได้ให้ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาหรือโลกทางจิตวิทยาของบุคคล (Psychological world) หรือที่เลวินเรียกว่า สยามชีวิต (Life Space) โดยอธิบายในรูปของประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตมนุษย์ที่ใคร่มาตั้งแต่แรกเกิด

^๑ K. Koffka, "Principles of gestalt psychology, "cited in W.H. Ittleson et al., An Introduction to Environmental Psychology, pp. 68 - 69.

ในสนามชีวิตของมนุษย์นั้นบุคคลยังถูกแวดล้อมด้วยสิ่งแวดล้อมที่ยังไม่มีอิทธิพลทางจิตวิทยาต่อบุคคลนั้นอีกด้วย คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ๑

อีริกสัน (Erikson) ได้กล่าวยืนยันว่าสิ่งแวดล้อมนั้นมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลำดับขั้นของชีวิตมนุษย์ว่า ชีวิตมนุษย์นั้นดำเนินไปอย่างมีระบบระเบียบ และเป็นระบบเดียวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลก หลังจากที่เด็กคลอดจากครรภ์มารดา และเข้ามาอยู่ในสังคมที่แวดล้อมเด็กจะต้องปรับตัว โดยปรับทั้งสภาพร่างกายและจิตใจให้เข้ากับสังคมนั้น เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น เด็กก็ยังคงคงมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เพราะกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นได้กำหนดบทบาทของบุคคลในแต่ละวัยแตกต่างกัน ชีวิตมนุษย์จึงต้องดำเนินไปภายใต้ระบบทั้ง ๓ คือ ระบบทางกาย ระบบทางจิตใจ และระบบทางสังคม ๒

เซียร์ (Sears) ได้พิจารณาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) และสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environment) ว่าในแต่ละสังคมมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ต่างกัน ดังนั้นสิ่งเร้าทางกายภาพในแต่ละสังคมจึงย่อมต่างกันด้วย และนอกจากจะมีสิ่งเร้าแตกต่างกันแล้ว แต่ละสังคมยังให้ความพึงพอใจแก่พฤติกรรม รมการตอบสนองของบุคคลแตกต่างกันด้วย และสังคมก็จะให้การเสริมแรง (reinforcement) แก่พฤติกรรม รมที่สังคมพึงปรารถนาเท่านั้น สังคมได้ใช้บิดามารดา

^๑ Kurt Lewin, "Field theory in social science", cited in W.H. Ittelson et al. An Introduction to Environment Psychology, pp. 69 - 70.

^๒ Erik H. Erikson, "The Psychoanalytic Theory" Cited in Heney W. Haier, Three Theories of Child Development (A Harper International Edition, 1965), pp. 20 - 21.

ของ เด็กเป็นตัวแทนในการที่จะเสริมแรงพฤติกรรมแทนสิ่งใหญ่ ดังนั้นบิคามารคาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เป็นสมาชิกที่มีพฤติกรรม เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม^๑ อนึ่ง เชียร์ยังเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เด็กได้รับนับตั้งแต่แรกเกิด มีส่วนเชื่อมโยงมาจากฐานะเศรษฐกิจ สังคม และระดับการศึกษาของบิคามารคา ที่มีผลต่อบุคลิกภาพของลูก โดยเชียร์กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีอิทธิพลต่อเด็กอย่างแน่นอน โดยเชียร์พิจารณาจากตัวแปรทางทัศนคติของมารคาที่มีต่อเด็ก เช่น ความเต็มใจหรือความพร้อมในการเกิดของลูก เพศของลูก ซึ่งเชียร์เห็นว่าเพศของเด็กจะเป็นตัวกำหนดว่าเด็กจะพัฒนาบุคลิกภาพของตนไปในแนวทางใด ลำดับที่การเกิดของลูกว่าเป็นคนที่เท่าไรในครอบครัว เนื่องจากจะทำให้เด็กสร้างนิสัยที่ไม่เหมือนกันได้ กล่าวคือ ลูกคนโตมีแนวโน้มที่จะมีความรับผิดชอบสูงกว่าลูกคนรอง และมารคาที่มีฐานะเศรษฐกิจและสังคมต่างกันและมีแบบการอบรมเลี้ยงดูบุตรต่างกันด้วย ก็มารคาที่มีฐานะยากจนมักจะใช้วิธีลงโทษทางกายรุนแรงในการอบรมสั่งสอนบุตร ในขณะที่มารคาที่มีฐานะดีพอสมควรมักจะใช้ความรักเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนบุตร และถ้าจำเป็นต้องลงโทษก็มักใช้การลงโทษทางวาจาแทนทางกาย^๒

ซัลลิแวน (Sullivan) ซึ่งเชื่อในทฤษฎีของสิ่งแวดล้อม กล่าวว่าบุคลิกภาพของบุคคล เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ล้อมรอบตัวเขาอยู่ การพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคล เป็นการปรับตัวเข้ากับปัญหา บุคลิกภาพ

^๑ R.R. Sears, "Personality", Annu. Rev. Psychol., 1950, 1, pp. 105 - 118.

^๒ Robert Sears et. al., Effect of father separation on preschool children's doll play aggression, Child Developm., 1946, 17 (4), pp. 219 - 243.

ของบุคคลพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและประสบการณ์ที่เขาสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ในวัยทารกบุคคลมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมารดา ต้องพึ่งพาอาศัยบิดามารดาเพื่อการดำรงอยู่ เด็กจะได้รับการถ่ายทอดความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อยู่ใกล้ชิด โดยเฉพาะจากมารดาโดยตรง กล่าวคือเมื่อมารดาเกิดความวิตกกังวล เด็กก็จะเกิดความรู้สึกเช่นนั้นด้วย เมื่อโตขึ้นบุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ ก็จะมีการเรียนรู้ว่า นอกจากบิดามารดาแล้วยังมีผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อตนด้วย จึงเรียนรู้ว่าความต้องการของผู้อื่นก็ย่อมมีความสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดในสังคมแวดล้อมเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็กเล็กย่อมมีอิทธิพลสำคัญในการวางรากฐานการสัมพันธ์กับผู้อื่นของเด็กต่อไปในเมื่อเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่

เปียเจต์ (Piaget) อธิบายถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) สิ่งแวดล้อมอันเป็นอุดมคติ (Ideational environment) และสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environment) โดยได้พิจารณาว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมอันเป็นอุดมคติ ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาด้วยความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ ถ้าปราศจากมนุษย์ก็จะมีสิ่งแวดล้อมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมอันเป็นอุดมคติ ทั้งนี้เมื่อมนุษย์ได้สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ก็จะได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตมนุษย์ ซึ่งมนุษย์จะต้องปรับตัวให้เข้ากับมัน สิ่งแวดล้อมทั้ง ๓ ด้านนี้มีอิทธิพลต่อโครงสร้างทางความคิดของบุคคลซึ่งเป็นเหตุผลที่แสดงให้เห็นว่า บุคคลซึ่งมี

Harry Stack Sullivan, "Malevolence, hatred, and isolating techniques" Theories of Personality: Primary sources and Research cited in Gardner Lindzey, and Calvin S. Hall (New York: John Wiley and Sons, Inc., 1965), pp. 137 - 143.

ความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ฐานะ เศรษฐกิจและสังคม จึงมีพัฒนาการทางความคิด
ที่แตกต่างกันด้วย

บาร์คเกอร์ (Barker) กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง (really
exist) กล่าวคือมีความเป็นปรนัย (objective) มากกว่าที่จะเป็นเพียงสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological environment) บาร์คเกอร์ให้ความหมาย
ของจิตวิทยาสิ่งแวดล้อม (Psychology of environment) โดยกล่าวว่า เป็น
พฤติกรรมที่เกิดขึ้น (behavior setting) ซึ่งมีโครงสร้างประกอบกันระหว่าง
สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) สิ่งแวดล้อมทางสังคม
(Social environment) และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural environment)
อย่างไรก็ดีทฤษฎีทางจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมของบาร์คเกอร์ไม่ได้เน้นในคำพฤติกรรมส่วนบุคคล
แต่จะเน้นถึงเรื่องการตอบสนองของบุคคลต่อสภาพการณ์ในสังคมมากกว่า^๒

ไชน์ (Chein) ได้ให้ความสนใจในสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ (Geo -
graphical environment) ของคอฟฟก้า (Koffka) โดยไชน์ให้เหตุผลว่าความรู้
ของนักจิตวิทยาเกี่ยวกับมนุษย์นั้นยังมีน้อย และไม่มากพอที่จะให้ความหมายแก่พฤติกรรม
สิ่งแวดล้อม (Behavioral environment) ได้ เนื่องจากพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมนี้
ไม่อาจจะอธิบายถึงพฤติกรรมที่ใคร่บอทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นปรนัย (objective
environment) ได้ นอกจากนั้น ไชน์ยังได้เน้นถึงสิ่งต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่เป็น

---

^๑ Jean Piaget, Psychology of consciousness and symbolic processes, in H.H. Abramson, Problems of consciousness, Transactions of the Fourth Conference, (New York : Josiah Macy, Jr. Foundation, 1954.)

^๒ R.G. Barker, "Ecological psychology : Concepts and method for studying the environment of behavior", cited in W.H. Ittelson et al., An Introduction to Environmental Psychology, pp. 70 - 71.

ปรนัยนั้นจะต้องมีอิทธิพลไม่ทางใดก็ทางหนึ่งต่อพฤติกรรม รมซึ่งบุคคลไม่ได้ตระหนักถึง^๑

ลีน จี ริฟลิน และคณะ (Leanne G. Rivlin) ได้เปรียบเทียบว่าเมื่อบุคคลสร้างบ้าน เขาจะไม่ไคร่างในสิ่งที่เป็นเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) เท่านั้นแค่นั้นยังให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological environment) อีกด้วย สิ่งแวดล้อมจึงเป็นการรวมอย่างกว้างขวางไม่เพียงแต่องค์ประกอบทางกายภาพที่มีอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงสังคมและพฤติกรรม รมของแต่ละบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นอีกด้วย และเป็นกระบวนการที่จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมยังเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม เนื่องจากมนุษย์ไม่เพียงแต่จะได้รับอิทธิพลจากสถานที่ที่เขาอยู่อาศัยเท่านั้น แต่มนุษย์ยังต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล และสังคมที่เขามีส่วนร่วมอีกด้วย^๒

จากทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมนั้นมีอิทธิพลอย่างสำคัญยิ่งต่อการ เจริญเติบโตและพัฒนาการของบุคคลในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่แรกเกิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็กก่อนต้น กล่าวคือในช่วงอายุระหว่าง ๒ ถึง ๕ ปี เนื่องจากในช่วงอายุดังกล่าวนี้บุคคลมีลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลจะเริ่มก่อตัวขึ้น โดยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการปะทะสัมพันธ์กันระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ที่เด็กได้มีประสบการณ์ร่วมนับตั้งแต่คลอดจากครรภ์มารดา ครอปรทั่ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปิตามารดาจึง

^๑ I : Chein, The environment as a determinant of behavior, cited in W.H. Ittelson et al., An Introduction to Environmental Psychology, pp. 74 - 75.

^๒ Ittelson et al., An Introduction to Environmental Psychology, pp. 1 - 2.

เป็นสิ่งแวดล้อมแรกสุดของเด็กซึ่งมีอิทธิพลอย่างสำคัญในการปลูกฝังลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะทางบุคลิกภาพแก่เด็ก เนื่องจากสถาบันครอบครัวนั้นเป็นแหล่งที่ให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้เด็กแสดงออกซึ่งพฤติกรรมอันเป็นที่พึงปรารถนาตามเกณฑ์ของสังคมและวัฒนธรรม ในช่วง ๕ ปีแรกของชีวิตจึงเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาบุคลิกภาพ^๑ ประสบการณ์ต่าง ๆ ในวัยเด็กที่สังเกตและรับไว้จากครอบครัว จึงพัฒนาขึ้นเป็นทัศนคติ ความเชื่อ และบุคลิกภาพ ในวัยที่เจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่

ประกอบกับงานวิจัยนี้สืบเนื่องมาจากโครงการศึกษาพัฒนาการทางบุคลิกภาพของ เด็กเล็กชื่อ "Cross - cultural study of personality development of children: ego formation and mother-child reaction" โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ ซึ่งได้ทำการศึกษากับเด็กเล็กในกรุงเทพมหานคร และเป็นโครงการร่วมระหว่าง ๓ ประเทศคือ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์และไทย จากโครงการวิจัยร่วมดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากับเด็กเล็กในชนบทไทย

อนึ่ง การที่ผู้วิจัยได้เลือกที่จะทำการศึกษาเด็กเล็กในชนบทนี้ เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม แรงงานส่วนใหญ่ของประเทศจึงอยู่ในมือของเกษตรกร ซึ่งส่วนมากเป็นประชากรที่อาศัยในชนบท จึงควรให้ความสนใจต่อชาวชนบทไทย ในฐานะที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ จากสถิติเกี่ยวกับประชากรในประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งแสดงจำนวนประชากรทั้งประเทศจำนวนทั้งสิ้น ๓๗,๓๕๕,๐๐๐ คน^๒ และกองวางแผนกำลังคน สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติได้ประเมินไว้ว่า มีประชากรที่อาศัยอยู่ในชนบทถึง ๑๘.๗ ล้านคน หรือร้อยละ ๔๓

^๑Sigmund Freud, An Outline of Psychoanalysis (New York: W.W. Norton & Co., 1949), pp. 26 - 29.

^๒Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, Population Growth in Thailand; (Bangkok: The Cooperative Marketing and Purchasing Federation of Thailand Ltd., Printing Press Department, 1972, p. 1.

และคาดว่าในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จะมีประชากรในชนบทถึง ๒๐.๕ ล้านคน หรือร้อยละ ๘๒ ของประชากรทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าการศึกษาค้นคว้าอย่างที่อาศัยอยู่ในชนบท ย่อมจะทำให้สามารถเข้าใจถึงลักษณะความเป็นอยู่ที่แท้จริงของประชากรไทย อันเนื่องจากการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ ไ้กระบวนปัญหาสังคมที่สำคัญของประเทศ ไทยในระยะ พ.ศ. ๒๕๑๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๙ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชนบท ดังที่ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า ชนบทไทยมีสภาพที่ต่ำกว่าในนครหลวงเป็นอันมาก อีกทั้งความเจริญในแต่ละภาคมีความไม่เท่าเทียมกัน^๒ จึงนับเป็นปัญหาที่สะท้อนไปยังสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทไทยที่ควรค่าแก่การวิจัยได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ของเด็กเล็กในวัยก่อนเข้าเรียนในชนบท เนื่องจากในวัยก่อนเข้าเรียนนี้ เด็กจะยังไม่ได้รับอิทธิพลจากสังคม รัศมีโรงเรียน สิ่งแวดล้อมเกือบทั้งหมดของเด็กจะถูกจำกัดอยู่แต่เฉพาะในครอบครัวเท่านั้น ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงจะแสดงถึงอิทธิพลของการเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอนเด็กของบิดามารดาและบุคคลในครอบครัวจากครอบครัวไทยในชนบทภาคต่าง ๆ ได้ ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยหวังว่าจะทำให้ได้รับความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ ด้านจิตวิทยาและด้านสังคม ที่มีต่อเด็กเล็กไทยในชนบท ในช่วงอายุที่อยู่ในวัยก่อนเข้าโรงเรียนอันจะเป็นแนวทางเพื่อการปรับปรุงคุณภาพของประชากรไทย และเพื่อการศึกษาค้นคว้าต่อไปในอนาคต

ลำคาน ภวัคชรานนท์, ฐานะความเป็นอยู่ของชาวชนบทไทย, วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๑๔ (พระนคร : โรงพิมพ์สังคมศาสตร์ ๒๕๑๔), หน้า ๑๕๕.

^๒ Thavirat Thanakom, Changes Effecting the Pattern of Thai Family Life (Libunkit Press), p. 25.

เอกสารและงานวิจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะสิ่งแวดล้อมของเด็ก เป็นเรื่องที่มีผู้สนใจทำการศึกษาวิจัยทั้งในประเทศไทย และในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะงานค้นคว้าการแก้ไขผลงานวิจัยเป็นจำนวนมาก ดังจะได้แยกเสนอภาพประเภทของลักษณะสิ่งแวดล้อมซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

สำหรับประเทศไทย ได้มีการศึกษาวิจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพดังต่อไปนี้คือ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ละม้ายมาศ ศรีพิศค์ จรรยา สุวรรณพัก และคณะ ได้ทำการศึกษา เรื่องอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์มารดาของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ในโรงเรียนไพโรจน์ประชาสรรค์ จำนวน ๒๗ คน คว้าเครื่องมือ คือ แบบกำหนดการสัมภาษณ์แม่ ปรากฏผลที่สำคัญ ดังนี้

๑. โครงสร้างของบ้าน ส่วนมากเป็นบ้านยกพื้นชั้นเดียว มีห้องนอนเพียงหนึ่งห้อง การกันห้องใช้ทางมะพร้าวกัน โดยมีประตูขัดแตะทำด้วยไม้ไผ่ บางบ้านก็เป็นห้องโถงไม่มีฝาผนังใช้ทำกิจกรรมทุกอย่าง บางบ้านมีห้องเดี่ยวอยู่กับพื้นดินไม่มียกพื้น บ้านของผู้นิรฐานะก่อนข้างก็จึงจะสร้างยกพื้นสองชั้น

๒. กรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือที่นา ชาวบ้านนาป่านี้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือที่นาในจำนวนต่าง ๆ กันไป แต่มีขยฐานจะอยู่ระหว่าง ๑๕ ถึง ๒๕ ไร่

๓. ลักษณะการครองชีพ ที่หมู่บ้านนาป่า ชาวบ้านไม่มีลักษณะหรูหราฟุ้งเฟ้อ เครื่องใช้บางอย่างเช่น วิทยุ นาฬิกา จักรเย็บผ้า จะเป็นเครื่องแสดงความมั่งคั่ง รถจักรยานสองล้อนับเป็นสิ่งจำเป็นมาก แต่ก็มีเพียง ๑๔ คันเรือนเท่านั้นที่มีใช้

๔. สถานที่นอนของเด็ก มักจะนอนร่วมกับพ่อแม่จนกว่าจะโตและเข้าโรงเรียนได้ แต่ถ้าแม่มีลูกหลายคน อาจจะแยกให้ไปนอนกับยาย ยาย หรือพี่ ๆ ได้

๕. การกำหนดเวลานอนของเด็ก แม่ที่หน้าป่าจะไม่กำหนดเวลาในการนอนของลูกแน่นอน ถ้าลูกเล่นเหนื่อยแล้วง่วงก็จะนอนเอง อนึ่ง เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีนาฬิกาใช้ แม่จึงจะคาดเวลาที่สมควรหลังจากรับประทานอาหารแล้วครู่ใหญ่จึงให้ไปนอน

๖. การรับประทานอาหาร แม่ที่หน้าป่าส่วนใหญ่ให้ลูกเริ่มรับประทานอาหารร่วมกับพ่อแม่ เมื่ออายุ ๓ ถึง ๕ ขวบขึ้นไป แม่จำนวน ๑๘ จาก ๒๗ รายสอนให้ลูกรู้จักบรรยายในการรับประทานอาหาร อาหารหลักที่รับประทานคือข้าวเจ้า ในจำนวนแม่ ๒๗ รายนี้ อาจแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกให้ลูกรับประทานอาหารวันละ ๓ ถึง ๔ มื้อ และยังอนุญาตให้รับประทานอาหารพิเศษระหว่างมื้อเพิ่มอีกด้วย แม่บางรายตามใจให้ลูกรับประทานอาหารได้ทุกครั้งที่ลูกร้องไห้หิว แม่กลุ่มที่สองจำกัดให้ลูกรับประทานเฉพาะ ๓ มื้อ ไม่มีพิเศษเพิ่มอีก

๗. การเล่น แม่ปล่อยให้ลูกในการเล่นอย่างเป็นอิสระ โดยปล่อยให้ลูกเล่นของเล่น เช่น กะโหลกกะลา ยาง สบู่ คินทราย และเล่นน้ำ แต่ไม่ปล่อยให้ไปเล่นที่คลองหรือบ่อ การอนุญาตในการเล่นอยู่ในขอบเขตที่ไม่มีอันตราย ไม่สกปรก รวมทั้งต้องเล่นภายในบริเวณบ้านด้วย แม่จะปล่อยให้ลูกไปเล่นนอกบ้านได้คือเมื่ออายุ ๔ ปีขึ้นไปแล้ว เนื่องจากเห็นว่า เด็กอายุต่ำกว่า ๔ ปี มีกรงให้แกงยังเข้ากับใครไม่ได้ และยังดูแลตนเองไม่ได้

๘. สถานที่ซบถาย มี ๓ ประเภท คือ

๘.๑ ส่วนหลุมซุกไว้ในป่า หรือตามพุ่มไม้ เมื่อหลุมเต็มก็จะกลบด้วยพุ่มหรือทราย

๘.๒ ส่วนหลุมมีคิซิกภายในบริเวณบ้าน หรือส่วนไม้

๘.๓ ส่วนซบถที่มีที่นั่ง เทค้วยคอนกรีต

ส่วนในสองชนิดหลังส่วนใหญ่จะใช้ร่วมกันหลายครั้งรอบครัว แต่ที่หน้าป่าส่วนมาก

ทั้งผู้ใหญ่และเด็กมักจะซบถายคามบริเวณเพิ่มใหม่ ส่วนส่วนซิมพ้อมีบางเตนอยมาก

ค้อมมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ จรรยา สุวรรณทัต และคณะ ได้เสนอการวิจัยในเรื่องอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอูเม็ง ตำบลยุหนว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์มารคาของกุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๑๓ คน ซึ่งประกอบค้วยเด็กในชั้นประณปีที่ ๑ ของโรงเรียนบ้านพรานหมื่น ๔๙ คน เป็นชาย ๒๓ คน และหญิง ๒๔ คน โดยมีอายุเฉลี่ย ๗ ปี ๔ เดือน และของโรงเรียนคำวรรณราษฎรวิทยาคม จำนวน ๖๖ คน เป็นชาย ๓๐ คน และหญิง ๓๖ คน ซึ่งมีอายุเฉลี่ย ๗ ปี ๔ เดือนเช่นเดียวกัน พบผลการวิจัยที่สำคัญว่า

๑. โครงสร้างของบ้าน บ้านของทั้งสองหมู่บ้านส่วนมากเป็นบ้านฝาไม้ไผ่ ีค้คทะหลังคามุงแฝก และเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวใค้ถุนสูง ซึ่งใ้ประโยชน์ใค้หลายประการ นอกจากออยูอาศัย คือ ทำเป็นร้านค้า หรือคอกสัตว์ ส่วนที่เป็นตัวเรือนจะกันเป็นห้องนอน มีระเบียงสำหรับนั่งเล่น รั้วแขก มีนอกชานและกร้วแยกต่างหาก บ้านที่หมู่บ้านอูเม็งคองข้างใ้ใหญ่และภูมิฐานกว่าบ้านที่หมู่บ้านพรานหมื่น กล่าวคือ มีเรือนฝากระดานและปลูกสร้างอย่างแข็งแรง
๒. สถานทีนอนของเด็ก เด็กจะนอนรวมกับพ้อมแม่จนกระทั่งเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น จึงแยกไปนอนคนเดี่ยว หรือกับพี่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น
๓. การกำหนดเวลาอนของเด็ก ไม่ใค้กำหนดแน่นอน เด็กวางเมื่อไรมารคาก็จะจัดทีนอนใ้ ถ้าไม่วางก็จะปล่อยให้เล่นจนกว่าจะวางนอน

ละบายมาศ ศรีทัต จรรยา สุวรรณทัต และคณะ อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดอุดรบุรี (รายงานการวิจัยฉบับที่ ๔ เล่มที่ ๑ และเล่มที่ ๒ ของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการคนควาเรื่องเด็ก โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร, ๒๕๑๐)

๔. การรับประทานอาหาร ทั้งสองหมู่บ้านรับประทานอาหารเหี่ยวเป็นอาหารหลัก เด็กหิวเมื่อไร แม่จะให้ไปหยิบรับประทานเอง เด็กที่บ้านพรานเหมือนร้อยละ ๘๑ และบ้านอุเม็งร้อยละ ๘๖ เขาร่วมรับประทานอาหารพร้อมผู้ใหญ่ในวงอายุ ๓ ปี ถึง ๖ ปี

๕. การเล่น เด็กในสองหมู่บ้านมักจะนำของใช้ภายในบ้านหรือเครื่องประดับบ้านมาสมมติเล่นตามจินตนาการ ซึ่งอาจมีอิทธิพล เช่น ของมีคม หรือเป็นของมีค่าอาจเสียหายได้ ทั้งนี้สิ่งที่แม่ห้ามเล่นจึงได้แก่ มีด การขึ้นต้นไม้ การเล่นน้ำ ที่บ้านพรานเหมือนร้อยละ ๘๖ บ้านอุเม็งร้อยละ ๖๘ และรองลงมาได้แก่ ถ้วยชาม ของใช้ในบ้านไม้ขีดไฟ ที่บ้านพรานเหมือนร้อยละ ๘๓ และบ้านอุเม็งร้อยละ ๓๐

ในต่างประเทศก็ให้มีผลงานการศึกษาและวิจัยในลักษณะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ไ้รวบรวมค้นคว้าไว้คงจะสรุปเสนอดังต่อไปนี้ คือ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เซียร์ และคณะ (Sears et al.) ได้ศึกษาวิจัยโดยการสัมภาษณ์มารดาชาวอเมริกัน จำนวน ๓๗๕ คน ซึ่งมารดาชาวอเมริกันเหล่านี้มีระดับฐานะ เศรษฐกิจที่ต่างกัน และนับถือศาสนาต่างกันมีทั้งผู้ที่เป็นคาทอลิก (catholic) ยิว (Jew) และโปรเตสแตนต์ (Protestant) การสัมภาษณ์ใช้แบบสัมภาษณ์มาตรฐาน เกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่าในช่วงเวลาการเข้านอนของเด็กนั้นมารดาอายุละ ๒๗ ซึ่งมากที่สุด กล่าววามบุตรของตนเข้านอนในช่วงเวลาะหว่าง ๑๘.๐๕ ถึง ๑๘.๓๐ นาฬิกา และสรุปช่วงเวลาเข้านอนของเด็กอเมริกันจะคละกับไปในช่วงเวลาตั้งแต่ ๑๘.๐๐ ถึง ๒๐.๓๐ นาฬิกา ซึ่งเวลาเหล่านี้อาจจะยืดหยุ่นได้โดยขึ้นอยู่กับผู้ที่เด็กนอนควย

จรรยา สุวรรณทัต และคณะ อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่หมู่บ้านพรานเหมือน ตำบลบ้านขาว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอุเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ เล่มที่ ๓ ของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก โรงพิมพ์คุรุสภา, พระนคร, ๒๕๑๓)

ในความเข้มงวดของการ กำหนดเวลาเข้านอนของเด็ก ซึ่งปรากฏว่าร้อยละ ๓๔ ของมารดาที่ค่อนข้างเข้มงวดในเวลาเข้านอนของลูกโดยไม่มีใคร จะยอมยืดเวลาออกไปบ่อยนัก และการเข้านอนก็มักอยู่ในช่วงเดียวกันเป็นประจำทุกคืนไป มารดาอีกร้อยละ ๒๕ กล่าวว่าได้กำหนดเวลาเข้านอนของลูกบ้าง และเห็นว่าบุตรควรที่จะเข้านอนให้ตรงตามเวลา ยกเว้นแต่ว่าจะมีงานอื่นค้างอยู่ซึ่งจะมีการว่ากล่าวบ้างในกรณีที่เขาอนไม่ตรงตามเวลาเช่นนั้น และอีกร้อยละ ๕ ของมารดาที่เข้มงวดในการกำหนดเวลาเข้านอนของบุตรอย่างมาก อีกทั้งจะมีการลงโทษอย่างหนักในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตาม^๑

เกี่ยวกับการเล่นของเด็ก อีริกสัน (Erikson) กล่าวว่า การเล่นของเด็กที่ระดับอายุ ๓ ถึง ๔ ปี นี้ อาจเปรียบกับการวางแผนการตัดสินใจกิจกรรมของผู้ใหญ่ได้ เด็กจะใช้ตุ๊กตาหรือของเล่นแทนสิ่งมีชีวิตจริง การเล่นสมมติ เป็นตัวจักรสำคัญในการเรียนรู้และแสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่เด็กมีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเล่นของเด็กเป็นเครื่องสะท้อนถึงโครงสร้างของสังคมแต่ละสังคมได้อย่างดี เพราะสิ่งที่เด็กสมมติขึ้นมาเล่นนั้น จำลองมาจากสภาพชีวิตของสังคมนั้น^๒

คาร์ล กุส (Karl Goss) ก็เข้าใจตรงกันกับ อีริกสัน ว่าการเล่นของเด็กจะสามารถเป็นการฝึกทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในวัยผู้ใหญ่^๓

^๑ Robert Sears et al., Patterns of Child Rearing (New York : Row Peterson and Company, 1957), p. 295.

^๒ E.H. Erikson, "Studies in the interpretation of play - Part I : Clinical observations of play disruption in young children," Genet. Psychol. Monogr., 1940, p. 561.

^๓ Ittelson et al., An Introduction to Environmental Psychology, p. 179.

เปียเจต์ (Piaget) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเล่นของเด็กในวัย ๒ ถึง ๔ ปีว่า ส่วนมากจะเป็นการนำกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่เขาสามารถทำได้ด้วยตนเอง มาเล่น เช่น เล่นแต่งตัว และมักจะเล่นโดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนของจริง ที่เรียกว่าสมมติ เช่น เอาไม้มาเล่นสมมติเป็นบ้าน เอาตุ๊กตามาเป็นน้อง เป็นต้น^๑

จากความสำเร็จของการเล่นของเด็กดังกล่าว ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ และ พ.ศ. ๒๔๙๖ มิลเดรด บี พาร์เทน (Mildred B. Parten) จึงได้ศึกษาถึงขนาดของกลุ่ในการเล่นและธรรมชาติในกิจกรรมการเล่นของเด็ก โดยใช้เทคนิคการสุ่มเวลาสังเกตการเล่นของเด็กอายุ ๒ ถึง ๕ ปี จำนวน ๔๒ คน ๆ ละ ๒๐ ครั้ง ๆ ละ ๑ นาที ซึ่งพบลักษณะการเล่นดังนี้คือ

๑. พฤติกรรมนิ่งเฉย (unoccupied)
๒. เล่นตามลำพังคนเดียว (solitary or independent play)
๓. ดูคนอื่นเล่น แต่ไม่เข้าร่วมด้วย (onlooker)
๔. ท่างคนต่างเล่น (parallel activity)
๕. เล่นโดยแบ่งของเล่นกัน (associative activity)
๖. ร่วมเล่นกันอย่างมีระเบียบมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน (cooperative)

พาร์เทน สรุปผลการศึกษาของเขาว่า เด็กในวัย ๒ ถึง ๓ ปี มีแนวโน้มที่จะมีลักษณะการเล่นในแบบพฤติกรรมนิ่งเฉย เล่นลำพังคนเดียว ดูคนอื่นเล่นแต่ไม่เข้าร่วมด้วย หรือท่างคนต่างเล่น ส่วนเด็กอายุ ๔ ถึง ๕ ปี จะมีการเล่นในลักษณะเล่นโดยแบ่งของเล่นกัน หรือร่วมเล่นกันอย่างมีระเบียบมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมากขึ้น^๒

^๑ Henry W. Maier, Three Theories of Child Development (A harper International Edition, 1965), pp. 119 - 120.

^๒ Robert I. Watson and Henry Clay Lindgren, Psychology of the Child (New York: John Wiley and Sons Inc., 1973), p. 348.

เบตตี้ โรเวน (Betty Rowen) ได้รวบรวมรายงานประจำภาค (term paper) จากการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลของนักศึกษาระดับปริญญาตรีซึ่งศึกษาวิชาพัฒนาการเด็ก ณ มหาวิทยาลัยไมอามี (Miami University) โดยนักศึกษาเหล่านั้นใช้วิธีสังเกตโดยตรง และโรเวนได้ศึกษาเพิ่มเติมอีกโดยการดูเวลาสังเกตและเขียนบันทึกประวัติ และนำมาเรียบเรียงใหม่อีกครั้งหนึ่ง ปรากฏผลสอดคล้องกับงานวิจัยของพาร์เทน กล่าวคือ เด็กเล็กในวัย ๒ ถึง ๓ ปี จะมีพฤติกรรมการเล่นแบบต่างคนต่างเล่น คือแม่จะนั่งเล่นอยู่ใกล้ ๆ กัน แต่ก็ไม่สนใจซึ่งกันและกันว่าอีกฝ่ายจะทำอะไร แม้จะมีการพูดคุยกันบ้าง แต่ลักษณะการคุยนั้นไม่มีสัมพันธภาพใด ๆ เกิดขึ้น ซึ่งโรเวนเรียกว่าเป็นการพูดคนเดียว (Collective monologues)^๑

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เดบรา ฟาท์รี (Debra Fathreer) ได้ทำการสังเกตเด็กอายุ ๓ ปี จำนวน ๑๕ คน เด็กอายุ ๔ ปี จำนวน ๒๐ คน ณ สนามเด็กเล่นของโรงเรียนอนุบาลที่มหาวิทยาลัยเบิร์คเลย์ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย (Berkeley University : California) โดยแบ่งการสังเกต ๒ กลุ่ม ๆ ละ ๑๖ นาที และบันทึกการสังเกตในทุก ๆ ๒ นาที จากการศึกษาวิจัยของพาร์เทน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ และ พ.ศ. ๒๕๕๖ ว่าเด็กเล็กในช่วงอายุ ๒ ปี มีแนวโน้มที่จะมีลักษณะถือตนเองเป็นศูนย์กลาง (egocentric) และเมื่อเข้าโรงเรียนจึงจะเริ่มมีการตอบสนองต่อสังคมมากขึ้น^๒

^๑ Betty Rowen, The Children We See, an observational approach to child study, (New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1973), p. 151.

^๒ Watson and Lindgren, Psychology of the Child, p. 349.

พ.ศ. ๒๕๑๓ แรบแบน (Rabblan) ได้ทำการศึกษาเด็กในวัย ๓ ถึง ๔ ปี จำนวน ๓๐๐ คน ถึงพฤติกรรมในการเล่น โดยครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมาจากครอบครัวที่ใช้แรงงาน (working - class families) ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตอุตสาหกรรม ส่วนอีกครึ่งหนึ่งมาจากครอบครัวชั้นสูง (Upper - middle class families) เขาทำการทดลองโดยให้เด็กแต่ละคนเลือกของเล่นที่ตนสนใจมากคนละ ๒ ชนิด จากตัวอย่างของเล่น ๑๖ ชนิด ซึ่งประกอบด้วยของเล่นที่เหมาะสมกับเด็กชาย ๘ ชนิด เช่น รถแข่ง ปืน เป็นต้น และของเล่นที่เหมาะสมกับเด็กหญิงอีก ๘ ชนิด เช่น ตุ๊กตา เป็ด หรือ เครื่องครัวเล็ก ๆ เป็นต้น ผลปรากฏว่าเด็กชายเลือกของเล่นได้เหมาะสมกับเพศของตน ได้ดีกว่าเด็กหญิง และยังพบอีกว่าทั้งเด็กชายและเด็กหญิงจากกลุ่มครอบครัวที่ใช้แรงงาน จะพัฒนาบทบาททางเพศได้ดีกว่า คือเด็กชายนั้นจะพัฒนา การถือตนตามแบบอย่างทางเพศ (sex identification) เมื่ออายุ ๕ ปี และเด็กหญิงพัฒนาในอายุ ๖ ปี ส่วนเด็กชายจากกลุ่มครอบครัวชั้นสูง จะพัฒนาเมื่ออายุ ๖ ปี และเด็กหญิงจะพัฒนาเมื่ออายุ ๘ ปี *

จากผลการวิจัยในเรื่องการเล่นของเด็กนี้แสดงให้เห็นว่าการ เล่นของเด็กนับเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของพัฒนาการ โดยเฉพาะในวัยก่อนเข้าโรงเรียน เนื่องจากเด็ก จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเล่นกับบุคคลรอบ ๆ อาทิเช่น พี่น้อง เพื่อน ๆ หรือแม้กับบิดา มารดาที่มีส่วนในการเล่นกับเด็กได้ อนึ่งนักจิตวิทยาส่วนมากก็ลงความเห็นว่าการเล่นเป็น กิจกรรมที่แสดงออกถึงความคิด ความฉลาด และการสร้างสรรค์ ความสนุกจากการ เล่นนั้นเกี่ยวโยงไปถึงความสามารถในการจัด คัดแปลง และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้มีลักษณะ ที่เขาต้องการ การเล่นจึงเป็นการแสดงถึงโลกของการรับรู้ของเด็กแต่ละคน อีกทั้ง

---

* M. Rabban, "Sex - role identification in young children in two diverse social group," Genet Psychol Mongre., 42(1950), pp. 81 - 158.

แสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่เด็กมีต่อสิ่งแวดลอมและบุคคลรอบตัว นับตั้งแต่บิดามารดาไปจนกระทั่งคนทั่วไป การศึกษาในเรื่องการเล่นของเด็กจึงพบว่าเกมส์ (games) ในการเล่นของเด็กในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ยิ่งสังคมใดที่มีความสลับซับซ้อนมากก็ยิ่งจะมีการเล่นมากขึ้น แต่คุณสมบัติที่ร่วมกันก็คือ การเล่นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับเด็ก และเป็นประโยชน์ต่อสังคมใด

สิ่งแวดลอมทางจิตวิทยา

ครอบครัวนับเป็นสิ่งแวดลอมอันคับแค้นแรกของมนุษย์ โดยเฉพาะในวัยเด็กก่อนเข้าเรียนนั้น สิ่งแวดลอมทั้งหมดจะถูกจำกัดอยู่เฉพาะในครอบครัวเท่านั้น เนื่องจากเด็กจะยังไม่ได้รับอิทธิพลจากโรงเรียนหรือสังคมอื่น ๆ รอบนอก ในทางสังคมวิทยานั้นถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญและมีความใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลงในสถาบันอื่น ๆ ซึ่งแต่ละสถาบันจะมีลักษณะ โครงสร้าง และหน้าที่ (structure and function) กำหนดแบบแผนความประพฤติ ความเชื่อ และหน้าที่ของสมาชิก ตลอดจนการแสดงความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่แตกต่างกัน ตามลักษณะของวัฒนธรรม หน้าที่ พื้นฐานของครอบครัว ได้แก่ การให้กำเนิดและเลี้ยงดู (procreation and rearing of children) สมาชิกในครอบครัว °

° Francis J. Brown, The Family, Sociology ; with application to nursing and health education (Englewood Cliff, N.J. Prentice - Hall Inc., 1962), p. 293.

เบคเกอร์ และฮิลล์ (Becker and Hill) ได้แบ่งหน้าที่ของครอบครัวไว้ ๗ อย่าง คือ

๑. หน้าที่ผลิตประชากร (production of population)
๒. ป้องกันและให้การเลี้ยงดูเด็ก (protection and care of the children)
๓. ให้ผลิตผลในทางเศรษฐกิจ และบริการ (economic production of goods and services)
๔. สังคมประเทิของเด็ก (socialization of the children)
๕. ให้การศึกษาอบรมแก่เด็ก (education of the children)
๖. ให้สันทนาการ (recreation)
๗. ให้ความรักใคร่ซึ่งกันและกัน (affectional interaction)

ในครอบครัว

จากหน้าที่ของครอบครัวทั้ง ๗ อย่างนี้ จะเห็นได้ว่าในหน้าที่ของการป้องกันและให้การเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอน และการให้การศึกษา นั้นจะเกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ครอบครัวจึงเป็นแหล่งที่สำคัญในการปลูกฝังลักษณะพื้นฐานของพัฒนาการในทุก ๆ ด้านแก่เด็ก โดยผ่านกระบวนการ การเลี้ยงดู การสังคมประเทิ และให้การศึกษาอบรมสั่งสอนเด็ก เนื่องจากให้การศึกษอบรมสั่งสอนในวัยแรก ๆ ของชีวิตเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย และมีผลดียิ่งกว่าในช่วงอื่นใดของชีวิต^๒ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับโดยเฉพาะในระยะปฐมวัยจึงมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพฤติกรรมที่แสดงออก อีกทั้งบุคลิกภาพของเด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่

^๑ Howard Becker and Renben Hill, Family, Marriage and Parenthood (Boston : D.C. Health & Company, 1948), p. 47.

^๒ Thawirat Thanakhom, Changes Effecting the Pattern of Thai Family Life, p. 20

ชัยนาถ นาคบุปผา ได้ให้ความเห็นว่า บ้านเป็นสถาบันสำคัญอันดับแรกที่จะสร้างให้เด็กเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข เด็กจะเจริญเติบโตโตไ้ค้มากน้อยเพียงไร มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใดก็เพียงใด อยู่ที่บทบาทของบิดามารดาเป็นสำคัญ การเข้มงวด และความจริงใจของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็กในเรื่องความประพฤติ การคบเพื่อน การศึกษา การแต่งกาย ตลอดจนการที่ต้องปฏิบัติตามความพอใจของผู้ใหญ่อยู่เสมอ จะทำให้เด็กมีอารมณ์ที่ไม่มั่นคง และถึงแม้เด็กจะเข้าโรงเรียนแล้วก็ตาม บ้านก็ยังคงมีอิทธิพลต่อเด็กอยู่ ดังนั้นบ้านจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญยิ่งอันดับแรกของเด็ก

การศึกษาของมูสเสนและคองเกอร์ (Mussen and Conger) ได้แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่บุคคลเรียนรู้จากบ้านจะถูกนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ นอกบ้านด้วย ดังนั้นความสัมพันธ์และบรรยากาศในบ้านจึงมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล บ้านที่บิดามารดาใช้คำถามถามบุตร เป็นครั้งเป็นคราว บุตรยอมปรับตนเองให้มีความอดทนต่อคำถามและเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ที่ยุงยากอื่น ๆ ได้ ในบ้านที่มีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตย บุตรจึงมักมีความกระตือรือร้นในการทำงาน สังคมเก่ง มีความอยากรู้อยากเห็น มีความเป็นผู้นำ ทำอะไรมักมีแผนการณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความมั่นคงทางอารมณ์ ต่างกับบ้านที่มีบรรยากาศแบบบิดามารดาเป็นใหญ่ บุตรมักไม่กว้างขวางในหมู่เพื่อน ชอบทะเลาะเบาะแว้ง อ่อนไหวต่อคำติชม มีความพิจารณาน้อย ไม่กระตือรือร้น อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ไม่มีเสรีภาพในการแสดงออก ต้องเก็บกคไว้อยู่เสมอ บ้านที่ให้ความรักหนุนนอมบุตรมากเกินไป นอกจากบุตรจะขาดความคิดริเริ่มแล้ว ยังมักต้องการความสนใจจากผู้อื่น บ้านที่บิดามารดาคอยห้ามมิให้บุตรทำสิ่งที่ปรารถนา บุตรมักไม่กล้าทำอะไรด้วยตนเอง บ้านที่ลงโทษบุตรทางกายมากเกินไป ย่อมจะทำให้บุตรไม่รู้จักโต ไม่กล้ากล่าวความจริง จะทำอะไร เพื่อความรักหรือสิ่งชอบ

แทน มีมาตรฐานการประพฤติที่ต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งควบคุมตนเองไม่ได้ บ้านที่บิดามารดา
ตั้งความมุ่งหวังในตัวบุตรมากเกินไป มีการบังคับและกระตุ้นเร่งเร้าบุตรมากเกินไป
ก็จะทำให้บุตรไม่เป็นตัวของตัวเอง ดังนั้นจะเห็นว่าไม่ว่าบรรยากาศในครอบครัวจะ
เป็นเช่นใด การปฏิบัติต่อกันระหว่างบิดามารดาและบุตรย่อมมีผลต่อบุคลิกภาพของบุตร
ทั้งสิ้น ^๑

เบอร์ลสัน และสไตน์เนอร์ (Berelson and Steiner) กล่าวว่า
ความคิดเห็น ทัศนคติ และความเชื่อทั้งทางจิตใจและทางสังคมของเด็กจะได้รับการถ่ายทอด
ทอดจากบิดามารดา ซึ่งเด็กจะเริ่มได้รับนับตั้งแต่เล็ก ๆ และยังคงได้รับติดต่อมาจน
กระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ ^๒

โรเซน (Rosen) ได้ให้ความเห็นตรงกับเบอร์ลสันและสไตน์เนอร์ว่า
บิดามารดาจะเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยมให้แก่เด็กได้ในหลาย ๆ ทาง ที่เห็น
ได้ชัดเจนทางหนึ่งก็คือ การให้การอบรมสั่งสอนหรือการเลือกที่จะให้รางวัลแก่พฤติกรรม
ที่บิดามารดาพอใจ หรืออาจแสดงในทางอ้อม โดยการแสดงพฤติกรรมให้แก่เด็กเป็น
ตัวอย่าง ^๓

---

^๑ Paul Henry Mussen and John Janeway Conger, Child Development and Personality (New York : Harper and brother, 1956), p. 245.

^๒ Marian E. Dreckenridge and E. Lee Vincent, Child Development : Physical and Psychological Growth through Adolescence, 5th ed. (Philadelphia : Saunder Company, 1966), p. 135.

^๓ Ibid.

จากความคิดเห็นดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การเลี้ยงดูและการอบรมสั่งสอนเด็ก โดยเฉพาะของบิคามารคานัน มีอิทธิพลอย่างสำคัญยิ่งในทางจิตวิทยาต่อเด็ก ดังที่วิลเลียม เอ ไวท์ (William A. White) ได้ให้ความเห็นในการประชุมนานาชาติครั้งแรก เรื่องสุขภาพจิต (First International Congress on Mental Hygiene) ในปี ๒๔๗๓ ว่า เราไม่ควรบำรุงเลี้ยงดูมนุษย์ให้แข็งแรงแต่เพียงร่างกายเท่านั้น ควรบำรุงจิตใจให้มั่นคงด้วย จึงจะนับว่าเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ในวัยผู้ใหญ่ต่อไป การอบรมสั่งสอนในช่วงระยะเวลาที่ดีที่สุดคือในระยะวัยเด็ก และ บิคามารคาจะเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการรับผิดชอบหน้าที่เหล่านี้^๑

ในการเลี้ยงดูเด็กนั้น ฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่า พัฒนาการของบุคลิกภาพ จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับตามตอบสนองตามขั้นแห่งพัฒนาการ ที่สำคัญ คือ ความต้องการทางปากในวัยเด็ก ความต้องการขับถ่ายในวัยเด็กเล็ก และความต้องการความรักในเพศตรงข้ามในวัยเด็กตอนต้น ซึ่งหากบุคคลได้รับการตอบสนองตามขั้นเหล่านี้แล้ว พัฒนาการทางบุคลิกภาพก็จะดำเนินไปอย่างเป็นปกติ แต่ถ้าความต้องการเหล่านี้ถูกขัดขวาง หรือหากบุคคลได้รับการกระทบกระเทือนอย่างแรง (Trauma) การพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลก็ย่อมกระทบกระเทือนด้วย ดังนั้นการสร้างสภาพจิตใจให้แก่เด็กโดยเอาใจใส่ดูแลให้บุตรรับประสบการณ์มาจึงเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิต และบุคลิกภาพของบุคคลโดยตรง^๒

อีริกสัน (Erikson) กล่าวว่าพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคลนั้นเกิดจากการปรับตัวตามวัยต่าง ๆ ของบุคคล กล่าวคือ เมื่อเป็นทารกอยู่ในครรภ์มารดา

^๑ วิเชียร แพทย์าคม, หลวง, สุขวิทยาทางจิตและปัญหาเรื่องเด็ก, หน้า ๔

^๒ Alfred R. Lindesmith and Anelm L. Strauss, Social Psychology (New York : the Dryden Press, 1956), pp. 547 - 550.

สภาพแวดล้อมทุกอย่างล้วนแต่มีความสุข อุณหภูมิพอเหมาะ มีอาหารรับประทานตลอดเวลา แต่เมื่อเด็กคลอออกมาสู่สภาพแวดล้อมภายนอก ความสะอึกส่ายทุกอย่างที่เคยได้รับเปลี่ยนไป นับตั้งแต่ต้องเริ่มหายใจด้วยตนเอง อากาศเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การรับประทานอาหารไม่ไ้คงความต้องการทุกครั้งทีเดียว การที่สภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ทำให้เด็กสร้างความรู้สึกใหม่ว่า โลกที่อยู่นี้จะไว้วางใจได้หรือไม่ เพียงใด ผู้ที่จะช่วยให้เด็กเกิดภาพพจน์ที่ดีต่อโลกคือมารดา วิธีการเลี้ยงดูของบิดามารดา โดยเฉพาะมารดาในการให้บุตรรับประทานนมตนเองด้วยความพึงพอใจ จึงเป็นการแสดงออกถึงความรักความอบอุ่นของมารดาที่มีต่อบุตรอันจะก่อให้เกิดความมั่นใจ และไว้วางใจ (Sense of Trust) ต่อตนเอง ต่อมารดา และต่อบุคคลอื่น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีได้^๑

ฮันติงฟอร์ด (Huntingford) ให้ความเห็นว่าการให้นมบุตรนั้นมีผลต่อสภาพจิตใจของบุตรและมารดา ซึ่งไม่เพียงแต่เรื่องกำหนดเวลาการให้นมของมารดาเท่านั้น แต่ยังหมายถึงทัศนคติของมารดาต่อการให้นม และทัศนคติต่อบุตรในระหว่างการให้ทารกกินนมอีกด้วย^๒

ไฮน์สไตน์ (Heinstein) ก็มีความเห็นตรงกับฮันติงฟอร์ด ว่าการปฏิบัติของมารดาต่อเด็กที่อบอุ่นหรือซาเย็น มีผลต่อการปรับตัวที่ดี หรือไม่ดีต่อเด็กในภายหลัง วิธีการเลี้ยงเด็กด้วยความอบอุ่นเป็นวิธีที่ทำให้เด็กปรับตัวได้ดีที่สุด การให้นมเด็กหญิงด้วยความรักความอบอุ่นก็สัมพันธ์กับการปรับตัวที่ดี มารดาที่ให้นมบุตรด้วยความซาเย็นจะทำให้เด็กเกิดปัญหาพฤติกรรมมากที่สุด^๓

^๑ E.H. Erikson, Childhood and Society, 2nd rev. ed. (New York : W.W. Norton, 1950), pp. 247 - 251.

^๒ Brekenridge and Vincent, Child Development, p. 137.

^๓ Ibid.

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เอเวอรี่ (Avery) ได้แสดงความคิดเห็นว่า มารดา จะมีส่วนช่วยให้บุตรมีพัฒนาการด้านจิตใจอย่างที่ตั้งแตแรกเกิด โดยการให้อาหารแก่ บุตร เพื่อสนองความต้องการทางกายด้วยน้ำนมมารดา และการให้บุตรกินนมมารดานี้เอง จะมีผลทำให้บุตรมีพัฒนาการทางจิตใจที่สมบูรณ์จากการสัมผัสอย่างใกล้ชิดในขณะที่บุตร จะเกิดความรู้สึกเป็นสุข อบอุ่น และปลอดภัย ทำให้พัฒนาการทางอารมณ์เป็นไปใน ลักษณะที่ดี ส่วนมารดาเองก็จะเกิดความสุขในบทบาทของมารดา นอกจากนี้ยังพบว่า มารดาที่เลี้ยงบุตรด้วยนมตนเองจะมีความเข้าใจและมีประสบการณ์ของการ เป็นแม่มากกว่ามารดาที่ไม่ได้เลี้ยงบุตรด้วยนมตนเอง เพราะจากการที่ได้ใกล้ชิดกับบุตรตลอดเวลา ทำให้มารดาสามารถตอบสนองความต้องการของบุตรได้อย่างถูกต้อง และตัวมารดาเอง ก็จะได้รับความสุขจากการได้อยู่ใกล้ชิดบุตร^๑

ฮาร์โลว์ (Harlow) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้กล่าวในการทดลองลูกลิง เกี่ยวกับการตอบสนองทางด้านความรักว่า การสัมผัสทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นและสบาย เป็นตัวแปรสำคัญต่อพัฒนาการ ความรู้สึกทางด้านความรัก อาหาร เป็นเพียงตัวลดแรงขับ คั้น (Drive - reduction) ในช่วงการสร้างความรักเท่านั้น กล่าวคือ ในการ สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและบุตร ด้วยการให้อาหารอย่างเดียวนั้นจะไม่ก่อให้เกิด ความรักและความพึงพอใจ จำเป็นต้องมีการสัมผัสอบอุ่นร่วมด้วย^๒

จากคำกล่าวและความคิดเห็นเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงบุตรด้วยน้ำนม มารดาเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์มาก สำหรับการเจริญเติบโตทางร่างกายและวิธีการต่าง ๆ

^๑Graeme S. Avery, "Psychological Advantages of Breast Feeding" Mother and Child 4(1976), p..28. -

^๒Harry F. Harlow and Robert R. Zimmerman, "Affectional Responses in the Infant Monkey" Science 130(1959), pp. 421 - 432.

เกี่ยวกับให้เด็กมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาการทางบุคลิกภาพและอารมณ์ของเด็ก
จึงมีผู้สนใจทำการศึกษาและวิจัยทั้งทางประเทศและในประเทศไทย สำหรับผลงานวิจัย
ในทางประเทศเท่าที่รวบรวมพอสรุปได้ดังนี้ คือ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ริกเบ็ด (Ribble) ได้ทำการสังเกตเด็กจำนวน
๒๐๐ คน เพื่อดูปะทะสัมพันธ์ระหว่างมารดาและบุตร พบว่ามีเด็ก ๑๔๐ คน ที่เกิด
ภาวะตึงเครียดทางอารมณ์ (emotional upset) ขึ้น และภาวะนี้จะหายไปเมื่อ
เด็กนั้นได้ดูคุณแม่มารดาและใกล้ชิดกับมารดามาก ๆ ริกเบ็ด กล่าวว่า การอุ้ม การกอด
รัด การเคล้าเคลียของมารดาจะก่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ และจะช่วยสร้างสัมพันธ
ภาพที่ดีระหว่างมารดาและบุตร อันมีผลช่วยสนับสนุนพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุตรด้วย

พ.ศ. ๒๕๑๐ สมาร์ท และสมาร์ท (Smart and Smart) ได้กล่าวถึง
รูปแบบของการเลี้ยงดูบุตรซึ่งเปลี่ยนแปลงไปภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก่อนสงคราม
โลกครั้งที่ ๒ มารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามากกว่า
มารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมชั้นกลาง แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แนว
โน้มของการใช้นมมารดาเลี้ยงบุตร เป็นไปในทางตรงกันข้าม เนื่องจากมารดาที่มีฐานะ
ทางเศรษฐกิจสังคมชั้นกลางมีความใกล้ชิดกับผู้เชี่ยวชาญ เช่น กุมารแพทย์ สำนักงาน
ที่ทำงานเกี่ยวกับเด็ก หนังสือพิมพ์ และนักการศึกษา มากกว่ามารดาที่มีฐานะทาง
เศรษฐกิจสังคมต่ำ มีผลทำให้การเลี้ยงดูบุตร เปลี่ยนไป จากการวิจัยพบว่าร้อยละ ๔๑
ของมารดาในกลุ่มฐานะ เศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ส่วน
มารดาในกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมีร้อยละ ๓๗ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครอบครัวที่มีฐานะ

Mussen, Conger and Kagan, Child Development and Person-
ality, pp. 156 - 157.

เศรษฐกิจสังคมในระดับสูง มีแนวโน้มที่จะใช้นมมารดาเลี้ยงบุตรมากกว่าครอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจสังคมต่ำ^๑

ริเวอรา (Rivera) ได้ทำการศึกษาความถี่ของการใช้ชนิดของนมเลี้ยงบุตรในวัยต่าง ๆ ของครอบครัวที่มีรายได้ปานกลางและต่ำ โดยวิธีการส่งไปรษณียบัตรไปยังกุมารแพทย์ในนิวยอร์ก ๑๑๘ คน และกุมารแพทย์ในซานฟรานซิสโก ๒๑ คน กุมารแพทย์ ๑ คน จะได้รับไปรษณียบัตร ๒๐ ใบ เพื่อบันทึกชนิดของนมที่คนไข้บริโภค ซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ปานกลาง ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำนั้นได้จากการส่งไปรษณียบัตรไปยังพยาบาล ซึ่งดูแลคลินิกสุขภาพเด็ก ตามสถานีอนามัย ผลจากการสำรวจเด็กทั้งหมด ๒,๓๓๒ คน พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ปานกลางเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร้อยละ ๒๕ ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพียงร้อยละ ๕ เท่านั้น^๒

จากผลวิจัยของสมาร์ตและสมาร์ต และริเวอรานี้แสดงให้เห็นว่าชนิดของนมมารดาที่ใช้เลี้ยงบุตรจะแตกต่างกันตามฐานะ เศรษฐกิจและสังคมของมารดา

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ แมกเกรเกอร์ และคณะ (Mac Gregor et. al.) ได้ทำการศึกษาระยะเวลาในเด็กซึ่งคลอดจากโรงพยาบาลของมหาวิทยาลัยเวสต์อินดีส (West Indies) จำนวน ๓๐๐ คน โดยการสอบถามมารดาถึงชนิดของนมที่มารดาใช้เลี้ยงบุตร เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา พบว่าอาชีพ

^๑ Mollie Stevens Smart and Russell Cook Smart, Children Development and Relationship (London : The Macmillan Company Collier Macmilland Limited, 1967), p. 137.

^๒ Joseph Rivera, "The frequency of use of various kinds of milk during infancy in middle and lower - income families " American Journal of Public Health 61(Feb. 1971), pp. 277 - 280.

ของมารดา เนื่องจากมารดาต้องออกทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยส่งเสริมฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ผลของการโฆษณา และการได้รับข่าวสารที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตร ควบคู่กันมารดาเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการเลี้ยงบุตร ควบคู่กันมารดา

จากการวิจัยของเซียร์ และคณะ (Sears et. al) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยการสัมภาษณ์มารดาอเมริกัน ๓๗๕ คน ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยกล่าวถึงการให้นมบุตรว่า มารดาชาวอเมริกันร้อยละ ๖๐ ไม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง และจากการค้นคว้าต่อไปของเซียร์ พบว่า การที่บุตรไม่ได้รับประทานนมมารดาหรือรับประทานนมมารดาในระยะสั้นนั้นไม่มีผลกระเทือนต่อบุคลิกลักษณะของเด็กเท่าที่พอจะสังเกตได้เลย ^๒

เฟเกอร์ (Faegre) ได้กล่าวสนับสนุนผลการค้นคว้าของเซียร์ว่า ปัญหาเรื่องการเลี้ยงบุตร ควบคู่กันมารดาหรือนมชวนั้นไม่สำคัญ... สำคัญอยู่ที่การมีน้ำใจของมารดาในการให้นมบุตร ซึ่งหมายถึงท่าทางการปฏิบัติในการให้นมบุตรนั้นสำคัญกว่าชนิดของนม เพราะเด็กไม่ไ้ต้องการอาหารอย่างเดียว ยังต้องการความรัก ความนุ่มนวล และการปกป้องคุ้มครองในระหว่างเวลาให้นมด้วย ^๓

Mc Grantham Gregor, M.Sally and E.E. Bach, "Breast Feeding in Kingston, Jamaica" Nurring Research 20(1971), p. 88.

^๒ Sears et al. Pattern of Child Rearing, p. 77.

เซียร์ และคณะ ยังได้เสนอการศึกษาต่อในช่วงเวลาการให้นม ซึ่งพบว่า มีสหสัมพันธ์สูงระหว่างการที่อยู่ในสังคมระดับสูงกับการให้นมตามที่ได้กำหนด กล่าวคือ มารดาที่อยู่ในระดับสูงของสังคมชอบให้นมตามที่ได้กำหนดมากกว่ามารดาที่อยู่ในสังคมระดับต่ำกว่า และมารดาในระดับกลางชอบให้นมเมื่อเด็กหิวกับจะลงโทษเด็กที่แสดงความก้าวร้าว ทรานมากกว่ามารดาในระดับต่ำกว่า ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์มารดาชาวอเมริกันของเซียร์และคณะพบว่า ร้อยละ ๑๒ มารดาจะให้นมบุตร เมื่อบุตรร้องและหิว ร้อยละ ๑๗ ให้เป็นเวลาโดยคาดประมาณเวลาที่หิวของบุตร ร้อยละ ๑๕ มารดาจะคาดเวลาเป็นระยะ ๆ และถ้าบุตรหลับจะไม่ปลุก ร้อยละ ๒๕ จะคาดเวลาอย่างหยาบ ๆ อาจจะช้าหรือเร็วก็สามารถปลุกให้นมได้ถ้าเด็กหิว ร้อยละ ๑๔ ให้ตรงตามเวลาและไม่คลาดเคลื่อนเกินกว่า ๑๕ นาที และร้อยละ ๔ ให้ตรงเวลาอย่างเข้มงวด แมบุตรจะหลับก็ปลุกเพื่อให้นม ซึ่งจากผลการวิจัยนี้ เซียร์สรุปว่า มารดาส่วนมากให้นมตามที่ได้กำหนดแต่ทั้งนี้พยายามให้เป็นเวลา ทั้งนี้เพราะแพทย์ได้เปลี่ยนคำแนะนำเป็นให้นมตามที่ได้กำหนด เพราะอนุโลมตามคำแนะนำที่มีอยู่ในหนังสือของทางการอเมริกันที่ได้แนะนำเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เนื่องจากปรากฏตามการค้นคว้าว่า การเข้มงวดเกินไปในการให้นมเด็กตรงตามเวลา ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าตนเองขาดความรัก (p .05) ซึ่งแต่เดิมในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ มีการเข้มงวดในการให้นมตรงตามเวลาอย่างเคร่งครัดและเด็กเกิดความวิตกกังวลเวลามากกว่า (p .01, r = .27)^๑

จากการศึกษาและวิจัยของ วิลเลียม คอคิลด์ และ เฮเลน เวินสไตน์ (William Caudill and Helen Weinstein) ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งวัดจากอาชีพและการศึกษาของมารดา ได้ศึกษาการเลี้ยงดูและพฤติกรรมของเด็กญี่ปุ่นและอเมริกันในครอบครัวชนชั้นกลาง กลุ่มละ ๓๐ ครอบครัว ในญี่ปุ่นที่เมืองโตเกียว ๒๐ ครอบครัว และเมืองเกียวโต ๑๐ ครอบครัว ครอบครัวอเมริกัน ๓๐ ครอบครัว จากวอชิงตัน ดี ซี กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคัดเลือกจากแผนกเด็กของโรงพยาบาลที่ชนชั้นกลางมารับการรักษา

^๑ Sears et al., Pattern of Child Rearing, p. 57.

ผลปรากฏว่า คนญี่ปุ่นเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองมากกว่ามารดาชาวอเมริกัน (ครอบครัวญี่ปุ่น ๑๔ ครอบครัวและอเมริกัน ๕ ครอบครัว) ^๑

ในประเทศไทยใ้มีผู้สนใจศึกษาในเรื่องการให้นมเด็ก กล่าวคือในการวิจัย เรื่องอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการ เด็กที่ตำบลนาป่า ชลบุรี โดยละม้ายมาศ ศรีพิทักษ์ จรรยา สุวรรณพักตร์ และคณะ ซึ่งได้ทำการศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ พบว่าแม่ที่ตำบลนาป่าส่วนใหญ่จำนวน ๒๔ จาก ๒๗ ราย เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง แม่ ๒ รายไม่ให้ลูกรับประทานนมตนเอง เนื่องจากรายหนึ่งน้ำนมแม่มีไม่พอ และอีกรายหนึ่งน้ำนมแม่ไม่เพียงพออีก ๑ ราย ไม่ทราบข้อมูลเนื่องจากเป็นแม่บุญธรรม แม่ทั้ง ๒๔ ราย ไม่มีกำหนดเวลาในการให้นมลูก เด็กหิวเมื่อไรแม่อก็จะให้นมทันที ^๒

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ จรรยา สุวรรณพักตร์และคณะได้ศึกษาวิจัยเรื่องอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการ เด็กเช่นกัน แต่ศึกษาที่หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และที่หมู่บ้านอูเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง ไม่มีกำหนดเวลาแน่นอนในการให้นมลูก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแม่ และความหิวของลูก กล่าวคือ แม่ที่อยู่บ้านตลอดวันจะให้นมลูกทุกครั้งที่ลูกกร้องหิว ส่วนแม่ที่ทำงานจะให้นมลูกในตอนที่เข้า

---

^๑ William Caudill and Helen Weinstein, "Maternal Care and Infant behavior in Japanese and American Urban middle class familier," Families in East and West (edited by Reuben Hill and Rene Koning, 1971), pp. 42 - 45.

^๒ ละม้ายมาศ ศรีพิทักษ์ และคณะ อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กที่ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี , หน้า ๒๕ - ๒๖.

กลางวันเพื่อกลับมาพักรับประทานอาหารกลางวัน และเป็น ส่วนกลางคืน ก็ทำให้
 ทุกครั้งที่ถูกร้อง แม่ที่หมู่บ้านพรานหมื่นไม่มีความเห็นในการ กำหนดเวลาให้นมลูก แต่
 แม่ที่บ้านอนุเม็งแบ่งความเห็นเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายแรกเห็นว่าควรให้เป็นเวลา เด็กจะได้
 เกยชินเป็นนิสัย และสะดวกแก่การหาในการทำงานอื่น แต่ปรากฏว่า แม่ฝ่ายนี้มิได้
 ปฏิบัติตามความคิดเห็น ทุก ๆ คนให้เหตุผลว่าเราะทนฟังเสียงลูกร้องไห้นาน ๆ ไม่ได้
 ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไม่ควร กำหนดเวลา เพราะเด็กอาจจะวิงวอนเวลากำหนด และ
 จะร้องไห้ ซึ่งการปลอยไห้ร้องไห้นาน ๆ และขอยจะทำให้เด็กชื้อนอน โมโหร้าย จึง
 ควรให้นมทุกครั้งที่ถูกร้องไห้ ๑

ในปีการศึกษา ๒๕๑๔ ถึง ๒๕๑๕ นักศึกษาคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 มหิดล ได้เสนอรายงานจากการฝึกภาคสนามว่าในชนบทจำนวนผู้เลี้ยงบุตร ด้วยนมมารคา
 สูงถึงร้อยละ ๕๐ ^๒

ในกรุงเทพมหานคร อารี วัลลยเสวี ได้รายงานไว้ว่าผู้ที่ใช้นมมารคาเลี้ยง
 บุตรมีเพียงร้อยละ ๒๙ เท่านั้น อีกร้อยละ ๕๕ เลี้ยงบุตร ด้วยนมผสม และร้อยละ ๑๖

---

^๑ จรรยา สุวรรณพิศ และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่
หมู่บ้านพรานหมื่น จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอนุเม็ง จังหวัดเชียงใหม่,
 หน้า ๕๓ - ๕๔.

^๒ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, รายงานการปฏิบัติงาน
พัฒนาอนามัยชนบทเบ็ดเสร็จ ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕

ไม่ได้ใช้หมายเลข ในรายงานดังกล่าวยังคงแสดงต่อไปอีกว่า ในกลุ่มมารคาที่ใช้นมผสม
ผสมเลี้ยงบุตรนี้ ร้อยละ ๒๔ ที่ใช้นมชันทวานเลี้ยงบุตร^๑ จากรายงานนี้แสดงให้เห็น
ว่า จำนวนมารคาที่ใช้นมมารคาเลี้ยงบุตรในกรุงเทพมหานครมีจำนวนต่ำกว่ามารคาที่
อยู่ในชนบทอย่างมาก

ในปีการศึกษา ๒๕๑๒ ถึง ๒๕๑๓ สมใจ ศรี และสมศรี สุธีรภัทรานนท์
ได้ทำการศึกษาเรื่องความนิยมของมารคาในจังหวัดพระนครและธนบุรี เกี่ยวกับการให้
นมบุตรในระยะ ๒ เดือน โดยศึกษาจากคนใช้สามัญในแผนกสุติกรรม โรงพยาบาลหญิง
๓๕ ราย โรงพยาบาลศิริราช ๓๕ ราย และมารคาในท้องที่อำเภอบางเขน ๓๐ ราย
โดยศึกษาเฉพาะชนิดของนมที่ใช้เลี้ยงบุตร คนสุตทอง และรองสุตทองเท่านั้น ผลการ
ศึกษาพบว่ามารคาเลี้ยงบุตรด้วยน้ำนมตนเองร้อยละ ๕๕ ร้อยละ ๓๓ เลี้ยงด้วยนมผสม
ชนิดมาตรฐาน และร้อยละ ๑๒ เลี้ยงด้วยนมผสมชนิดไม่มาตรฐาน และจากการวิเคราะห์
ชนิดของนมที่มารคาใช้เลี้ยงบุตร เมื่อพิจารณาตามตัวแปรต่าง ๆ พบว่าแตกต่างกันเมื่อ
พิจารณาตามระดับการศึกษาและอาชีพของมารคา แต่ไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาตามระดับ
การศึกษาของสามี จำนวนบุตรและอายุของมารคา^๒

---

^๑ Arce Valayasevi, "Protein Calorie Malnutrition in
Thailand" Transactions of the Second Far East Symposium on
Nutrition Taipei : Taiwan Republic of Ching May, 1964, pp. 18 - 25.

^๒ สมใจ ศรี และสมศรี สุธีรภัทรานนท์, ความนิยมของมารคาในจังหวัด
พระนครและธนบุรี เกี่ยวกับการให้นมบุตรในระยะ ๒ เดือนแรก ปรินญาณิพนธ์
ประกอบการศึกษาลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พยาบาลสาธารณสุข) คณะ
สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา ๒๕๑๒ - ๒๕๑๓.

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ภาวดี เต็มเจริญ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของมารดาต่อการเลี้ยงบุตรควายนมมารดา กับชนิดของนมที่ใช้เลี้ยงบุตร โดยใช่แบบสอบถาม สัมภาษณ์มารดาซึ่งพาบุตรมารับบริการในคลินิกสุขภาพเด็กดี ของโรงพยาบาลเด็ก และโรงพยาบาลรามาริบัติ จำนวน ๒๑๐ คน ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า น้ำหนักเฉลี่ยคะแนนทัศนคติของมารดาต่อการเลี้ยงบุตรควายนมมารดาไปทางบวก มีค่าระหว่าง ๓.๗๖ ถึง ๓.๘๖ มารดาที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร มีทัศนคติต่อการเลี้ยงบุตรควายนมมารดาแตกต่างจากมารดาที่มีภูมิลำเนาต่างจังหวัด อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ มารดาที่เลี้ยงบุตรควายนมมารดาในระยะเริ่มแรกหลังคลอดมีร้อยละ ๗๓.๓๓ และมารดาที่มีระดับการศึกษาต่างกันเลือกใช้นมเลี้ยงบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ กล่าวคือ มารดาที่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา และระดับปริญญาตรีขึ้นไป เลี้ยงบุตรควายนมมารดาเป็นร้อยละที่สูงคือ ร้อยละ ๘๖.๘๘ และ ๘๒.๘๖ ตามลำดับ ส่วนมารดาที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประกาศนียบัตร และอนุปริญญา เลี้ยงบุตรควายนมมารดาในร้อยละที่ต่ำ คือ ร้อยละ ๖๓.๗๕ และ ๘๒.๑๑ ตามลำดับ สำหรับมารดาที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุ ภูมิลำเนา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และจำนวนบุตรเลือกใช้นมของนมเลี้ยงบุตร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรควายนมมารดาและการหย่านมนั้น ในวัฒนธรรมตะวันตก การหย่านมหมายถึงกระบวนการที่จะช่วยให้เด็กค่อย ๆ คุ้นกับการรับประทานอาหารอย่างอื่นนอกเหนือจากนม ในกระบวนการนี้มารดาจะค่อย ๆ หย่านมเด็กทีละขั้นไป เช่นค่อย ๆ

ภาวดี เต็มเจริญ, "ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของมารดาต่อการเลี้ยงบุตรควายนมมารดากับชนิดของนมที่ใช้เลี้ยงบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๘๗.

เปลี่ยนลดจากนมแม่มาเป็นนมขวด และค่อย ๆ ลดนมชงมาเป็นดื่มนมจากถ้วย จนในที่สุดก็เลิกให้เด็กกินนมอย่างเด็ดขาด^๑ ส่วนการหย่านม ตามความหมายของมารดาในสังคมไทยทั่วไป มักหมายถึงการที่แม่ให้เด็กเลิกกินนม ไม่ว่าจะจากนมแม่หรือนมขวดก็ตาม^๒

ซีียร์ (Sears) ได้ให้ความหมายของการหย่านมไว้ ๕ ประการ คือ

๑. เด็กจะต้องเรียนรู้ที่จะเลิกวิธีการรับประทานอาหาร โดยการดูด
๒. เขาจะต้องเรียนรู้ที่จะเคี้ยวอาหารชนิดเดียวกับที่เขาเคยใช้วิธีดูด
๓. เขาจะต้องเรียนรู้ที่จะรับประทานอาหารแข็ง
๔. เขาจะต้องเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการรับประทาน อาทิเช่น การกัด การเคี้ยว การหยิบค้กอาหาร ตลอดจนการดื่มจากถ้วย
๕. เขาจะต้องเรียนรู้ที่จะรับประทานอาหารเอง โดยปราศจากการอุ้ม หรือการโอบกอดในขณะที่รับประทาน^๓

นักจิตวิทยาเชื่อว่า การหย่านมมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต การให้เด็กหย่านมเร็วเกินไปที่ควรจะทำให้เด็กสูญเสียความสุขที่ตนได้รับ โดยเฉพาะต้องขาดความสุขทางปาก เมื่อความต้องการทางปากไม่ได้รับการตอบสนอง

^๑ Sears et al., Pattern of Child Rearing, p. 80

^๒ ละม้ายมาศ ศรีศักดิ์ และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาเด็กที่ควบคุมปาก จังหวัดชลบุรี, หน้า ๓๑.

^๓ Sears et al., Pattern of Child Rearing, p. 69.

เด็กก็จะเรียกร้องอยู่ตลอดเวลา เมื่อโตขึ้นก็จะติดนิสัย และมีกิจกรรมทางปากเป็นประจำ^๑ นอกจากนั้นนักจิตวิทยาหลายท่านได้เห็นพ้องกันว่า การหย่านมจะทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ ไม่ว่าจะใช้วิธีการอย่างไรในการให้เด็กหย่านมก็ตาม^๒ อย่างไรก็ตาม ก็มีความคิดที่อะลุ่มอลวยรู้จักผ่อนปรนให้เด็กค่อย ๆ คุ้นเคยกับอาหารใหม่ นอกเหนือจากนมมารดาจึงมักจะเป็นมารดาที่ประสบผลสำเร็จในการหย่านมลูก โดยไม่ต้องเผชิญกับปัญหาทางอารมณ์ของลูกมาก ดังนั้น การหย่านมจึงขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของมารดา สำหรับมารดาที่ใช้วิธีค่อยเป็นค่อยไป ระยะเวลา และอายุที่หย่านมสำเร็จจึงแตกต่างกันด้วย^๓

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ เซียร์ และไวท์ (Sears and Wise) ได้ร่วมกันทำวิจัยโดยการสัมภาษณ์มารดาชั้นกลางของเด็กอเมริกัน จำนวน ๔๐ คน โดยแบ่งกลุ่มมารดาเป็น ๒ พวก พวกแรกหย่านมบุตรเมื่อบุตรอายุต่ำกว่า ๔ เดือน และพวกที่สองหย่านมบุตรเมื่อบุตรอายุเกิน ๔ เดือน แล้ว ผลปรากฏว่า เด็กที่หย่านมเมื่ออายุมากจะมีอารมณ์หงุดหงิดเนื่องจากการหย่านมมากกว่าเด็กที่หย่านมเมื่ออายุน้อย เซียร์ และไวท์ ได้สรุปให้เหตุผลว่า การคุกคามของเด็กเปรียบเสมือนการไต่รับรางวัล เพราะเด็กจะไต่รับสนองแรงขับเคลื่อนภายใน (Drive) ซึ่งคิดตัวมาแต่กำเนิด ดังนั้นยิ่งทอดระยะให้เด็กได้คุกคามอยู่นานเท่าไร เด็กก็จะยิ่งไต่รับสนองตอบจากแรงขับเคลื่อนภายในมากยิ่งขึ้น และทวีความพอใจ เพราะไต่รับการตอบสนองตรงกับความต้องการ อีกทั้ง

^๑Calvin S. Hall and Gardner Lindzey, Theories of Personality (New York : John Wiley & Sons, Inc., 1957), p. 52.

^๒J. Dollard et al., Frustration and Aggression (New Haven : Yale University Press, 1961), p. 59.

^๓Sears et al., Pattern of Child Rearing, p. 20

เด็กจะได้เรียนรู้มากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย ฉะนั้นการให้เด็กหย่านมเมื่ออายุมาก เด็กจึงจะ เกิดอารมณ์หงุดหงิดไคงาย^๑

พ.ศ. ๒๕๐๐ เชียร์ และคณะ ได้ทำการวิจัยโดยการสัมภาษณ์มารดาชาวอเมริกันซึ่งอาศัยอยู่ในเขตชายแดนของมลรัฐนิวอิงแลนด์ จำนวน ๓๓๕ คน ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พบว่ามารดาชาวอเมริกันส่วนมากเริ่มให้บุตรหย่านมเมื่อบุตรอายุได้ ๑๑ เดือน และทำได้สำเร็จโดยใช้เวลาประมาณ ๔ เดือน มีมารดาเพียงส่วนน้อยที่เริ่มให้บุตรหย่านมเมื่อบุตรอายุต่ำกว่า เชียร์ได้ย้ำถึงผลของการแข่งขันในการหย่านมว่า การหย่านมเด็กมักจะทำให้เกิดความคับข้องใจ และมีอารมณ์หงุดหงิด ซึ่งอารมณ์หงุดหงิดจากการหย่านมนี้จะทวีมากขึ้นเมื่อให้เด็กหย่านมในอายุมากขึ้น สำหรับในวิธีดำเนินการในการหย่านมของมารดาอเมริกัน พบว่ามีวิธีการที่นิยมพลพอสมควร กล่าวคือ มีมารดาเพียงร้อยละ ๕ เท่านั้นที่ใช้วิธีเด็ดขาดกับลูกคือให้หย่านมในทันทีทันใดไม่หันมดูอีกเลย ร้อยละ ๑๓ บุตรหย่านมได้เองโดยต้องบังคับ ร้อยละ ๕๕ ใช้วิธีบังคับเพียงเล็กน้อย และร้อยละ ๒๕ ที่บุตรได้รับการผ่อนผันให้ลูกนมไคงก่อนนอนตอนกลางคืน^๒

ต่อมาเชียร์ได้รายงานผลการศึกษาค้นคว้าในแหล่งต่าง ๆ กันเพื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบและยืนยันข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาชาวอเมริกันที่นิวอิงแลนด์ แห่งแรกคือที่โฮมสเตด (Homestead) ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ของชาวเม็กซิกัน (Mexican) ซึ่งประชากรอาศัยในเขตของ ๒ มลรัฐ คือ เท็กซัส (Texas)

^๑ Robert Sears, and G.W. Wise, "Relation of cup feeding in infancy to thumb - sucking and the oral drive" American J. Orthopsychiatry, 20, pp. 123 - 138.

^๒ Sears et al., Pattern of Child Rearing, pp. 81 - 82.

และโอคลาโฮมา (Oklahoma) แห่งที่ ๒ คือที่ริมร็อก (Rimrock) ซึ่งอยู่
ห่างจากโฮมสเตคไปประมาณ ๒ ถึง ๓ ไมล์ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวอเมริกันเก่า
ซึ่งนับถือลัทธินิกายมอร์มอน (Mormon) เขียวได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์มารดาเกี่ยวกับการ
การอบรมเลี้ยงดูลูกเช่นเดียวกับที่โธในนิวอิงแลนด์ โดยทำการสัมภาษณ์มารดาที่หมู่บ้าน
โฮมสเตคจำนวน ๒๐ คน และที่หมู่บ้านริมร็อก ๒๐ คน รวมทั้งสิ้น ๔๐ คน ผลการ
วิจัยในครั้งนี้จะเสนอเปรียบเทียบการศึกษาในทั้ง ๓ แห่ง คือ โฮมสเตค ริมร็อก และ
นิวอิงแลนด์ ในเรื่องอายุที่มารดาหย่านมลูก พบว่ามารดาที่โฮมสเตค ร้อยละ ๕๐
หย่านมลูกได้สำเร็จเรียบร้อยเมื่อลูกอายุยังไม่ถึง ๔ เดือน ในขณะที่ยังไม่มีการ
ที่ริมร็อกคนเดียวที่เริ่มหย่านมลูกในขนาดอายุก่อน ๔ เดือนนี้ และที่นิวอิงแลนด์ มารดา
ร้อยละ ๓๗ ที่หย่านมได้สำเร็จในช่วงอายุก่อน ๔ เดือน เช่นเดียวกัน^๑

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ไวท์คิง (Whiting) ได้รวบรวมรายงานการวิจัย
เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูกจากมารดาที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม โดยกลุ่มนัก
วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกต และสัมภาษณ์มารดาซึ่งมีบุตรอายุระหว่าง ๓ ถึง ๑๐ ปี จาก
๖ แห่งใน ๖ ประเทศ แหล่งละจำนวน ๒๔ คน ดังต่อไปนี้

โรเบิร์ต เอ เลอไวน์ และ บาร์บารา บี เลอไวน์ (Robert A.
LeVine and Barbara B. LeVine) ได้ทำการศึกษาศัมภาษณ์มารดาจากหมู่บ้าน
นายนซันโก (Nyanzongo) ในประเทศเคนยา (Kenya) พบว่าในเรื่องการ
ให้นมเด็กนั้น มารดาที่นายนซันโกจะให้นมลูกทุกครั้งที่ถูกร้องไม่ว่าจะหิวหรือไม่ก็ตาม
อายุของลูกที่หย่านมส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง ๒ ถึง ๓ ปี กว้างเหตุผลที่มารดามีครรภ์ใหม่
มากที่สุด วิธีการหย่านมจะใช้ของขมขามากที่สุด คือ มารดา ๑๖ จาก ๒๔ ราย และ
ชนิดของของขมที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นน้ำผลไม้ที่มีรสขม นอกจากนี้ยังมีวิธีอื่น ๆ ที่ใช้กล่าวคือ

^๑ Ibid., p. 10.

การไม่สนใจการร้องไห้ของลูก การตีลูก การแยกลูกให้ออกกับย่า หรือยาย และการให้อาหารแข็งเพิ่มขึ้น^๑

จอห์น ที ฮิตช์ค็อก และ ลี มินเทอร์น (John T. Hitchcock and Leigh Minturn) ได้ทำการสัมภาษณ์มารดาแห่งแคว้นราชบุตรของเมืองกาลาเปอร์ (The Rajputs of Khalapur) ประเทศอินเดีย พบว่ามารดาส่วนมากหย่านมลูกในช่วงอายุ ๒ ถึง ๓ ปี และมีมารดาจำนวนหนึ่ง ก็ ๓ คน จาก ๒๔ คน ที่ยังคงให้นมลูกจนลูกอายุ ๕ ถึง ๖ ปี เหตุผลในการหย่านมลูกได้แก่การมีครรภ์ใหม่ของมารดามากที่สุด ร่องลงมาได้แก่เพราะการที่มารดามีสุขภาพไม่ดี วิธีการที่ใช้ในการหย่านมลูกคือ การใช้ของขมขาก เช่น ใบนิม (nim leaves) หรือของเผ็ด (chillies) ผลของการหย่านมลูก พบว่ามารดาส่วนมากไม่มีปัญหาในเรื่องนี้ แม้บางคนอาจจะมีปัญหาบ้าง แต่ก็เพียงในช่วงระยะ ๒ หรือ ๓ วันแรกของการหย่านมเท่านั้น นอกจากนี้พบว่ามารดา ๑ ราย ที่รายงานว่าลูกของเธอร้องไห้นานถึง ๒๐ วันในการหย่านม^๒

ในการปฏิบัติในการหย่านมของมารดาชาวชนบทไทย คือ ยั้ง (De Young) ได้ศึกษาชีวิตชาวไทยในชนบท ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ และได้กล่าวถึงการให้นม การให้อาหารและการเลี้ยงดูเด็กไว้ว่า มารดาไทยในชนบทจะให้ลูกกับประทานนมตนเอง และการให้นมจะให้ทุกครั้งที่ได้กร้องไห้ ถ้ามารดาารู้สึกว่านมมารดาไม่พออีกจะหาอาหารอื่นมา

^๑ Robert A. Levine and Barbara B. Levine, "Nyansongo - A Gusu Community in Kenya," in Six Cultures, edited by D.B. Whiting (New York ; John Wiley and Sons, Inc., 1963), pp. 139-149.

^๒ John T. Hitchcock and Leigh Minturn, "The Rajputs of Khalapur, India," in Six Cultures, edited by Whiting (New York : John Wiley and Sons Inc., 1963), p. 320.

มาใหญ่รับประทาน จากการค้นคว้าพบว่ามารดาในภาคกลางให้อาหารแข็งเช่น ข้าวบด กว๊วย ได้เมื่อบุตรอายุประมาณ ๓ เดือน ส่วนในภาคเหนือมักจะเริ่มให้เมื่อบุตรอายุ ได้ ๖ เดือน มารดาไทยโดยทั่วไปจะให้ลูกหย่านมในปลายขวบที่ ๒ แต่สามารถยัง ไม่มีบุตรลดต่อไปก็จะยังให้กินนมอยู่จนกระทั่ง ๓ ขวบ การให้บุตรหย่านมจะใช้วิธีค่อย เป็นค่อยไป นมหย่านมกระทันหัน และอาจให้บุตรคนโตรับประทานนมร่วมกับบุตรคนเล็ก ได้ อันจะทำให้บุตรไม่หวงนมกัน^๑

ละม้ายมาศ ศรีพิทักษ์ จรรยา สุวรรณพิทักษ์ และคณะ ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของ สังคมต่อพัฒนาการเด็กที่ตำบลนาป่า ชลบุรี ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ จากการสัมภาษณ์มารดา จำนวน ๒๗ คน ในเรื่องการหย่านมเด็ก พบว่า มารดา ๒๑ รายให้นมลูกจนกระทั่งอายุ ๑ ขวบครึ่ง ถึง ๒ ขวบ และมีอยู่เพียง ๔ ราย ที่ให้นมลูกนานกว่า ๒ ขวบขึ้นไป อาจ จะถึง ๓ ขวบหรือมากกว่า เหตุผลในการหย่านมลูก มารดา ๑๒ ราย ให้เหตุผลใน การมีครรภ์ใหม่ และอีก ๙ ราย ที่กล่าวว่าเพราะเห็นว่าลูกโตเกินไปแล้ว เป็นที่น่า สนใจว่าลูกของมารดาทั้ง ๙ รายนี้ส่วนใหญ่เป็นลูกคนสุดท้าย สำหรับวิธีการหย่านมนี้ มารดาจะค่อย ๆ ให้เด็กรับประทานอาหารอ่อนกอน เช่น ข้าวบด กว๊วยย่าง และวิธี การนี้มักเป็นไปโดยทันทีทันใด ส่วนใหญ่มารดาจะไร้ของทดกัวย เช่น บริโภค ยาหม่อง ยาคำ ปูนที่ใช้สำหรับกินกับหมาก พริกชี้หนู หรือของขมชนิดอื่น ๆ^๒

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ จรรยา สุวรรณพิทักษ์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกัน คือ อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการเด็กที่หมู่บ้านพวานเหมือน อุดรธานี และหมู่บ้าน

^๑ John E. De Young, Village Life in Modern Thailand (Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 1966), pp. 51 - 52.

^๒ ละม้ายมาศ ศรีพิทักษ์ และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการเด็กที่ตำบลนาป่า จังหวัดชลบุรี, หน้า ๓๓ - ๓๔.

อุเม็ง เชียงใหม่ โดยสัมภาษณ์มารดาจำนวนทั้งสิ้น ๑๑๓ คน พบว่าในเรื่องการหย่านมลูกนี้ มารดาที่บ้านพรานเหมือนส่วนมากจะหย่านมลูกเมื่อลูกอายุตั้งแต่ ๓ ขวบขึ้นไป ส่วนที่บ้านอุเม็งจะหย่านมลูกเมื่อลูกอายุ ๑ ขวบขึ้นไป ซึ่งแสดงว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดส่วนใหญ่มีใ้ถูกเรงรักให้หย่านม ในด้านวิธีการที่ใช้ในการหย่านมนั้น มารดาของทั้งสองหมู่บ้านใช้วิธีงดเค็ดชาก และรุนแรง กล่าวคือให้เด็กหย่านมด้วยความผิดปกติของรสน้ำนม หรือ นมมารดามีกลิ่น สี ผิดไปจากความเคยชิน โดยใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่มารดาคิดว่าจะยับยั้งเด็กได้ อาทิเช่นของที่มีรสขม ผัก ผื่น หรือเผ็ดร้อนและที่เป็นที่นิยมใช้มากคือ บรเพ็ด น้ำมะแว้ง หรือมะเขือพวง ยาคิวิน และขี้ผึ้งประเภทผสมด้วยเมนทอล (Mentol) พริก เป็นต้น^๑

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ศรีสวัสดิ์ ชลวิสุทธิ ได้เสนอวิทยานิพนธ์ ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจสังคมระดับกลางในจังหวัดพระนคร และธนบุรี โดยทำการสัมภาษณ์มารดาจำนวน ๓๐ คน ซึ่งพบผลการวิจัยว่า มารดาส่วนใหญ่จะให้นมเมื่อลูกหิวและร้อง การหย่านมส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุลูกตั้งแต่ ๓ เดือน ถึง ๑ ขวบครึ่ง มารดาในระดับกลางชั้นบนส่วนมากจะให้ลูกหย่านมภายใน ๑ ขวบ และค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นนมชาก ส่วนมารดาในระดับกลางชั้นล่างจะหย่านมลูกในช่วง ๔ เดือน ถึง ๑ ขวบ และ ๑ ขวบครึ่ง วิธีการหย่านมจะเป็นไปโดยกะทันหัน และใช้เวลาในระยะสั้น วิธีการที่ใ้มารดาส่วนใหญ่จะค่อย ๆ เปลี่ยนให้นมชากแทนนมมารดา แต่มารดาบางส่วนให้ยาถ่ายและบางคนให้ขม เช่น รนบั้งแก่ลูกกับประทานแทนนม นอกจากนี้ก็อาจจะแยกเด็กไม่ให้นอนร่วมกับมารดาได้อีกเช่นกัน^๒

^๑ จรรยา สุวรรณทัต และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กเล็กที่หมู่บ้านพรานเหมือน จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอุเม็ง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๙๓ - ๘๕

^๒ ศรีสวัสดิ์ ชลวิสุทธิ, "การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจสังคมระดับกลางในจังหวัดพระนครและธนบุรี" (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๐๕), หน้า ๘๖ - ๑๐๘.

เกี่ยวกับการฝึกหัดการขับถ่าย (Toilet Training) นั้น เซียร์ (Sears) กล่าวว่า การฝึกหัดการขับถ่ายของเด็กไม่ใช่สิ่งที่บิดามารดากำหนดกฎเกณฑ์ให้เด็กปฏิบัติได้โดย เพียงแต่จะต้องคอยดูความพร้อมทางร่างกายของเด็กก่อน และเมื่อพบว่าเด็กพร้อมที่จะควบคุมการขับถ่ายได้แล้ว มารดาก็มีหน้าที่เพียงแค่นำสถานที่ที่เขาจะไปขับถ่ายได้ และเวลาที่สมควรจะไปขับถ่ายได้เท่านั้นเอง การฝึกหัดการขับถ่ายนั้นมีจุดมุ่งหมายเพียงแต่จะฝึกให้เด็กรู้จักการควบคุมการทำงานของร่างกายให้สม่ำเสมอ และรู้จักรักษาความสะอาดเท่านั้น เนื่องจากการฝึกหัดการขับถ่ายแก่เด็กขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของมารดาเป็นสำคัญ จากการให้รางวัล (reward) หรือการลงโทษ (punishment) ซึ่งจะเชื่อมโยงกับความรูสึกของเด็กที่ใคร่รับการยอมรับหรือการไม่ยอมรับของมารดา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มารดาจะต้องเข้าใจและปฏิบัติให้เหมาะสม^๑

อีริกสัน (Erikson) ให้ความคิดเห็นว่าเด็กในวัยอายุย่างเข้าปีที่ ๒ จะเริ่มสามารถควบคุมกล้ามเนื้อหูรูดของอวัยวะขับถ่ายของเขาได้ เด็กจะเกิดความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมบางอย่างให้เป็นไปตามที่เขาต้องการ กล่าวคือ การควบคุมความต้องการในการที่จะขับถ่ายหรือไม่ สถานที่ใด เป็นต้น ซึ่งตรงกับความต้องการของสังคมที่มักจะกำหนดให้เด็กขับถ่ายให้เป็นเวลาและในสถานที่ที่เหมาะสม บิดามารดาก็จะเป็นผู้รับหน้าที่สำคัญในการฝึกหัดเด็ก อีริกสันกล่าวว่า เพื่อให้เหมาะกับลักษณะพัฒนาการของเด็กในวัย ๒ ปีนี้ สิ่งที่บิดามารดาควรฝึกแก่เด็ก คือ การรู้จักเรื่องเวลา และสถานที่ แต่วิธีการฝึกก็ควรเริ่มต้นด้วยการผ่อนปรนบ้าง ไม่ควรเข้มงวด เพราะอาจนำไปสู่ความคับข้องใจได้^๒

^๑ Meier, Three Theories of Child Development, p. 184.

^๒ Erikson, Childhood and Society, pp. 252 - 254.

สำหรับในต่างประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เซียร์ และคณะ ได้ทำการศึกษา การอบรมเลี้ยงดูของมารดาชาวอเมริกัน จำนวน ๓๗๕ คน โดยการสัมภาษณ์ในเรื่อง การฝึกการขับถ่ายให้แกบุตร พบว่ามารดาชาวอเมริกันจะฝึกหัดให้บุตรมีนิสัยในการขับถ่ายในอายุที่ต่างกัน คือ ร้อยละ ๖ จะฝึกเมื่อบุตรมีอายุประมาณ ๕ เดือน แต่ไม่ใคร่มี ร้อยละ ๔๑ เริ่มฝึกหัดเมื่อบุตรอายุไคระหว่าง ๕ ถึง ๘ เดือน และใก้ผลประมาณ ร้อยละ ๔ การฝึกหัดการขับถ่ายจะเริ่มได้ผลดีเมื่อเด็กอายุประมาณ ๑๐ ถึง ๒๔ เดือน และร้อยละ ๗๒ ของเด็กจะสามารถขับถ่ายได้เองภายในอายุ ๒ ปี เป็นที่น่าสังเกตว่า การฝึกหัดขับถ่ายเมื่อเด็กอายุมากขึ้นจะฝึกได้เร็วกว่าเมื่อเด็กยังอายุน้อยอยู่ สำหรับ วิธีการที่มารดาอเมริกันใช้ในการฝึกขับถ่ายแกบุตรนั้น จะใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่นการบอกให้ลูกนั่งขับถ่ายพร้อม ๆ กับพี่ ๆ ที่ได้รับการฝึกหัดขับถ่ายเป็นผลสำเร็จ เรียบร้อยแล้ว มารดาบางคนจะตั้งเทกกริชของลูกว่าต้องการจะขับถ่าย ก็จะจับนั่ง กระโถน และบางคนก็จะคาดเวลาโดยคำนวณจากเวลาหลังอาหารสักครู่ ก็จะจับบุตร นั่งกระโถนเป็นระยะเวลาไป^๑

ในประเทศไทยได้มีการศึกษาถึงการฝึกหัดสุขนิสัยในการขับถ่ายแก่เด็ก โดย ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ศรีสวัสดิ์ ชลวิสุทธิ์ ได้รายงานการฝึกหัดขับถ่ายของเด็กโดยกลุ่ม ตัวอย่างที่ศึกษาเป็นมารดาในระดับกลางจำนวน ๓๐ คน พบว่ามารดาในระดับกลางชั้นบน จะเข้มงวดในการฝึกหัดกว่ามารดาในระดับกลางชั้นล่าง คือ จะเริ่มฝึกสุขนิสัยที่ดีแกบุตร ตั้งแต่ลูกอายุเพียง ๓ ถึง ๔ เดือนเท่านั้น โดยวิธีให้เด็กนั่งกระโถน และมีมารดา ควบคุมดูแลอยู่ใกล้ ๆ ส่วนมารดาในระดับกลางชั้นล่างจะฝึกการขับถ่ายแกบุตรเมื่อลูกนั่ง ได้ ซึ่งจะช้ากว่ามารดาในระดับกลางชั้นบนมาก^๒

^๑Sears et al., Pattern of Child Rearing, p. 109.

^๒ศรีสวัสดิ์ ชลวิสุทธิ์, "การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจ และสังคมระดับกลางในจังหวัดพระนครและธนบุรี," หน้า ๑๑๐.

พ.ศ. ๒๕๐๔ ดี ยิง (De Young) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวไทยในชนบท ซึ่ง ดี ยิง ได้กล่าวถึงการฝึกหัดการขับถ่ายให้แก่เด็กของมารดาในชนบทไว้ว่า เด็กไทยในชนบทได้รับการฝึกหัดในการขับถ่ายโดยไม่มีเครื่องโถ และเนื่องจากเด็กไม่ค่อยกลัวเสียผ้าจึงไม่มีปัญหาในเรื่องความสะอาด ในการขับถ่ายเด็กจะถูกนำไปขับถ่ายนอกบ้าน โดยไม่มีที่ตั้งใจฝึกหัดแก่เด็กจนกว่าเด็กจะเดินหรือพูดได้จึงจะฝึกให้นั่งกระโถนซึ่งจะเริ่มในประมาณช่วงอายุ ๑๘ เดือน ถึง ๒ ปี และหลังจากนั้นเด็กก็จะสามารถขับถ่ายและไปส้วมอย่างผู้ใหญ่ได้เองในอายุประมาณ ๓ ปี^๑

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ละม้ายมาศ ศรีพิศัตต์ จรรยา สุวรรณพิศ และคณะ ได้รายงานการฝึกหัดขับถ่ายของเด็กเล็กที่ตำบลนาป่า ชลบุรี ว่าในเด็กที่ยังเล็กอยู่เมื่อต้องการขับถ่าย มารดาจะพาไปนั่งรอง กล่าวคือ นั่งบนพื้นบ้านที่ฝังรอง เป็นช่องว่างอยู่และถ่ายลงไปตุ๋นบนดิน แต่สำหรับเด็กที่โตแล้วมารดาจะพาไปส้วมหลังบ้านหรือถ้าไม่มีส้วม มารดาก็จะพาไปตามสวนหรือพุ่มไม้ใกล้ ๆ บ้าน โดยปกติแล้ว มารดาส่วนใหญ่จะเริ่มฝึกเด็กเมื่อเด็กอายุได้ประมาณ ๑ ถึง ๒ ขวบ จากการสัมภาษณ์มารดาทั้งหมด ปรากฏพบมารดาบางคนซึ่งฝึกหัดในการขับถ่ายแก่ลูกในอายุลูกก่อน ๑ ขวบ ซึ่งนับว่าเร็วที่สุด อย่างไรก็ตามตรงกันข้ามก็พบแม่บางคนเช่นกันที่ฝึกลูกช้าที่สุด ก็อรอนกว่าลูกจะอายุ ๕ ถึง ๖ ขวบ จึงจะฝึกซึ่งในการประสบความสำเร็จในการฝึกหัดการขับถ่ายและลูกนี้จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กอายุเกิน ๑ ขวบขึ้นไป^๒

สำหรับในการฝึกหัดการขับถ่ายของเด็กที่หมู่บ้านพรานหมื่น อุดรธานี และที่หมู่บ้านอุ้มเม็ง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทำการวิจัยโดย จรรยา สุวรรณพิศ และคณะ

^๑ De Young, Village Life in Thailand, p. 51.

^๒ ละม้ายมาศ ศรีพิศัตต์ และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กเล็กที่ตำบลนาป่า จังหวัดชลบุรี, หน้า ๒๐ - ๒๒.

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ นั้น ได้ผลการวิจัยว่า มารดาที่พรานเหมือนจะฝึกการขับถ่ายแกือก ในช่วงอายุลูก ๔ เดือน ถึง ๕ ขวบ ส่วนมารดาที่อุ้มเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ๒ เดือน ขึ้นไปจนถึง ๓ ขวบ ในวิธีการฝึกหัดนั้น มารดาที่พรานเหมือน ร้อยละ ๔๑ จะไม่ใช้ การลงโทษ ร้อยละ ๔ จะตี ร้อยละ ๔ ที่ลูก และร้อยละ ๔ ยังไม่ได้ฝึก ลูก ส่วนมารดาที่อุ้มร้อยละ ๒๓ จะเตือนให้ลูกขับถ่ายก่อนนอน ร้อยละ ๑๔ จะตี ร้อยละ ๕ ที่เป็นการลงโทษ ไม่ปรากฏพบเด็กกนิกเดเลยที่หมู่บ้านอุ้มที่ยังไม่ได้รับการ ฝึกหัดการขับถ่ายจากมารดา ๑

เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูเด็กนั้น ฟรอยด์ (Freud) กล่าวว่า บุคลิกภาพจะ เริ่มตั้งแต่ช่วงแรกของชีวิต การอบรมเลี้ยงดูและการกระทำให้เป็นตัวอย่าง แก่เด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเด็กจะเลียนแบบผู้ที่อยู่ในใกล้ชิด และในช่วง ๕ ปีแรก ของชีวิตจะเป็นช่วงสำคัญที่สุดในการพัฒนาบุคลิกภาพ ๒

เฮอร์ลอค (Hurlock) ให้ความเห็นที่สอดคล้องกับฟรอยด์ว่า ความสัมพันธ์ ภายในครอบครัว และวิธีการเลี้ยงดูของบิดามารดา จะมีผลต่อร่างกาย สติปัญญา และ อารมณ์ของเด็ก บิดามารดาที่ละเลยลูก หรือมีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูน้อย จะมี ผลในการปรับตัวของเด็ก ซึ่งตรงข้ามกับเด็กซึ่งได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดา อย่างดี ก็จะทำให้เด็กปรับตัวได้ดี และมีสุขภาพจิตที่ดี แรงจูงใจ (Motive) ต่าง ๆ ของเด็กมักจะคล้ายกับแรงจูงใจของบิดามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็ก ในวัยก่อนเข้าเรียน ๓

๑ จรรยา สุวรรณพัก และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กที่หมู่บ้าน พรานเหมือน จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอุ้ม จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๘๗

๒ Freud, An Outline of Psychoanalysis, pp. 26 - 29.

๓ Elizabeth B. Hurlock, Developmental Psychology, 3rd ed.

(New York : McGraw - Hill Book Company, 1968), p. 115.

คณะกรรมการศูนย์การป้องกันอาชญากรรม ใ้รายงานการวิเคราะห์ปัญหาเยาวชนคนหนึ่งว่า ครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูของปู่ปกครอง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กมีความประพฤติเลื่อม และปัญหาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เกิดเพราะบิดามารดา ผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ทอดทิ้งเด็ก ไม่มีเวลาสำหรับเด็ก ไม่กวดขันการอบรมเด็ก และลงโทษเด็กในทางที่ไม่เหมาะสม ขาดความรู้ทางจิตวิทยาเกี่ยวกับการอบรมเด็ก และสนับสนุนเด็กไปในทางที่ไม่เหมาะสม^๑

จากรายงานและความคิดเห็นดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวิธีการเลี้ยงดูและการปฏิบัติของบิดามารดาที่มีผลต่อเด็ก ซึ่งเฮอร์ล็อกเชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา มีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางรูปแบบทัศนคติ และพฤติกรรมของเด็กเมื่อโตขึ้น^๒

ในต่างประเทศได้มีการวิจัยศึกษาในเรื่องการอบรมสั่งสอนและการเลี้ยงดูเด็ก ดังต่อไปนี้ คือ

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ แอลิสัน เดวิส และโรเบิร์ต เจ ฮาวิกเฮิสต์

(Allison Davis and Robert J. Havighurst) ได้ทำการสัมภาษณ์มารดาในครอบครัวระดับกลางจำนวน ๘๘ คน และระดับต่ำจำนวน ๑๐๒ คน เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และคาดหวังในระดับการศึกษางานอาชีพของบุตร ซึ่งผลส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่ามารดาจากครอบครัวระดับกลางเข้มงวดบุตรในการให้อาหาร การฝึกหัด การขับถ่าย การให้อนอนกลางวัน การปล่อยให้เด็กออกจากบ้านตามลำพัง มากกว่ามารดาจากครอบครัวระดับต่ำ การเลี้ยงดูบุตรใช้นมมารดาน้อยกว่ามารดาระดับต่ำ

^๑ กระทรวงมหาดไทย, รายงานของคณะกรรมการวิเคราะห์ปัญหาเยาวชน (๗ มีนาคม ๒๕๐๔), หน้า ๖.

^๒ Hurlock, Developmental Psychology, p. 664.

ปฏิบัติตามตารางการบริบาลทารอย่างเคร่งครัดมากกว่า เข้มงวดในระหว่างการให้
นมเด็กมากกว่า ให้เด็กหย่านมเร็วกว่า และเริ่มฝึกควบคุมการขับถ่ายเร็วกว่า
มารดาจากครอบครัวระดับต่ำ เควิสและฮาวิทเธิสท์ สรุปผลการวิจัยว่าการเลี้ยงดู
ดูของครอบครัวระดับกลางจะทำให้เด็กเป็นคนเจ้าระเบียบ (orderly) มีมโนธรรม
(conscientious) มีความรับผิดชอบ (responsible) ว่างอนอ่อนง่าย
(tame) แต่เป็นเด็กที่มีความคับข้องใจสูง (frustration)^๑

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๐๘ วิลเลียม เซอ ซีเวลล์ (William H. Sewell)
ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยทารกว่ามีผลต่อบุคลิกภาพในวัยเด็ก เมื่อ
ไม่นานระดับฐานะเศรษฐกิจมาเกี่ยวข้อง โดยนำผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู
บุตรของมารดาในครอบครัวชนบท จำนวน ๑๖๕ คน ในมลรัฐวิสคอนซิน (Wisconsin)
ซึ่งทำไว้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ มาหาความสัมพันธ์กับคะแนนบุคลิกภาพของเด็กชุดเดิมซึ่งได้
วัดไว้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ จากข้อทดสอบบุคลิกภาพนิกโปรเจกทีฟเทสต์ (Projective
Test) และธนิกไซเขียนตอบ (Paper and Pencil Test) กับจากคะแนนบุคลิก
ภาพที่มารดาและครูเป็นผู้ให้เกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก ในข้อมูลที่วัดเกี่ยวกับการอบรม
เลี้ยงดู การให้อาหาร การหย่านม การปฏิบัติตามตารางการบริบาลทารก การฝึกหัด
ควบคุมการขับถ่าย และการลงโทษเมื่อเด็กไม่สามารถควบคุมการขับถ่าย ผลปรากฏว่า
บุคลิกภาพที่วัดได้ในวัยเด็กไม่สัมพันธ์กันกับประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยทารก

---

^๑William H. Sewell, "Social Class and Childhood Personality,"
in Approaches, Contests and Problems of Social Psychology, edited
by Edward E. Sampson, University of California, Berkley. (Englewood
Cliffs, N.J. : Prentice - Hall Inc., 1965). p. 189.

อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งขัดแย้งกับข้อสรุปของเควิส และฮาวิทเฮิสท์ ที่ว่ามีความแตกต่างระหว่างระดับฐานะ เศรษฐกิจในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งความแตกต่างนี้จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดคุณลักษณะของเด็กจากครอบครัวระดับต่าง ๆ^๑

ต่อมา แมคคอมบี และกิลล์ (E.E. Maconby and P.K. Gilts) ก็ได้ศึกษาวิจัยในการเลี้ยงดูเด็กโดยทำการสัมภาษณ์มารดาจำนวน ๓๙๓ คน โดยแบ่งเป็นมารดาในระดับกลางชั้นบน (Upper - middle) จำนวน ๑๕๔ คน และมารดาในระดับต่ำชั้นบน (Upper - lower) ๑๙๔ คน ซึ่งมารดาเหล่านี้เป็นมารดาของเด็กในวัยอนุบาล ซึ่งมีอายุในต่าง ๕ - ๖ ขวบ จากเมืองบอสตัน โดยพวกหนึ่งอาศัยอยู่นอกเมือง และอีกพวกหนึ่งอาศัยอยู่ในย่านกรรมกรใกล้ ๆ กับแหล่งอุตสาหกรรม การสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามซึ่งไม่จำกัดคำตอบและมีการบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ด้วย คำถามส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก ผลค้นคว้าที่สำคัญมีดังนี้คือ

๑. มารดาที่อยู่ในระดับสังคมที่ต่างกันมีวิธีการเลี้ยงดูเด็กไม่แตกต่างกันนัก มารดาทั้ง ๒ ระดับมีวิธีปฏิบัติคล้ายคลึงกันในเรื่องความเข้มงวดในการหย่านมและอายุที่ให้ลูกหย่านม อัตราส่วนของการเลี้ยงดูคล้ายแม่ก็ใกล้เคียงกัน ส่วนการกำหนดเวลาให้กินนมนั้นมารดา ระดับกลางชั้นบนค่อนข้างจะเข้มงวดมากกว่าเล็กน้อย แต่ก็ไม่ได้ว่าแตกต่างกับมารดา ระดับต่ำชั้นบนอย่างมีนัยสำคัญ

๒. มารดา ระดับต่ำชั้นบนเข้มงวดในการฝึกการขับถ่ายมากกว่า อายุที่เริ่มฝึกให้ขับถ่ายนั้น ทั้ง ๒ พวกถือเกณฑ์ใกล้เคียงกัน แต่เด็กเกิดถ่ายเลอะเทอะโดยบังเอิญ มารดา ระดับต่ำชั้นบนมักจะหงุดหงิดและดุมากกว่า

๓. บิดามารดา ระดับกลางชั้นบน ยอมให้ลูกแสดงความรักว่า รุกรานต่อบิดามารดาได้มากกว่าบิดามารดา ระดับต่ำชั้นบน

^๑ Ibid., p. 190

๔. บิดามารดาในระดับชั้นบน ชอบลงโทษให้เจ็บกายไม่ให้เกิดวิถีพิเศษและมีวิธีควบคุมดูแลอย่างง่าย ๆ มากกว่าบิดามารดาในระดับกลางชั้นบน และปรากฏว่ามารดาในระดับกลางชั้นบนนี้ ใช้เหตุผลมากกว่าและให้การชมเชยบ่อยมากกว่า

๕. มารดาในระดับกลางชั้นบน ให้ความอบอุ่นมากกว่าและมีกึ่งใจให้ถูกเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ มากกว่ามารดาในระดับชั้นบน

๖. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในระดับกลางชั้นบนนั้นมีความนับถือและรักใคร่ซึ่งกันและกัน ส่วนมารดาในระดับชั้นบนนั้นชอบวิจารณ์มากกว่าและทั้งสามีภรรยาไม่มีใครมีความเห็นตรงกันในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู

๗. บิดามารดาทั้ง ๒ ระดับไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องขอบเขตที่บิดาเข้ามาเกี่ยวข้องกับในการอบรมเลี้ยงดู

๘. มารดาในระดับกลางชั้นบน มีความโน้มเอียงที่จะโอนอ่อนผ่อนตามมากกว่าและเข้มงวดในการฝึกหัดอบรมดูน้อยกว่ามารดาในระดับชั้นบน เมื่อถือว่าการศึกษาของมารดา อายุ และความเชื่อของมารดาไม่เปลี่ยนแปลง

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ยูรี บรอนเฟินเบรนเนอร์ (Urie Bronfenbrenner) ได้นำผลการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวในระดับชั้นกลาง และระดับต่ำ ที่ทำมาตลอดระยะเวลา ๒๕ ปี คือระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ทั้งที่ได้พิมพ์และไม่พิมพ์เผยแพร่มาวิเคราะห์ ได้พบหลักฐานที่จะอธิบายความแตกต่างในการอบรมเลี้ยงดูของมารดาทั้ง ๒ ระดับชั้นในรูปของแนวโน้มน่าสนใจสงครามโลกครั้งที่ ๒ การอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวระดับต่ำมีการยอมรับบุตรมากกว่าโดยเฉพาะ

Arthur P. Coladarci, Educational Psychology, cited in Maccoby, E., Patterns of Child Rearing in two Social Classes (New York : The Dryden Press Inc., 1955), pp. 97 - 121.

อย่างยิ่งในการให้อาหาร และการฝึกหัดขับถ่าย แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มารดาในระดับกลางกลับมีความยึดหยุ่นในเรื่องของการฝึกหัดอบรมมากกว่า ส่วนในเรื่อง การเลี้ยงดูบุตรนั้นปรากฏว่าในระยะเวลา ๒๕ ปี ที่ผ่านมามารดาอเมริกันทุกระดับครอบครัวมีความยึดหยุ่นในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น สำหรับในการอบรมบุตรปรากฏว่าปัจจุบัน มารดาครอบครัวระดับกลางมีการยอมรับความต้องการ และความปรารถนาของบุตร มากกว่ามารดาในครอบครัวระดับต่ำ มีการลงโทษน้อยกว่า ยอมรับและให้ความเท่าเทียมระหว่างผู้ปกครองบุตรมากกว่ามารดาในครอบครัวระดับต่ำ

พ.ศ. ๒๕๐๒ เมลวิน แอล โทบ (Melvin L. Kohn) ได้สัมภาษณ์ บิดาและมารดาของนักเรียนชั้น ๕ (Grade 5) จากครอบครัวระดับกลางและระดับต่ำ ในกรุงวอชิงตัน ถึงค่านิยมหรือความมุ่งหวังเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะที่ต้องการให้บุตรของตนมี ผลการสัมภาษณ์ปรากฏว่าโดยส่วนรวมแล้ว มารดาทั้ง ๒ ระดับเห็นว่า บุคลิกลักษณะที่น่าพึงปรารถนามากที่สุดของทั้งบุตรชายและบุตรหญิง คือ การมีความสุข (Happiness) คือซื่อสัตย์ (Honesty) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Consideration) การเคารพเชื่อฟัง (Obedience) การมีอิสระของตนเอง (Independence) และการควบคุมตนเอง (Self - Control) บุคลิกลักษณะที่ใฝ่รักการเลือกน้อยที่สุดคือ การมีความทะเยอทะยาน (Ambitions) การป้องกันตนเอง (Defend himself) การเป็นที่รักของผู้ใหญ่ (is liked by adult) สามารถ

Urie Bronfenbrenner, "Socialization and Social Class Through Time and Space," Readings in Social Psychology, 3rd ed. edited by E.E. Maccoby, T.M. Newcomb, and E.L. Hartley (New York : Holt, Rinehart and Winston Inc., 1958), pp. 400 - 425.

เล่นคนเดียวได้ (Able to play by himself) และความเคร่งครัดเอาจริง
 เอาจัง (Seriousness) อย่างไรก็ตามแม้ว่าบุคลิกลักษณะที่มารดาทั้ง ๒ ระดับให้
 ค่านิยมในระดับสูงจะเป็นบุคลิกลักษณะเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรม เป็นส่วนใหญ่เหมือนกัน
 แต่ก็ยังมีความแตกต่างกันในเนื้อหาของส่วน คือ มารดาครอบครัวระดับต่ำให้ค่านิยมแก่
 ความเคารพเชื่อฟัง ซึ่งแสดงถึงการถืออำนาจของผู้ปกครองเป็นใหญ่ (Parental
 Authority) มากกว่ามารดาครอบครัวระดับกลาง ผลการวิจัยนี้สามารถอธิบายความ
 แตกต่างของการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวทั้ง ๒ ระดับในระยะปัจจุบันนี้ ตามแนว
 โนมที่บรอนเฟนเบรนเนอร์ได้สรุปไว้อย่างสอดคล้องกันคือ ในปัจจุบันการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
 ของครอบครัวระดับกลางมีการยอมรับเด็กมากกว่าครอบครัวในระดับต่ำ^๑

เสกอร์ค (Secord) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่าง
 ในแรงผลักดันทางสัมฤทธิ์ผลของเด็กจากครอบครัวที่ต่างระดับกันว่าเป็นเพราะมารดา
 ครอบครัวระดับกลางเน้นเรื่องความเป็นอิสระของตนเอง การช่วยเหลือตนเอง และ
 สัมฤทธิ์ผลของสภาพการต่าง ๆ ในระดับที่สูงเป็นมาตรฐาน สูงกว่ามารดาครอบครัว
 ระดับต่ำ และผ่อนปรนเรื่องต่าง ๆ (Autonomy) มากกว่าด้วย นอกจากนี้มารดา
 ครอบครัวระดับกลางยังแสดงความตระหนักถึงความสำคัญของสัมฤทธิ์ผลของบุตร และมีการ
 ให้อำนาจแก่สัมฤทธิ์ผลต่าง ๆ บ่อยครั้งกว่ามารดาครอบครัวระดับต่ำ ก็มีความ

---

^๑ Melvin La Kohn "Social Class and Parental Values,"
Studies in Adolescence, edited by Robert E. Grinder (New York :
 Macmillan Company, 1963), p. 70.

รู้สึกไวต่อความล้มเหลวของบุตร และลงโทษต่อความล้มเหลวดังกล่าวของบุตรมากกว่าด้วย^๑

✓ จากผลการวิจัยของ มัสเสน (Mussen) และคองเกอร์ (Conger)
ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ และของ ซีเวลด์ กับวอลเดอร์ (Sewell and Walder)
ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เกี่ยวกับเรื่องความก้าวร้าวของเด็กจากครอบครัวต่างระดับกัน พบว่า
เด็กจากครอบครัวระดับที่มีความก้าวร้าวสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวระดับกลาง สเลคคอร์ด
ได้ให้คำอธิบายเรื่องนี้ว่า เพราะบิดามารดาครอบครัวระดับต่ำลงโทษทางร่างกายแก่เด็ก
บ่อยครั้งกว่ามารดาครอบครัวระดับกลาง แต่แสดงความรักความอบอุ่นแก่เด็กน้อยกว่า
ยอมจะทำให้เด็กเกิดความตองการ การก้าวร้าวสูง (Aggression Motive)^๑

อี เอส แคตสกิน (E.S. Catskin) ได้ส่งแบบสอบถามให้มารดาใน
๒๒๓ ครอบครัว กรอประวัติการอบรมเลี้ยงดูลูกของตน และได้นำมาสรุปรวบรวม พบว่า
มารดาในระดับสังคมต่ำเลี้ยงดูลูกโดยมีการผ่อนปรนน้อยกว่ามารดาในระดับกลาง กล่าว
คือ มีความเข้มงวดกับลูกมากกว่าในเรื่องความประพฤติทั่ว ๆ ไป ส่วนอายุที่หย่านมลูก
หรือระยะเวลาในการให้นมนั้นไม่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้มารดาในระดับกลางจะ
เริ่มฝึกหัดการขับถ่ายลูกมากกว่ามารดาในระดับต่ำด้วยเช่นกัน^๓

^๑ Paul F. Secord and Carl W. Backman Social Psychology
(Tokyo : Kogekusha Company, Ltd.), pp. 568 - 570.

^๒ Ibid., pp. 565 - 567.

^๓ Coladarci, Educational Psychology, cited in E. Maccoby,
Patterns of Child Rearing in Two Social Classes, p. 117.

การ์ดเนอร์ และการ์ดเนอร์ (Gardner and Gardner) ได้ศึกษาการเลี้ยงดูของมารดาผิวขาวที่อยู่ทางภาคใต้ของอเมริกา ผลปรากฏว่าวิธีการเลี้ยงดูของมารดาที่อยู่ในระดับของสังคมสูง ผิดกับวิธีเลี้ยงดูของมารดาที่อยู่ในระดับต่ำของสังคมอย่างน่าสนใจ มารดาในระดับสูงให้ความสนิทสนมกับเด็กน้อย แม่มารดาเหล่านั้นจะถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับเด็กเป็นสิ่งสำคัญ และแม่มารดาเหล่านั้นจะกระตือรือร้นที่จะมีชื่อเสียงว่าเป็นมารดาที่ดี เขาก็แสดงความรักลูกเพียงแต่ในคำพูดเท่านั้น ส่วนใหญ่มารดาที่อยู่ในระดับสังคมต่ำนั้นตรงกันข้าม ลูก ๆ จะเป็นที่ภาคภูมิใจ และได้รับความรักใคร่เอ็นดูจากมารดาตั้งแต่เยาว์วัย และแม่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ตาม วิธีการเลี้ยงดูของมารดาทั้งสองพวกในภาคใต้ แบ่งได้เป็น ๒ พวก คือ มารดาในระดับสูงจะให้สิทธิพิเศษแก่ลูกอย่างมากและอีกพวกหนึ่ง คือมารดาในระดับต่ำ จะให้สิทธิพิเศษแก่ลูกน้อย ดังนั้นบทบาทของมารดาจึงมีผลต่อเด็ก อาจสรุปได้ว่าทั้ง ๒ วิธีเด็กจะได้รับความทุกข์ คือในมารดาในระดับสูง เด็กจะได้รับความกระทบกระเทือนจากการเพิกเฉยของมารดา และในมารดาในระดับต่ำเด็กจะได้รับความกระทบกระเทือนเนื่องจากการปฏิบัติของบิดามารดาที่ไม่สม่ำเสมอ คือ เมื่อยังเล็กอยู่เด็กจะได้รับความรักใคร่ ความพึงพอใจจากบิดามารดา แต่เมื่อโตขึ้นเด็กกลับถูกลดโทษเมื่อเขาปฏิบัติอย่างเดียวกัน^๑

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ โรเซน (Rosen) ได้ศึกษาวิจัยพบว่าพ่อแม่จะเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการฝึกความเป็นอิสระ (Independent Training) ให้แก่บุตร เพื่อให้บุตรพึ่งพาตนเองได้เป็นตัวของตัวเอง สามารถเลือกและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบ^๒

^๑ Sylvia Brody, Patterns of Mothering (New York : International University Press Inc., 1956), p. 56.

^๒ B.C. Rosen, "Race Ethnicity and Achievement syndrome," American Sociology Review, 24(1961), pp. 47 - 60

ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ออสท์เฟลด์ และคาทซ์ (Ostfeld and Katz)

ได้สนใจทำการศึกษาดังระดับความรุนแรงของการลงโทษของบิดามารดาว่ามีส่วนสัมพันธ์กับระดับฐานะ เศรษฐกิจ สังคม ของครอบครัวอย่างไรบ้าง กลุ่มตัวอย่างของออสท์เฟลด์ และคาทซ์ เป็นเด็กในวัยก่อนเข้าเรียนที่มาจากครอบครัวระดับฐานะ เศรษฐกิจปานกลาง และระดับต่ำ เขาให้เด็กทั้งหมดเลือกของเล่นชิ้นหนึ่งที่ต้องการจะเล่น แต่เขาจะให้เด็กเล่นของเล่นชิ้นที่เด็กไม่ได้เลือก วิธีการออกคำสั่งให้เด็กเล่นของเล่นชิ้นหนึ่งนั้น เขาใช้ ๒ วิธี คือ การออกคำสั่งด้วยระดับเสียงธรรมดา และอีกวิธีด้วยเสียงที่ดูเกรี้ยวกราด หลังจากนั้นต่อมา เด็กจะถูกถามว่า ถ้าเขาจะไปซื้อของเล่นในห้าง เขาจะเลือกซื้อของเล่นชิ้นใด เนื่องจากผลของการออกคำสั่งสองวิธีนั้นอาจทำให้เด็กเปลี่ยนใจในการเลือกของเล่นในครั้งที่ ๒ นี้ได้ ซึ่งเปรียบเทียบเสมือนเป็นการลดค่า (devalue) ของเล่นในชิ้นที่เลือกในครั้งแรกนั่นเอง ซึ่งผลจากการวิจัยในครั้งนี้ ปรากฏว่า เด็กจากครอบครัวระดับกลางมีแนวโน้มที่จะลดค่าของเล่นโดยการเปลี่ยนของเล่นจากของเล่นที่เลือกในครั้งแรก ต่อเมื่อได้รับคำสั่งด้วยน้ำเสียงที่เกรี้ยวกราด ซึ่งผู้วิจัยอธิบายความแตกต่างนี้ตามความเป็นจริงที่ว่าเด็กจากครอบครัวในระดับกลาง มักจะคุ้นเคยกับการออกคำสั่งให้ปฏิบัติด้วยน้ำเสียงที่ปกติธรรมดา ในขณะที่เด็กระดับต่ำมักจะได้รับคำสั่งที่เกรี้ยวกราดเป็นประจำ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เชียร์ และคณะ ได้ร่วมกันสัมภาษณ์มารดาจำนวน ๓๗๕ คน เกี่ยวกับความแตกต่างในการอบรมเลี้ยงดูบุตรชายและบุตรหญิง ผลปรากฏว่ามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูต่างกันระหว่างเพศ ดังนี้

๑. ความก้าวร้าว เมย์มให้ลูกชายก้าวร้าวมากกว่าลูกสาว และมักกระตุ้นให้สู้กับเด็กอื่นเมื่อถูกรังแก ลูกสาวจะไม่ได้รับอนุญาตให้แสดงการก้าวร้าวต่อบิดามารดา ส่วนลูกชายอาจได้รับการอนุโลมบ้าง มารดาส่วนใหญ่ถือว่าการต่อสู้ของ

ลูกชายเป็นสิ่งธรรมดา และจำเป็นในบางสภาพการณ์ ซึ่งเชียร์ให้ทัศนะว่า ทัศนคติ
เช่นนี้ของมารดา มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก เพราะแม่อายงานว่าลูกชายชอบทะเลาะ
แสดงอารมณ์กับพ่อแม่บ่อยกว่าลูกสาว เชียร์จึงสรุปว่า การที่เพศชายมีพฤติกรรมก้าวร้าว
มากกว่าหญิงนั้นก็เนื่องจากทัศนคติการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

๒. สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ลูกชายถูกคาดหวังให้เรียนสูงกว่าลูกสาว
มารดาส่วนใหญ่มีโครงการจะส่งลูกชายเรียนถึงระดับวิทยาลัย ส่วนลูกสาวมักหวังให้
เรียนจบแค่ระดับมัธยมศึกษา ถือว่าลูกสาวไม่จำเป็นต้องเรียนมาก ส่วนลูกชายจำเป็น
เพราะช่วยให้มีตำแหน่งการงานสูงขึ้น โดยแม่หวังจะให้ลูกชายเรียนระดับวิทยาลัย
ร้อยละ ๒๑ ส่วนลูกสาวร้อยละ ๓๔

๓. วิธีการฝึกหัดอบรม ลูกชายจะได้รับการลงโทษด้วยการเขี่ยตีมากกว่า
ลูกสาว แม่จะใช้วินัยด้วยความรัก (Love-oriented technique) กับลูกสาว
มากกว่า และให้คำชมเชยต่อพฤติกรรมที่ดีมากกว่าลูกชาย แต่ลูกสาวจะได้รับการชูว่า
จะไม่รักเมื่อมีพฤติกรรมไม่ถูกต้องบิดามารดาบ่อยกว่าลูกชาย

๔. ความเข้มงวดและการเรียกร้องความต้องการ (restrictness
and demand) พบว่าลูกสาวมักถูกเรียกร้องให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมี
มารยาทเรียบร้อยกว่าลูกชาย

ผู้วิจัยได้สรุปว่า เด็กหญิงมักหัวออน เชื่อฟังให้ความร่วมมือดีกว่าและมักได้รับการ
อบรมให้เหมาะสมกับมาตรฐานทางสังคมมากกว่าเด็กชายในระดับอายุเดียวกัน

มอนโซ (Monroe) ได้กล่าวถึงลักษณะหัวออนและการยอมตามของเพศ
หญิงว่า การที่เพศหญิงมีลักษณะดังกล่าวมากกว่าเพศชาย เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดู
ของบิดามารดาตามความคาดหวังของสังคมต่างกันตั้งแต่เล็ก จะเห็นว่า เด็กหญิงจะได

^๑ Sears et al., Pattern of Child Rearing, pp. 400 - 407.

รับการปกป้อง และแนะแนวทางจากบิดามารดามากกว่าเด็กชาย ทำให้เด็กหญิงมีแนวโน้มพัฒนาการยับยั้งตัวเอง (self - restraint) มีการลอกเลียนแบบ วัฒนธรรมมากกว่า ส่วนเด็กชายจะถูกคาดหวังให้มีความรู้กว้างขวาง ถูกกระตุ้นให้มีความคิดริเริ่ม และกล้าหาญมากกว่า เพราะเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไปที่ว่าเพศชายต้องเข้มแข็ง กล้าหาญ และมีอำนาจเหนือกว่าเพศหญิง^๑

เออซูเบล (Ausubel) ได้กล่าวถึงลักษณะความแตกต่างของเพศชายและหญิงว่า เนื่องจากการอบรมทางบ้านที่ต่างกันระหว่างเด็กหญิงและเด็กชาย จึงทำให้เด็กหญิงเป็นที่ยอมรับของพ่อแม่ ขึ้นต่อพ่อแม่ เอาจนแบบอย่างพ่อแม่ และจากบุคคลอื่นที่มีอำนาจเหนือกว่ามากกว่าเด็กชาย เด็กหญิงจะมีความต้องการน้อยในด้านความเป็นอิสระ การแสวงหาศักดิ์ศรี การแยกตัวจากบ้าน และยอมตามความคาดหวังของสังคมมากกว่า เด็กชายจะถูกสังคมคาดหวังให้มีความสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเด็กหญิง และความคาดหวังนี้จะแสดงให้เห็นชัดในตอนกลางของวัยรุ่น^๒

ดังนั้นผลงานวิจัยของเชียร์ และคณะ จึงเป็นที่เชื่อถือได้ เพราะตรงกับทัศนของมอนโซ และ เออซูเบล. ในด้านที่ว่าเพศหญิงจะมีลักษณะหัวอ่อน ยอมตาม และคอยผู้มีอำนาจมากกว่าเพศชาย ซึ่งความแตกต่างนี้เนื่องมาจากได้รับสังคมประเท (socialization) ต่างกัน

---

^๑Waltors Monsoe, Encyclopedia of Educational Research (New York : The Macmillian Company, 1952), p. 205.

^๒D.F. Ausubel, Ego Development and the Personality Disorders (New York : Grune and Stratton, Inc., 1952), p. 434.

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เดวิด แลนดี้ (David Landy) ได้ทำการศึกษาดัง
 วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาในชนบทประเทศ เปอโตริโก (Puerto Rico)
 โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกับเซียร์ จากการวิจัยพบว่า มารดาส่วนใหญ่ในเปอโตริโก
 ต้องการให้บุตรเชื่อฟังโดยไม่ต้องซักถามเหตุผล และมารดามักจะลงโทษบุตรด้วยการตี
 เมื่อบุตรจะอายุ ๕ ถึง ๖ ขวบแล้วก็ตาม ในด้านความสนใจต่อบุตรนั้น มารดาจะลด
 ความสนใจลงเมื่อบุตรอายุมากขึ้น^๑

แรดเก้ (Radke) ได้ทำการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยกลุ่มตัว
 อย่างเป็นเด็กเล็กอายุระหว่าง ๓ ปี ๑๐ เดือน ถึง ๕ ปี ๑๐ เดือน จำนวน ๘๓ คน
 แบ่งเป็นชาย ๑๕ คน และหญิง ๖๘ คน ซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลของมหา
 วิทยาลัยมินเนโซตา (Minnesota University) ใช้เทคนิคการสังเกต การสัมภาษณ์
 บิดามารดาของเด็ก และการใช้มาตราประเมินค่าของครูที่โรงเรียนอนุบาลนั้น พบผล
 การวิจัยว่า บุตรของบิดามารดาที่เคร่งครัดระเบียบวินัย จะมีความมั่นคงทางอารมณ์
 น้อย ไม่สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีภายในบ้านได้ ชอบทะเลาะ ไม่ชอบการแข่งขัน
 ไม่หวั่นไหวต่อการติชม และไม่กว้างขวางในหมู่เพื่อน^๒

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เฮเลน เอ็ม ฟินช์ (Helen M. Finch) ได้ศึกษา
 พัฒนคติและสภาพจิตใจของเด็กที่อบทบาทของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชายและหญิง
 อายุ ๓ ถึง ๘ ปี จากครอบครัวที่ทำงานในระดั้วชิราชีพ จำนวน ๒๐ ครอบครัว ผู้วิจัย
 ใช้รูปภาพที่แสดงภาพบิดามารดา และตามด้วยภาพกิจกรรมประจำวันของเด็กในแต่ละภาพ

^๑ David Landy, Tropical Childhood (Chapel Hill : University
 of North Carolina Press, 1959), p. 25.

^๒ Hussen and Conger, Child Development and Personality,
 pp. 250 - 254.

เด็กในกลุ่มตัวอย่างจะถูกขอให้เล่าเรื่องและสรุปว่า ในบทบาทตามรูปภาพแต่ละภาพนั้น ควรเป็นบทบาทหน้าที่ของบิดาหรือมารดา ซึ่งเด็กสามารถเลือกตอบว่าเป็นบิดา มารดา หรือได้ทั้งบิดาและมารดา ซึ่งผลปรากฏว่าในจำนวนภาพแสดงบทบาททั้ง ๑๓ ชนิด เด็กจะเลือกได้ว่าทั้งบิดาและมารดา มีบทบาทร่วมกันในจำนวนบทบาท ๑๐ ชนิด คือ การเข้านอน (bedtime) การอาบน้ำ (baths) การรับประทานอาหาร (meals) การสวดมนต์ (prayer) การให้ความรักเป็นเพื่อน (companionship affection) การควบคุมระเบียบวินัย (discipline) การอบรมสั่งสอน (teaching) นอกจากนี้ส่วนใหญ่อายุ ๓-๕ ปี บิดาจะถูกมองว่าเป็นผู้ที่ทำงานหาเงินให้แกครอบครัว และอายุ ๕-๖ ปี กลาวว่ามารดาคือแม่บ้าน และอายุ ๖-๗ ปี เห็นว่ามารดาคือผู้ที่ดูแลเลี้ยงลูก นอกจากนี้ก่อนหน้าที่จะให้เด็กตอบนี้ ผู้วิจัยจะสอบถามมารดาของเด็กก่อนล่วงหน้าว่าคาความบุตรของตนจะตอบเช่นไร ปรากฏว่าในบางบทบาทซึ่งมารดาความบุตรจะตอบว่าเป็นบทบาทของทั้งบิดาและมารดา คือ การอาบน้ำ การรับประทานอาหาร และดูแลยามเจ็บป่วย^๑

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ แรดเก้ และคณะ (Radke et. al.) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ทางสังคมและทัศนคติของเด็ก (Social perception and attitudes of children) โดยทำการศึกษากับเด็กจำนวน ๒๕๖ คน ซึ่งมีอายุระหว่าง ๕ ถึง ๘ ปี จากโรงเรียน ๕ แห่ง ในเมลรัฐเพิลลาเดเฟีย (Philadelphia) โดยให้เด็กแต่ละคนดูรูปเกี่ยวกับเด็กกลุ่มต่าง ๆ เช่น รูปของเด็กผิวขาวกำลังเล่นควยกันในสนามเด็กเล่น รูปเด็กผิวดำกำลังมองถูกกลุ่มเด็กผิวขาวที่กำลังเล่นกันอยู่ เป็นต้น เมื่อเด็กดูแล้วจะไม่เกิดความรู้สึกแตกต่างทางเชื้อชาติ หรือศาสนาในทันที ต่อเมื่อเด็กได้ถูกถามถึงเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กในรูปภาพเหล่านั้น หรือได้รับการบอกเล่า

^๑ Watson and Lindgren, Psychology of The Child, p. 347.

เกี่ยวกับเขาเหล่านั้น เด็กจึงจะรู้สึกแตกต่าง และมีทัศนคติต่อกลุ่มย่อยนั้น ซึ่งแรกก็สรุปว่า ทัศนคติของเด็กจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทัศนคติของบิดามารดา ?

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ แจกสัน (Jackson) ได้ทำการศึกษาเด็กที่ปรับตัวไม่ดี (maladjusted) จำนวน ๗๐ คน ซึ่งประกอบด้วยเด็กที่ประสาทอ่อน (neurotics) จำนวน ๓๐ คน และเด็กที่กระทำผิด (delinquents) จำนวน ๔๐ คน โดยมีเด็ก ๔๐ คน เป็นกลุ่มควบคุม (control group) เด็กแต่ละคนจะถูกให้เล่าถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวว่าเป็นไปในรูปใด เช่น พี่พ่อแม่ตลอดเวลาใช้ระบบลงโทษ เป็นต้น ซึ่งคำบอกเล่าของเด็กเหล่านี้ บอกความคิดเกี่ยวกับตัวเขาเอง ครอบครัวและสังคม สรุปผลออกมาได้ว่า เด็กซึ่งปรับตัวไม่ดี จะมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และทัศนคติที่แตกต่างจากเด็กปกติมาก คือเด็กที่ประสาทอ่อนและเด็กที่กระทำผิด จะรู้สึกว่าพ่อแม่ไม่ชอบเขา ไม่ยอมรับ ปฏิบัติต่อเขาไม่ถูก ชอบลงโทษ ซึ่งมีผลให้เด็กพวกนี้ มองคนแปลกหน้าอย่างไม่ไว้วางใจ และกลัว (mistrust and fear) ในทางตรงกันข้าม เด็กปกติ (normal) จะมองตนเองและครอบครัวในทางที่ดีเสมอ และมองคนแปลกหน้าทั่วไปว่า เป็นคนดี และมีความเป็นมิตร จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กมีผลต่อทัศนคติของเด็กอย่างเห็นได้ชัด ^๒

^๑ M.J. Radke, H.G. Trager, and H. Davis, Social Perception and Attitudes of Children. Genet. Psycho. Monographs, 1949.

^๒ L.A. Jackson, Emotional Attitudes toward the family of normal, neurotic and delinquent children Part I. Brit. J. Psycho., 1950.

ไอเซนค (Eysenck) เป็นผู้หนึ่งซึ่งศึกษาอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว ที่มีต่อบุคลิกภาพของเด็ก โดยทำการศึกษากับเด็กอายุ ๑๑ ถึง ๑๒ ปี โดยใช้แบบสำรวจบุคลิกภาพของเด็กวัยรุ่น (Junior Eysenck Personality Inventory หรือ JEPI) กับบุคลิกภาพของเด็ก แล้วหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับขนาดของครอบครัว อาชีพของบิดามารดา ลำดับที่การเกิด และความสนใจของบิดามารดาที่มีต่อเด็ก ผลจากการศึกษาพบว่า เกี่ยวกับขนาดของครอบครัว เด็กที่มีลักษณะแสดงตัวมักจะมาจากครอบครัวที่มีขนาดเล็ก เด็กที่มีลักษณะเก็บตัวมักมาจากครอบครัวใหญ่ ความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและชายในเรื่องนี้ค่อนข้างมากเกี่ยวกับลำดับการเกิด เด็กแสดงตัวมักเกิดในอันดับแรก ๆ มากกว่าเด็กเก็บตัว ในด้านความสนใจของบิดามารดาที่มีต่อลูกพบว่า เด็กผู้หญิงได้รับความสนใจจากบิดามารดา มากกว่าเด็กผู้ชาย และการที่เด็กได้รับความสนใจจากพ่อแม่มีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพด้านการแสดงตัวของเด็ก

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๓ มิลเลอร์ (Miller) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายในบ้านและสัมฤทธิ์ผลของเด็กที่โรงเรียน โดยดำเนินงานตามแนวทางของ เฮส (Hess) และเพื่อนที่ศูนย์วิจัยเด็กในมหาวิทยาลัยชิคาโก (Chicago University) โดยที่เฮสทำการศึกษาวิธีสอนแบบของมารดา และมารดาชั้นกลางจะใช้วิธีสอนแบบทางตรง (Active style) คือจะให้คำอธิบายเฉพาะ และทำความเข้าใจกับเด็กมาก ส่วนมารดาในระดับชั้นต่ำจะใช้วิธีสอนแบบทางอ้อม (Passive Style) คือให้คำอธิบายเฉพาะและทำความเข้าใจกับเด็กน้อย พฤติกรรมการสอนของแม่จะสัมพันธ์กับความสามารถในการทำแบบทดสอบเกณฑ์เชาว์ปัญญาของสแตนฟอร์ด และบินเน็ต (Stanford and Binet Intelligence Test) และเด็กที่มารดาใช้วิธีการสอนทางตรงจะมีระดับเชาว์ปัญญาสูงกว่าเด็กที่มารดาใช้วิธีสอนแบบทางอ้อม มิลเลอร์จึงได้ศึกษาวิธีการสอนของมารดา

H.J. Eysenck, "Personality in Primary School Children,"
The British Journal of Education Psychology, 38(1968), pp.117 - 131.

ที่มีผลต่อความพร้อมในการอ่านของเด็ก และสัมฤทธิ์ผลในการอ่านของเด็กชั้นประถม
ปีที่ ๑ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นมารดาของเด็ก ชั้นอนุบาลจำนวน ๕๕ คน ที่มาจาก
ครอบครัวในฐานะเศรษฐกิจและสังคม ๓ ระดับชั้น คือ ชั้นกลาง (middle class)
ชั้นต่ำอย่างสูง (Lower - middle class) และชั้นต่ำอย่างต่ำ (lower class)
โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และขอให้แม่ทำการสอนเด็กว่าจะก่อรูปทออย่างไร และ
นำข้อมูลมาแยกตามเกณฑ์ของเฮส ผลการวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง
วิธีการสอนของมารดาชั้นกลางและความพร้อมในการอ่านของเด็กมีค่าเป็นบวกที่ระดับ .๐๑
ระหว่างวิธีการสอนของมารดาชั้นต่ำอย่างสูงสัมพันธ์ที่ระดับ .๐๕ และวิธีการสอนของมารดา
ชั้นต่ำไม่สัมพันธ์กับความพร้อมในการอ่านของเด็ก จากผลการวิจัยนี้จึงเห็นได้ว่า
ระดับชั้นของสังคมไม่ทำให้ความสามารถในการสอนของมารดาแตกต่างกัน^๑

ในประเทศไทยได้มีผลงานวิจัยในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูลูกจำนวนพอสมควร
ที่ทำการศึกษาโดยทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังจะเสนอต่อไปนี้ คือ

จากความสนใจทางการศึกษาถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกของครอบครัวไทยเป็น
ครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ แพทย์หญิง สุภา มาลากุล แห่งคลินิกสุวิทย์วิทยาจิต โรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา ได้ทำการศึกษาขั้นต้นเรื่องการเลี้ยงดูเด็กอายุ ๑ - ๕ ขวบ
ในวัฒนธรรมไทย โดยสัมภาษณ์มารดาฐานะปานกลางชั้นต่ำ จำนวน ๑๐ ครอบครัว ถึง
วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร สภาพความเป็นอยู่ในครอบครัว พฤติกรรมของบุตร ตลอดจน
ความรู้สึกทั่วไปของมารดาต่อการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า ครอบครัว
มีรายได้ค่อนข้างน้อยแต่ก็สามารถใช้ชีวิตอย่างสบายพอสมควร แม่บ้านเป็นผู้ควบคุมการ
ใช้จ่ายเงินในบ้าน ปกติจักรทางสังคมน้อย ส่วนมากพอใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันในบ้าน
ทุกครอบครัวต้องการมีบุตร

^๑ Wilma H. Miller, "When Mothers Teach Their Children,"
The Elementary School Journal, **xxc** (October - May, 1969 - 70),
p. 1185.

ในค้นหาที่พื้ต่อบุตรนั้น ทุกครอบครัวต้องการมีบุตรและส่วนมากหวังจะให้บุตร
เป็นไปตามใจนึกมากกว่าจะคิดถึงความถนัดของเด็ก มารดาเป็นผู้ฝึกนิสัยและสนใจ
ในเรื่องความสะอาดมาก มารดาส่วนมากต้องการให้บุตรคล่องแคล่ว ฟังตัวเองได้
แต่ในทางปฏิบัติแล้ว กลับควบคุมให้เป็นเด็กเรียบร้อย และฟังผู้ใหญ่อยู่เสมอ ส่วน
ความหนักใจของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรปัจจุบันคือการเรียน และกิจการเรียนเท่านั้น
ที่จะช่วยให้บุตรมีความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

ศรีสวาสดี ชลวิสุทธิ์ ได้เสนอผลงานวิจัยในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรของ
มารดาชั้นกลาง จำนวน ๓๐ คน จากครอบครัวในจังหวัดพระนคร - ธนบุรี ในปี
พ.ศ. ๒๕๐๕ ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า

๑. ความประพฤติของบุตรที่ทำให้มารดาไม่พอใจ มีความแตกต่างในเด็ก
จาก ๒ ระดับชั้น เด็กระดับกลางชั้นบนส่วนมากจะทำให้มารดาไม่พอใจในเรื่องเก็บของ
ไม่เป็นที่ ทำอะไรไม่เรียบร้อย ทะเลาะกัน แหย่กันในหมู่เพื่อน และเอาแต่ใจตัว
ส่วนเด็กระดับกลางชั้นล่าง มักจะทำให้มารดาไม่พอใจในเรื่องการคือ เอาแต่ใจตัว
เป็นอย่างมาก ทะเลาะแย่งกัน ร้องไห้งอแง และพูดปด

๒. การลงโทษบุตร มารดาส่วนมากในระดับกลางชั้นบน ใช้การลงโทษ
คือเมื่อบุตรทำผิดซ้ำ ๆ กันโดยไม่ได้อคติโทษไว้ก่อน ส่วนมารดาในระดับกลางชั้นล่างจะ
คาดโทษในครั้งแรกที่ทำผิด และถ้าทำผิดซ้ำอีกจึงลงโทษ มารดาบางคนใช้วิธีเลี้ยงไป
ไม่สนใจบุตร ในกรณีที่ไม่ต้องการลงโทษ และจะชี้แจงอธิบายในภายหลัง การลงโทษ
ขึ้นอยู่กับอารมณ์มารดาโดยส่วนใหญ่

แพทย์หญิง สุภา มาลากุล, การศึกษาขั้นต้นเรื่อง การเลี้ยงดูเด็กอายุ
๑ - ๕ ขวบในวัฒนธรรมไทย, วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย (ปีที่ ๓,
ฉบับที่ ๒, กรกฎาคม ๒๕๐๑), หน้า ๑ - ๗๑.

๓. วิธีการลงโทษ มารการระดับกลางชั้นบนจะตีบุตร และอาจจะจับให้มานั่งคนเดียวเฉย ๆ หรือเรียกไปตีแจจและคาดโทษไว้ ส่วนมารการระดับกลางชั้นล่างจะใช้วิธีการที่มากที่สุด

๔. ข้อแตกต่าง ๆ ที่ไร มารคาในทั้ง ๒ ระดับชั้นใช้การชู้ว่าจะตีมากที่สุด การชู้ว่าจะไม่รัก จะเอาไปให้คนอื่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะลงโทษ และชู้ว่าจะถึงสัตว์ว่าจะมาจับตัวไปรอลงไปตามลำดับ มารคา บิคา ญาตีผู้ใหญ่ จะเป็นผู้ใช้การชู้ และรายงานว่าส่วนมากจะไรไม่ไคผล จึงไม่คอบนิยมใช้การชู้ ส่วนมากจะอบรมสิ่งสนดี ๆ หรือใช้วิธีไม่ให้รางวัล เช่น จะไม่พาไปเที่ยว มากกว่าการชู้จะลงโทษ

๕. มารการระดับกลางชั้นบนไม่มีปัญหาในการเลี้ยงดู ส่วนมารการระดับกลางชั้นล่าง พบปัญหา ลูกทะเลาะกัน คือ สุขภาพไม่ดี และปัญหาค้นการเรียน

๖. ในการตั้งระดับความปรารถนาในอนาคตของบุตร มารการระดับกลางชั้นบนครั้งหนึ่งจะให้บุตร เรียนตามถนัด อีกครั้งหนึ่งจะให้เป็นแพทย์ เพื่อจะใช้ช่วยพ่อแม่ และเห็นว่า เป็นอาชีพที่ดี ส่วนมารการระดับกลางชั้นล่างก็ให้บุตร เรียนตามความถนัดและนิสัยของบุตร รอลงมาอยากให้เรียนแพทย์ ทหาร ครู วิศววะ และอย่างน้อยให้เรียนถึงระดับอุดมศึกษา

๗. ในค่านผู้ต้องการให้บุตร เหมือน พบว่า มารคาส่วนมากยังไม่คิด มารการระดับกลางชั้นล่างต้องการให้บุตร เหมือนบิคา เพราะบิคาเป็นคนดี ฉลาด และคนรัก และอีกประมาณ ๑ ใน ๓ ของมารคาที่ต้องการให้เหมือนทั้งบิคา มารคา เพื่อเป็นเครื่องเชื่อมโยงบิคาและมารคา

๘. การช่วยในการเลี้ยงดูบุตร ของสามี ปรากฏผลว่า สามีมิได้มีส่วนช่วย ในกิจการบ้านเรือน หรือการเลี้ยงดูบุตร เลย สามีเพียงแต่ให้คำแนะนำ หน้าที่ในบ้าน ทั้งหมดถือว่าเป็นของภรรยาซึ่งเป็นแม่บ้าน ๑

๑ ศรีสวาสดี ชลวิสุทธิ์, "การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจ สังคมระดับกลางในจังหวัดพระนครและธนบุรี," หน้า ๒๑ - ๑๒๓.

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เช่นเดียวกัน ชูจิตต์ พิทักษ์ผล ก็ได้ทำการศึกษาในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง คือมารดาในระดับฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ จำนวน ๓๐ คน และใช้แบบสัมภาษณ์ของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก โดยปรับปรุงจากแบบสัมภาษณ์ของแผนกสุขวิทยาจิต โรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อใช้ในโครงการวิจัยปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ซึ่งปรากฏผลการวิจัยที่สำคัญว่า

๑. การลงโทษ มารดาส่วนมากนิยมการตี และจะตีเมื่อถูกทำผิด ความผิดที่ร้ายแรงมากที่สุด คือ ลักขโมย เล่นชก คือ คำขู่ที่ได้ผลมากที่สุดว่าจะตี และจะยกให้คนอื่นเลี้ยง การอบรมสั่งสอนจะใช้วิธีพูดคุยด้วยดี ๆ ให้หมด รางวัลที่ให้จะเป็นเงิน หรือของเล่น

๒. การตั้งความปรารถนาในอนาคต แม่ที่อายุมากต้องการให้ลูกเป็นทหาร ตำรวจ เพราะเห็นว่าอนาคตก้าวหน้าดี และไม่มีเงินเสี่ยงให้เรียนอย่างอื่น ส่วนมารดาอายุน้อย ชอบให้ลูกเป็นครู รับราชการ โดยให้เรียนสูง ๆ เพื่อเป็นเจ้าคน นายคน เป็นที่พึ่งแก่พ่อแม่

๓. บุคคลที่มารดาต้องการให้บุตร เอาเป็นเยี่ยงอย่างตามความคิดของมารดา คือบิดา ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องสูงสุดในบ้าน

๔. บุคคลที่เป็นผู้รวยเลี้ยงดูบุตร ไทแก่ ญาติผู้ใหญ่ สามี และลูกคนโต

ชูจิตต์ พิทักษ์ผล, "การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี" (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๐๕), หน้า ๓๘ - ๑๕๓.

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ฮิวท์ ฟิลิป (Hugh Philp) แห่งสถาบันการศึกษาเด็กที่กรุงเทพมหานคร และคณะ ได้ทำการศึกษาในเรื่อง องค์ประกอบทางสังคมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กในหมู่บ้านชนบทประเทศไทย (Social Factors Effecting Child Development in Villages in Thailand) และได้เสนอรายงานต่อที่ประชุมในเรื่องการศึกษาเด็กครั้งที่ ๒ ที่คณะครุศาสตร์ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๖ ว่า ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของคนไทยนั้น มารดามักจะตามใจบุตรในเรื่องการฝึกนิสัย ดังนั้นในการฝึกหัดการขับถ่ายจึงเริ่มเมื่อเด็กมีอายุมาก ในการให้นมก็จะให้จนกระทั่งบุตรโต และมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการที่รุนแรงในการหย่านม การฝึกหัดเรื่องความรับผิดชอบทางสังคมได้รับค่านิยมสูงมาก นอกจากนั้นพบว่ามารดาไทยในชนบทมักไม่ยอมรับความต้องการของบุตร และจะลงโทษอย่างรุนแรงสำหรับเรื่องที่บุตรทำผิดไปจากกฎเกณฑ์ ระเบียบ หรือแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางสังคม ฟิลิปยังได้ชี้แจงว่าโดยทั่ว ๆ ไปมีความแตกต่างกันอย่างมากในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหญิงและบุตรชาย ยกเว้นแต่ว่าบุตรหญิงจะถูกมุ่งหวังให้มีความรับผิดชอบสูงกว่าบุตรชายตั้งแต่อายุยังน้อยกว่า^๑

ในปีเดียวกันคือ พ.ศ. ๒๕๐๖ ฟิลิป ฉายากุล ได้เสนอวิทยานิพนธ์ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวชั้นกลางในกรุงเทพมหานคร (Child Rearing Practices of Middle class Families in Bangkok - Thailand) โดยได้คิดแบบฟอร์มสัมภาษณ์มารดาของเด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, ๒ และ ปีที่ ๓ ของโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน ๓๐ คน พบว่ามารดาส่วนมากต้องการให้บุตรสามารถช่วยตัวเองได้ตั้งแต่อายุยังน้อย ในด้านความสนใจต่อบุตรนั้น เมื่อบุตร

---

^๑ Dr. Hugh Philp, Social Factors Effecting Child Development in Villages in Thailand (Unpublished Paper, 1963).

โตขึ้นมา คากัดความสนใจลง โดยอ้างว่าเด็กไปโรงเรียนหรือโตพอแล้ว ในความมุ่งหวังทางการศึกษาของบุตรนั้น มารดาเกือบทั้งหมดหวังจะให้บุตรทั้งชายหญิงมีการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย และประสงค์ให้บุตรชายมีอาชีพเป็นแพทย์ และบุตรหญิงมีอาชีพเป็นครู^๑

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ประกายศรี เนตรสวาสดี และ สุพัชรา ไชยลาโภ ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนสาริศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน ๒๓ คน เป็นชาย ๑๒ คน และเป็นหญิง ๑๑ คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองของ พิไล ฉายากุล ซึ่งได้สร้างไว้ ผลการวิจัยที่สำคัญมีดังนี้

๑. บิดามารดาเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของลูก และความคาดหวังในการศึกษาของลูกนั้น มารดาส่วนใหญ่หวังจะให้ทั้งลูกชายและลูกหญิงได้รับการศึกษาถึงชั้นจบมหาวิทยาลัยในเมืองไทย นอกจากนี้มีบางส่วนที่ยังไม่คิด และบางส่วนก็ต้องการให้ลูกจบมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

๒. ในค่านางานอาชีพ มารดาส่วนใหญ่เห็นว่าแล้วแต่บุตรจะไม่บังคับ เพราะขึ้นอยู่กับความชอบและความถนัดของเด็ก มีมารดาบางส่วนหวังจะให้บุตรเป็นแพทย์ โดยให้เหตุผลว่าเป็นอาชีพที่มีประโยชน์ และบุตรชอบมีความสนใจ^๒

---

^๑ Pilai Chayakul, Child Rearing Practices of Middle Class Families in Bangkok - Thonburi, Faculty of Education Chulalongkorn University, Master's Thesis, 1963

^๒ ประกายศรี เนตรสวาสดี และ สุพัชรา ไชยลาโภ "การอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนสาริศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนกวิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๘), หน้า ๑๔ - ๑๕.

พ.ศ. ๒๕๑๑ ประภัศสร ฮุนตระกูล ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของมารดาตามความเข้าใจของบุตรจากครอบครัวไทยระดับกลางและระดับต่ำในกรุงเทพฯ และธนบุรี การวิจัยนี้เป็นการหาความแตกต่างของความเข้าใจของเด็กเกี่ยวกับพฤติกรรมของมารดา กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยเรียนอายุระหว่าง ๑๓ ถึง ๑๖ ปี จำนวน ๑๒๐ คน ผู้วิจัยได้แบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มตามระดับชั้นและเพศของบุตร เป็น ๔ กลุ่ม ๆ ละ ๓๐ คน เท่า ๆ กัน และให้เด็กรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมของบิดาและมารดา โดยให้ตอบแบบรายงานพฤติกรรมของบุพการี (Children's Report of Parental Behavior Inventory) ส่วนมารดาให้ตอบแบบรายงานชุดเดียวกัน ผลปรากฏว่าเด็กครอบครัวระดับกลางมีความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาในทางที่ดีกว่าจากครอบครัวระดับต่ำ กล่าวคือ เด็กจากครอบครัวระดับกลางเห็นวามารดาให้ความรัก การอบรมและมีความเข้าใจ และสนับสนุนเด็กมากกว่า ในขณะที่เด็กจากครอบครัวระดับต่ำ รู้สึกวามารดาบีบบังคับและโหดร้ายกับตนมากกว่าเด็กจากครอบครัวระดับกลาง สำหรับบิดาไม่ว่าจะมาจากครอบครัวระดับใด ดูเหมือนจะแสดงความรักและให้อิสระในการปกครองตนเองและผ่อนปรนในเรื่องกฎเกณฑ์ต่อเด็กหญิงมากกว่ามารดาซึ่งมีแนวโน้มที่จะควบคุมและแสดงความรักต่อบุตรชายสูงกว่า และโดยทั่วไปแล้วบิดาให้ความสนับสนุนในการศึกษาของบุตรมากกว่ามารดา อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบรายงานของบุตรและมารดาในระดับเดียวกันแล้ว ปรากฏวามารดา รายงานว่าตนมีการอบรมเลี้ยงดูถูกไปในทางบวก ในเรื่อง que เด็กรู้สึกไปในทางลบ และรู้สึกต่อการอบรมเลี้ยงดูถูกไปในทางลบของตนต่ำกว่าที่บุตรรู้สึก

Trapatsorn Houtrakool, "A Comparative Study of Maternal Behavior as Perceived by Middle and Lower Class Thai Children of Bangkok and Thonburi" Master Thesis, Chulalongkorn University, 1968.

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ รัชนี้ กิตติพรชัย ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการ
อบรมเลี้ยงดูด้านความเข้มงวดของบิดามารดา กับความคิดสร้างสรรค์ของบุตร โดยศึกษา
นักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ จำนวน ๘๗ คน เป็นชาย ๕๑ คน และหญิง ๓๖ คน และ
บิดามารดาของเด็กนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๖๖ คู่ บิดา ๖๘ คน และมารดา
๘๕ คน พบว่า

๑. การอบรมเลี้ยงดูของบิดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดู
ของมารดา
๒. บิดามารดาที่มีการศึกษาสูงและปานกลางอบรมเลี้ยงดูเด็กเข้มงวดน้อยกว่า
และลงโทษน้อยกว่าบิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำ
๓. บิดามารดาเลี้ยงดูบุตรชายและบุตรหญิงไม่แตกต่างกัน

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างไทยและสหรัฐ ได้
ทำการศึกษาในเรื่องความเป็นผู้นำในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสัมภาษณ์กลุ่ม
ตัวอย่างจำนวน ๕๑๔ คน จากหมู่บ้าน ๘ หมู่บ้าน ในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ โดยแบ่งเป็นผู้ที่มีฐานะเป็นผู้นำจำนวน ๑๕๕ คน และผู้ที่ไม่เป็นผู้นำจำนวน
๓๕๙ คน กลุ่มผู้วิจัยได้ใช้การฝึกภาคสนาม โดยการเข้าร่วมใช้ชีวิตกับกลุ่มตัวอย่างใน
แต่ละหมู่บ้านเป็นช่วงระยะเวลา ๔ ช่วง ๆ ละ ๑ เดือน โดยผู้สัมภาษณ์เป็นนักศึกษา
ระดับมหาวิทยาลัย ที่มีภูมิลำเนาในเขตจังหวัดนั้น ๆ พบว่า ชาวชนบทไทยทางภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรับราชการไว้มาก และเชื่อว่าผู้

รัชนี้ กิตติพรชัย "ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูในด้านการอบรม
การลงโทษ กับความคิดสร้างสรรค์ของบุตร" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. แผนกวิชาจิตวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๘๘ - ๑๐๘.

การศึกษาสูงมีความสามารถที่จะเป็นข้าราชการ ซึ่งเป็นที่ยกย่องนับถือของชาวบ้านได้ จากผลการสัมภาษณ์ ปรากฏว่า ในกลุ่มตัวอย่างที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงร้อยละ ๘๘ ของผู้ที่เป็นผู้นำ และร้อยละ ๖๖ ของผู้ที่ไม่เป็นผู้นำ มีความต้องการที่จะเข้ารับราชการ

พ.ศ. ๒๕๑๗ นกคณ กุ่มประวัติ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความมุ่งหวังของ บิคามารดาในเขตชนบทไทย เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นบิคามารดา ของเด็กจำนวน ๓๕๕ คน ซึ่งมีเฉพาะบุตรชายอายุ ๖ ถึง ๑๒ ปี โดยอาศัยข้อมูล จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนจำนวน ๔๓๓ ราย ตามแบบสอบถามซึ่งใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากร ของประเทศไทย ในส่วนที่เป็นการวิจัยในเขตชนบท ผลการวิจัยพบว่า

๑. บัณฑิตทางคานเศรษฐกิจ มีผลต่อความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร เป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่ครอบครัวที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับสูง คือชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป ครอบครัวที่มีระดับฐานะ เศรษฐกิจต่ำจะมีความต้องการให้บุตร ได้รับการศึกษาในระดับต่ำ คือระดับชั้นประถมศึกษา

๒. ในคานขนาดของครอบครัว พบว่า ไม่ว่าครอบครัวขนาดใดก็ตามที่มี บุตร ๑ ถึง ๒ คน และตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป ต่างก็มีความต้องการให้บุตรของตนได้เรียน จบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ประถมปีที่ ๗ ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่หัวหน้าครัว เรือนที่มีบุตร ๓ ถึง ๔ คน มีความต้องการให้บุตรของตนได้เรียนสูงกว่าประมปีที่ ๗

ดร.สมวัย รัถวิจิตร, ความเป็นผู้นำในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศไทย, ศูนย์และพิชเนนการทางทหารระหว่างไทยและสหรัฐ, ๒๕๑๘, หน้า ๓๕.

มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนอื่น ๆ แต่ไม่แตกต่างกันมากนัก เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่ประกอบครัว
ขนาดใหญ่คือมีบุตรตั้งแต่ ๗ คนขึ้นไป และขนาดเล็ก คือมีบุตร ๑ ถึง ๒ คน เป็นผู้ที่
ไม่สามารถกำหนดความบุตรของตนจะเรียนถึงชั้นไหน กล่าวคือ ไม่แน่ใจในการศึกษา
ของบุตร จึงมีความต้องการใหญ่ของคนที่รับการศึกษาตามความสมัครใจมากกว่า
หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มที่มีบุตร ๓ ถึง ๔ คน และ ๕ ถึง ๖ คน

๓. ในความคิดเห็นกับโลกภายนอกก็ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับความมุ่งหวัง
เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร กล่าวคือ ครอบครัวที่บิดาเดินทางไปติดต่อกับเขต เมือง
ที่ส่วนใหญ่มีความต้องการใหญ่ของบุตรได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ในทำนองเดียวกัน
ถิ่นที่อยู่อาศัยของครอบครัวก็มีผลต่อความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร เป็น
อย่างมาก กล่าวคือ ครอบครัวที่อยู่ใกล้กับเขต เมืองส่วนใหญ่ต้องการใหญ่ของบุตรได้รับการ
การศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป ส่วนครอบครัวที่อาศัยอยู่ไกลที่ชุมชน ส่วนใหญ่
จะมีความต้องการใหญ่ของบุตรได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา

สิ่งแวดล้อมทางสังคม

มนุษย์โดยทั่วไปมักมาตั้งแต่แรกเริ่มเดิมทีเดียวกันจริง แต่เด็กทารกไม่อาจ
พัฒนาได้อย่างปกติ ถ้ามิได้รับการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดจากมนุษย์ด้วยกัน ในทำนอง
เดียวกัน ผู้ใหญ่ที่ต้องการเพื่อน และการรวมมือจากเพื่อนมนุษย์เพื่อที่จะสามารถดำรง
ชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นมนุษย์จึงรวมกลุ่มกันขึ้นเป็นสังคม

นักสังคมวิทยา, นาวาอากาศโท, "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขต
ชนบทไทย เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชา
สังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๑๗ - ๕๗.

แอดเลอร์ (Adler) กล่าวว่าบุคคลมีความสนใจในสังคมตั้งแต่วันแรกของชีวิตและการที่ทารกมีความสัมพันธ์กับมารดา นั้นจะช่วยสร้างบุคลิกภาพให้แก่เด็ก^๑ หนึ่งสังคมยังเป็นตัวปลูกฝังลักษณะเฉพาะของอารมณ์ ความสนใจ ทักษะ และทัศนคติในตัวเด็กให้กระทำตามความคาดหวังของสภาพแวดล้อมในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งต่างก็เป็นแรงเสริมให้เด็กแสดงพฤติกรรมออกมาตามเกณฑ์ที่สังคมคาดหวัง และในที่สุดพฤติกรรมเหล่านั้นก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลที่ถือได้ว่าได้รับมรดกทางสังคม^๒

สังคมนอบ ๆ ตัวเด็กเป็นกระบวนการหนึ่งนอกเหนือจากสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีส่วนในการพัฒนาบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล อนาคตของเด็กที่จะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เด็กได้รับมาแต่ยังเยาว์วัย สังคมของเด็กนั้นจะเริ่มจากหน่วยที่อยู่ใกล้ชิดที่สุดก่อน คือจะเริ่มจากการที่สังคมในครอบครัวของเขาเองเป็นอันดับแรก ซึ่งจะมีบทบาทอย่างสำคัญต่อพัฒนาการทางสังคมในระดับอื่น ๆ ต่อไป เด็กที่ไม่ได้รับความอบอุ่นและความรักเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดย่อมจะแสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากพฤติกรรมเด็กปกติได้ ดังนั้นสิ่งแวดล้อมทางสังคมของเด็กย่อมพัฒนามาจากอิทธิพลของครอบครัว ความอบอุ่นที่ได้รับจากบิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดูเป็นสำคัญและรวมถึงกลุ่มสังคมที่ครอบครัวเด็กสังกัดอยู่ด้วย

ในต่างประเทศได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมในด้านต่าง ๆ ดังจะได้อธิบายสรุปย่อเสนอ ดังต่อไปนี้

^๑ Hall and Lindzey, Theories of Personality, p. 120.

^๒ Robert Sears, Child Psychology cited in W. Dennis et al., Current Trends in psychology (Pittsburgh : University of Pittsburgh Press, 1947), pp. 50 - 74.

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ คอคิล และเวินสไตน์ (Caudill and Weinstein) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กผู้เยาว์ และเด็กอเมริกันในครอบครัวชั้นกลาง จำนวนทั้งสิ้น ๖๐ ครอบครัว ในค่านิยมของครอบครัวและสถานที่อยู่อาศัย พบว่าทั้งครอบครัวในประเทศผู้เยาว์และครอบครัวของชาวอเมริกัน มีลักษณะขนาดเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) คือประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตร สำหรับในลักษณะที่อาศัยอยู่นั้น ครอบครัวผู้เยาว์จะอาศัยอยู่ในบ้าน ส่วนครอบครัวอเมริกัน ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มักจะเป็นห้องชุด (Apartment)

ต่อมาเมเยอร์ เอฟ นิคคอฟ (Meyer F. Nimkoff) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบทางฐานะ เศรษฐกิจสังคมของครอบครัวที่มีผลต่อชีวิตครอบครัว พบว่า รายได้ และขนาดของครอบครัวมีความสัมพันธ์ต่อชีวิตและความเป็นอยู่ในครอบครัว ในกรณีที่ครอบครัวมีรายได้ต่ำ และมีอัตราการเกิดสูง และพวกที่มีรายได้สูง อัตราการเกิดต่ำ ความสัมพันธ์ของรายได้และครอบครัวจะสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันกับรายได้เฉลี่ยของครอบครัวที่ไม่มีเด็กจะมีรายได้สูงกว่าครอบครัวที่มีเด็ก และครอบครัวขนาดใหญ่จำนวนรายได้เฉลี่ยจะน้อยกว่าครอบครัวขนาดเล็ก รายได้ของครอบครัวนี้จะมีผลต่อการเลี้ยงดูเด็กได้ดีกว่าพวกที่มีรายได้ต่ำ^๒

ในประเทศไทยได้มีผู้ศึกษาถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคมในค่านิยมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ คอนราด คิงส์ฮิลล์ (Konrad Kingshill) ได้ทำการศึกษาและสำรวจเกี่ยวกับลักษณะสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทในภาคเหนือของประเทศไทย

^๑ Caudill and Weinstein, Family in East and West, pp. 42 - 45.

^๒ Meyer F. Nimkoff, "Socio - Economic Factors affecting family life," Marriage and the Family, chapter 6, pp. 185 - 186.

ที่หมู่บ้านกุแคง อำเภอสวรรคิ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ในเฉพาะเรื่องการศึกษาแตกต่างกัน สำหรับข้อมูลในค่านขนาดและประเภทของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างเป็นสามีและภรรยา จำนวน ๑๒๑ คู่ ซึ่งพบว่าร้อยละ ๒๔.๒ เป็นครอบครัวย่อยซึ่งอาศัยร่วมกับครอบครัวใหญ่ของญาติผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นทางฝ่ายสามีหรือฝ่ายภรรยาก็ตาม แต่กระนั้นก็ตามครอบครัวขยายที่อยู่ในหมู่บ้านกุแคงนี้ ก็ยังเป็นครอบครัวขยายขนาดเล็ก และมีขนาดจำกัด จึงปรากฏว่าไม่มีบุตร เขยหรือบุตรสะใภ้มากกว่า ๑ คน อาศัยอยู่กับครอบครัวของบิดามารดา^๑

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ แบลนชาร์ด และคณะ (Blanchard et al.) ได้ทำการศึกษาชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวชนบทไทยในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าครัวเรือนในทั้ง ๒ ภาค เป็นแบบครอบครัวเล็ก ๆ ประกอบด้วยบิดามารดา และบุตร ในบางครัวเรือนอาจจะมี ปู่ ย่า หรือ ตา ยาย หรือญาติคนใดคนหนึ่งอาศัยอยู่ด้วย ครัวเรือนประเภทครอบครัวจุกเริ่มต้นก็จะกลายเป็นครัวเรือนขยายเล็ก ๆ เมื่อมีบุตรเขย หรือบุตรสะใภ้อาศัยอยู่ด้วย^๒

ต่อมาเมื่อ ศรพิศค์ จรรยา สุวรรณพิศค์ และคณะ ได้เสนอรายงานการวิจัยเรื่องอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการ เด็กเล็กที่ตำบลนาป่า จังหวัดชลบุรี โดยการสัมภาษณ์มารดาของเด็กจำนวน ๒๗ คน พบว่าเด็กเล็กที่นาป่าอาศัยและเจริญเติบโตทั้งในครอบครัว

^๑ Konrad Kingshill, Ph.d, "Kudaeng - The Red Tomb", A Village Study in Northern Thailand (Chiengmai : The Prince Royale College, 196), p. 47.

^๒ W. Blanchard et al., Thailand : its people, its society, its culture (New Haven : Kraf Press, 1957), p. 22.

ซึ่งมีแต่บิดา มารดา และพี่น้อง โดยลำพัง และในครอบครัวซึ่งมีบิดา มารดา พี่น้อง
 ตลอดจนญาติอื่น ๆ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น สำหรับหน้าที่ของ
 บุคคลในครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็ก ชาวบ้านตำบลนาป่าถือเป็นเรื่องของผู้หญิงโดยเฉพาะ
 โดยที่ผู้ชายจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเลย อนึ่ง ปู่ ย่า ตา ยาย ของเด็กก็มีบทบาทสำคัญ
 เช่น บิดา มารดา ในการฝึกหัดเด็กเกี่ยวกับเรื่องระเบียบวินัย ย่าและยายของเด็ก
 ก่อนข้างจะมีบทบาทสำคัญมากกว่าปู่ และตา ในการฝึกอบรมเด็ก ทั้งนี้เพราะย่าและยาย
 เป็นผู้ประคับประคองในการเลี้ยงดูเด็กมากกว่า ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบความเข้มงวดในการ
 อบรมเด็กของย่า ยาย และมารดา ที่ตำบลนาป่า แล้ว เห็นได้ว่า ย่าและยายมัก
 จะอะลุ่มอล่วยต่อเด็กมากกว่ามารดาซึ่งมักจะเป็นผู้ดุว่าลูก จากการที่มารดาเข้มงวดกับลูก
 มาก เด็กจึงมักจะแสดงการเอาแต่ใจตัวกับย่าหรือยาย มากกว่ากับบิดาหรือมารดา
 นอกจากนั้น พี่ ๆ ของเด็กก็นับว่าเป็นบุคคลสำคัญเช่นกันในการมีส่วนช่วยในการเลี้ยง
 ดูเด็ก^๑

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ จรรยา สุวรรณทัต และคณะ ได้ทำการศึกษาถึง
 อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการเด็กเช่นกัน แต่ศึกษาที่หมู่บ้านพรานหมื่น อำเภอมือง
 จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอุเม็ง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการ
 สัมภาษณ์มารดาของเด็กเล็กจำนวน ๑๑๓ คน ในการศึกษาถึงขนาดของครัวเรือนของทั้ง
 ๒ หมู่บ้าน พบว่าที่หมู่บ้านพรานหมื่นจะมีขนาดครอบครัวใหญ่กว่าครอบครัวที่หมู่บ้านอุเม็ง
 กล่าวคือร้อยละ ๖๖ ของบ้านที่หมู่บ้านพรานหมื่น และร้อยละ ๓๓ ของบ้านที่หมู่บ้าน
 อุเม็ง จะมีลักษณะครอบครัวเป็นประเภทครอบครัวจุกเริ่มต้น (Nuclear family)
 และร้อยละ ๒๖ ที่หมู่บ้านพรานหมื่น กับร้อยละ ๑๑ ที่หมู่บ้านอุเม็ง เป็นประเภท

^๑ ละเอียด มาศ ศรีทัต และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กเล็ก
ที่ตำบลนาป่า จังหวัดชลบุรี, หน้า ๖๕ - ๖๗.

ครอบครัวขยาย สิ่งที่น่าสนใจคือที่หมู่บ้านพรานหมื่น ครอบครัวที่มีลักษณะ เป็นครอบครัวขยาย จะมีครอบครัวของบุตรสาวซึ่งเป็นครอบครัวเล็กมาอาศัยอยู่ด้วย ส่วนที่หมู่บ้านอูเม็งครอบครัวขยายจะมีจำนวนครอบครัวของบุตรสาวพอ ๆ กับครอบครัวของบุตรชายที่มาอาศัยรวมด้วย^๑

พ.ศ. ๒๕๑๖ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอผลการสำรวจจากโครงการวิจัยระยะยาวของสถาบันในชนบท ว่า ในเรื่องการศึกษา กับสื่อมวลชนของประชากรในชนบทนี้ วิद्यุขเป็นเครื่องมือการศึกษาที่แพร่หลายมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นในชนบทของประเทศไทย เนื่องจากโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ มีข้อจำกัดว่าในเขตหมู่บ้านบางแห่งที่สำรวจนั้นยังไม่มีไฟฟ้าเข้าถึง และการศึกษาคือสื่อมวลชนโดยวิธีอื่น ๆ ก็สิ้นเปลืองมากกว่าวิทยุ จากการสำรวจโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนจำนวน ๑,๕๕๕ ครัวเรือน จาก ๔๕ หมู่บ้านของ ๑๕ อำเภอ ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่า ร้อยละ ๖๐ ของหัวหน้าครัวเรือนในชนบทมีวิทยุทรานซิสเตอร์ในครอบครัว เนื่องจากวิทยุสามารถกระจายเสียงถ่ายทอดไปได้ทุก ๆ สถานที่ โดยไม่จำเป็นว่าในเขตนั้น ๆ จะต้องมีไฟฟ้าใช้หรือไม่ จึงนับได้ว่าวิทยุเป็นเครื่องมือของการศึกษาคือสื่อสารที่ประชาชนในชนบทนิยมมากที่สุด ซึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนเพียงร้อยละ ๑๐ ที่ไม่เคยฟังวิทยุเลย^๒

^๑ จรรยา สุวรรณทัต และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กเล็กที่หมู่บ้านพรานหมื่น จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอูเม็ง จังหวัดเชียงใหม่

^๒ Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, "Review of Findings from the Longitudinal Study of Social, Economic and Demographic Change in Thailand" Working Paper No. 1 (Bangkok : Chulalongkorn University, 1973), p. 7.

พลังสำคัญอย่างหนึ่งในการ เผยแพร่ ขาวสารความรู้ และ กระจายความคิดเห็น
ทัศนคติ รวมทั้งกานิยมใหม่ ๆ ไปสู่ประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนาได้อย่างกว้างขวาง
ก็คือสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุทรานซิสเตอร์ ซึ่งแม้ในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดไฟฟ้า
ใช้ ก็สามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้จากรายการวิทยุที่ส่งออกอากาศ^๑

ในประเทศฟิลิปปินส์ ก็ ยิง และ ฮันท์ (De Young and Hunt) ได้
กล่าวว่ามีชาวชนบทเพียงกลุ่มน้อยที่เปิดรับสื่อมวลชนทุกประเภทและอย่างสม่ำเสมอ ถ้า
วิทยุ หนังสือพิมพ์ และภาพยนตร์ จะมีอิทธิพลอยู่บ้างก็จากการ กระจายข่าวสาร ผ่าน
การติดต่อสื่อสาร ระหว่างตัวบุคคลในชนบทมากกว่าจะมีอิทธิพลต่อผู้รับข่าวสาร โดยตรง
ชาวบ้านมีการ อ่านหนังสือพิมพ์บ้าง แต่ไม่ค่อยบ่อยครั้งนัก บางคนอ่านหนังสือประเภท
นิตยสาร ซึ่งมักจะเป็นเรื่องนวนิยาย ส่วนใหญ่วิทยุในหมู่บ้านมีกันน้อย ภาพยนตร์จะถูก
เมื่อมีโอกาส เข้า เมืองหรือ เมื่อมีหน่วยรถเคลื่อนที่ เข้ามาในหมู่บ้านเป็นครั้งคราว เท่านั้น
สำหรับวิทยุครัวเรือนที่วิทยุทรานซิสเตอร์ ไซ้ในบางหมู่บ้านที่ไม่มีไฟฟ้านั้นจำนวนเครื่อง
รับมีจำกัดเพราะราคาแพง แต่อิทธิพลของวิทยุก็มีแพร่ หลายมากกว่าจำนวนเจ้าของเครื่อง
รับ ซึ่งเป็นการแสดงว่าชาวบ้านบางคนอาศัยฟังวิทยุจากเครื่องรับของผู้อื่น และบางคน
ก็ฟังโดยไม่ไ้ตั้งใจเพราะผู้เ้าเครื่องรับในละแวกเดียวกันมักจะ เปิดเครื่องรับวิทยุฟังกัน
อย่างเต็มที่^๒

^๑ Wisid Irechuabmoh and Others. The Rural and Urban Population of Thailand : Comparative Profiles, Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, (1972), Research Report No. 8, p. 46.

^๒ John E. De Young and Chester L. Hunt, Communication Channels and Functional Literacy in the Philippines Barrio, coded from Socorre C. Espiritu and Chester L. Hunt, Social Foundations of Community Development (Manila : Garcia Publishing House, 1964), pp. 258 - 260.

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เจมส์ เอ็น โมเซล (James H. Mosel) ได้ศึกษาแบบแผนของการสื่อสารมวลชนในประเทศไทย พบว่า การสื่อสารมวลชนในประเทศไทยนี้ ยังรวมกลุ่มอยู่แต่เฉพาะในเขตพระนครและธนบุรี ซึ่งเป็นนครหลวง หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ 탕มุงเสนอข่าว ความเห็น และความบันเทิงต่อประชาชน จำนวนประมาณสองล้านคนของกรุงเทพมหานคร ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทยังถูกทอดทิ้งให้ห่างไกลจากการสื่อสารมวลชน วิทยุคงเป็นสื่อสารมวลชนประเภทเดียวสำหรับชาวต่างจังหวัด ฉะนั้น เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ประชาชนในกรุงเทพฯ จึงได้เปรียบชาวชนบท เพราะสามารถเข้าถึงบริการทางสื่อสารมวลชนได้มากกว่า^๑

ผลการวิจัยเรื่องทรัพยากรสื่อสารมวลชนทั่วประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ของ สมควร กวียะ เป็นการยืนยันข้อสรุปของโมเซลอย่างดียิ่ง เพราะปรากฏว่า จำนวนสื่อสารมวลชนที่มีอยู่ในประเทศไทยนั้น สื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ทั้งหมด เป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่ออกในเขตพระนครและธนบุรี ๕๐ ฉบับ ในต่างจังหวัด ๔๕ ฉบับ นิตยสารรายคาบต่าง ๆ ออกในเขตพระนครและธนบุรี ๔๘ ฉบับ ต่างจังหวัด ๑๐ ฉบับ สถานีวิทยุในเขตพระนครและธนบุรี มี ๕๘ สถานี ในต่างจังหวัด ๘๘ สถานี และมีสถานีโทรทัศน์ในเขตพระนครและธนบุรี ๔ สถานี ในต่างจังหวัดอีก ๔ สถานี^๒

^๑ James H. Mosel, "Communication Patterns and Political Socialization in Transitional Thailand," in Lucian E. Eys, Communications and Political Development (Princeton University Press, 1967), pp. 184 - 228.

^๒ ดร. สมควร กวียะ นามากรมทรัพยากรสื่อสารมวลชนทั่วประเทศไทย ๒๕๑๓ - ๒๕๑๔ แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า ๒๓.

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ พรณี เปรมัยเรีเยอร์ ได้ศึกษาถึงความนิยมของหัวหน้าครัวเรือนชายชาวชนบทไทย ในเรื่องการประกอบอาชีพของคนหนุ่มสาว ได้วิจัยถึงปัจจัยในการเลือกอาชีพของสาวชนบท ๑,๕๓๕ ครัวเรือน จาก ๔๕ หมู่บ้านของ ๑๕ อำเภอทั่วประเทศ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ผลปรากฏว่า การพึงวิทย์จะมีผลเพียงเล็กน้อยต่อความนิยมของหัวหน้าครัวเรือนชายชาวชนบทไทยต่อการประกอบอาชีพของคนหนุ่มและคนสาว เมื่อนำตัวแปรในด้านการศึกษามาควบคุมแล้วพบว่า การพึงวิทย์ทุกวันไม่มีผลเลยต่อความนิยมของหัวหน้าครัวเรือนในการประกอบอาชีพของคนหนุ่ม - คนสาว ถ้าหัวหน้าครัวเรือนเหล่านั้นเป็นผู้ไม่มีการศึกษา หรือมีการศึกษาค่าเพียง อานนอก เขียนได้ เนื่องจากการพึงวิทย์ส่วนใหญ่จะพึงรายการประเภทละครวิทย์หรือชาวชวบ้าน เพลงลูกทุ่งต่าง ๆ มากกว่าที่จะพึงรายการด้านวิชาการ หรือข่าวสารนารูต่าง ๆ สำหรับปัจจัยในการอ่านหนังสือพิมพ์ พรณี ได้วิจัยพบว่า การอ่านหนังสือพิมพ์ของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อความนิยมในการประกอบอาชีพของคนหนุ่มคนสาวมาก ผู้ที่มีโอกาสได้อ่านหนังสือพิมพ์บ่อย ๆ มักไม่นิยมให้คนหนุ่มประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่จะนิยมให้บุคคลเหล่านั้นประกอบอาชีพอื่น ๆ ก็มากขึ้น เช่น รับราชการ ซึ่งอาจเป็นเพราะเห็นว่า เป็นอาชีพที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่องจากบุคคลโดยทั่วไป รวมทั้งมีโอกาสก้าวหน้ามากกว่าการทำอาชีพเกษตรกรรม อาชีพค้าขายก็เป็นอาชีพที่ได้รับความนิยม ค่ายเหตุผลที่ว่าเป็นอาชีพที่สร้างความมั่นคงให้แก่ตนเอง รายได้ก็ ทำให้ร่ำรวยกว่าผู้อื่น แม้จะไม่มีหน้าที่การรับราชการก็ตาม

พรณี เปรมัยเรีเยอร์, "ความนิยมของหัวหน้าครัวเรือนชายชาวชนบทไทย ในเรื่องการประกอบอาชีพของคนหนุ่มสาว" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านสังคม วิทยาลัยวิชาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๘๒

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ เวทย์ ฐโนปจัย ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการ เปิดรับ
 สื่อมวลชนและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของประชากรในเขตเมืองและชนบท โดยใช้
 ข้อมูลปฐมภูมิ จากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม
 เศรษฐกิจ และประชากร ของประเทศไทยทั้งเขตเมืองและเขตชนบท ในส่วนที่เกี่ยวข้อง
 กับการติดต่อกับโลกภายนอก และส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งดำเนินการสัมภาษณ์หัวหน้า
 ครัวเรือนจำนวน ๑,๕๖๕ ครัวเรือน จาก ๑๕ อำเภอ จากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ
 โดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ถึง พ.ศ.
 ๒๕๑๓ พบว่าวิทยุเป็นสื่อมวลชนที่มีความแพร่หลายมากที่สุด และเข้าถึงประชากรใน
 เขตชนบทได้กว้างขวางมากที่สุด เพราะในปัจจุบันเครื่องรับวิทยุมีราคาถูกพอที่แต่ละ
 คนจะซื้อได้ แม้กระทั่งในท้องที่ที่ทางไกลไม่มีไฟฟ้าใช้ วิทยุทรานซิสเตอร์ก็มีบทบาท
 อย่างยิ่ง อนึ่งในสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ พบว่า จำนวนบุคคลที่นาน ๆ จึงจะ
 ได้มีโอกาสอ่าน (Potential Reader) พบเป็นจำนวนมากในชนบท ๑

จากการศึกษาคุณค่าและงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งที่กระทำในประเทศไทย และใน
 ต่างประเทศ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าสิ่งแวดลอมทั้งค่านกายภาพ จิตวิทยา และสังคม
 ต่างมีความสำคัญ และความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดต่อการเจริญเติบโต และ
 พัฒนาการของบุคคล โดยเฉพาะในวัยเด็กเล็กก่อนเข้าโรงเรียน จึงทำให้ผู้วิจัยเห็น
 ว่า การศึกษาถึงลักษณะสิ่งแวดลอมของเด็กเล็กในชนบท ในครั้งนี้จะช่วยให้ทราบถึง
 ลักษณะของสิ่งแวดลอมทั้ง ๓ ด้านของเด็กเล็กในชนบทไทย และความแตกต่างของลักษณะ
 สิ่งแวดลอมเหล่านั้น โดยพิจารณาจากตัวแปรที่กำหนด คือ ดินที่อยู่ ฐานะ เศรษฐกิจของ
 ครอบครัว เพศ และลำดับที่เกิดของเด็ก อีกทั้งจะช่วยให้เข้าใจลักษณะสิ่งแวดลอม
 ของเด็กเล็กในชนบทเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดลอมนั้น ๆ ต่อไปได้

---

๑ เวทย์ ฐโนปจัย "การศึกษาเปรียบเทียบการ เปิดรับสื่อมวลชนและความ
 สัมพันธ์ระหว่างบุคคลของประชากรในเขตเมืองและชนบท" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนก
 วิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๕๕ - ๕๘.

ความมุ่งหมายของการวิจัย *

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ

๑. เพื่อศึกษาลักษณะสิ่งแวดล้อมในคาบทาง ๆ ของเด็กเล็กในชนบท ดังต่อไปนี้

๑.๑ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ โครงสร้างของที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกของบ้าน และสถานที่ที่เด็กใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน คือ สถานที่นอน สถานที่รับประทานอาหาร สถานที่เล่น และสถานที่ขับถ่าย

๑.๒ สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา ได้แก่ การเลี้ยงดูและการอบรมสั่งสอน เด็ก ความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของเด็กใน ๓ ด้าน กล่าวคือ ด้านร่างกาย สติปัญญา และบุคลิกภาพ ความคาดหวังของมารดาที่มีต่ออนาคตของเด็ก ทางด้านการศึกษา และด้านงานอาชีพ

๑.๓ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ลักษณะของครอบครัว บุคคลผู้มีส่วนในการเลี้ยงดูอบรมเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับชุมชน และการติดต่อสื่อสารของครอบครัว

๒. เพื่อศึกษาลักษณะสิ่งแวดล้อมของเด็กเล็กในชนบท ซึ่งมีความแตกต่างกันตามตัวแปรดังต่อไปนี้ คือ

๒.๑ ถิ่นที่อยู่ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง

๒.๒ ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ได้แก่ ฐานะเศรษฐกิจสูง และฐานะเศรษฐกิจต่ำ

๒.๓ เพศ ได้แก่ เพศชาย และเพศหญิง

๒.๔ ลำดับที่เกิด ได้แก่ ลูกคนโต และลูกคนรอง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขต ดังนี้คือ

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นมารดาของเด็กเล็กในชนบท จากตำบลต่าง ๆ ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ซึ่งมีบุตรอายุระหว่าง ๒ ปี ๓ เดือน ถึง ๓ ปี ๕ เดือน ในช่วงระยะเวลาของการวิจัยเท่านั้น จำนวนทั้งสิ้น ๑๘๒ คน โดยกำหนดให้มีสัดส่วนที่เท่ากันด้วยการจำแนกบุตรของกลุ่มตัวอย่างตามถิ่นที่อยู่ ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว เพศ และ ลำดับที่การเกิด
๒. การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาดังแนวล้อม ๓ ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ของเด็กเล็กในชนบทเท่านั้น
๓. ตัวแปรที่จะศึกษา แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

๑. ถิ่นที่อยู่ ประกอบด้วยตำบลต่าง ๆ จำนวน ๑๓ ตำบล จาก ๓ ภาคของประเทศไทย คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง
๒. ฐานะเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ฐานะเศรษฐกิจสูง และฐานะเศรษฐกิจต่ำ
๓. เพศ ประกอบด้วย เพศชายและเพศหญิง
๔. ลำดับที่การเกิด ประกอบด้วย การเป็นบุตร คนโต และ เป็นบุตรคนรอง

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

๑. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
๒. สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา
๓. สิ่งแวดล้อมทางสังคม

๔. ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสัมภาษณ์เฉพาะมารดาของเด็กเล็กเท่านั้น การสัมภาษณ์นี้ดำเนินการ โดยผู้วิจัยเองและผู้ช่วยเก็บข้อมูล จำนวน ๗ คน โดยได้แบ่งเขตความรับผิดชอบในการ เก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละสถานที่ กล่าวคือ ในภาคเหนือ ที่จังหวัดพิจิตร ๑ คน และจังหวัดน่าน ๑ คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดร้อยเอ็ด ๒ คน และภาคกลาง ที่จังหวัดระยอง ๑ คน จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑ คน และจังหวัดราชบุรี ๑ คน การสัมภาษณ์ได้กระทำในระหว่างวันที่ ๑๐ มกราคม ถึง ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๑ รวมเวลาทั้งสิ้น ๓๑ วัน โดยสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามลักษณะสิ่งแวดล้อมของเด็กเล็กในชนบท

สมมติฐานในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ว่า มีความแตกต่างกันในลักษณะสิ่งแวดล้อมของเด็กเล็กในชนบท ๓ ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม เมื่อพิจารณาคำตัวแปรทั้ง ๔ ของกลุ่มตัวอย่างคือ

๑. ดินที่อยู่
๒. ฐานะ เศรษฐกิจของครอบครัว
๓. เพศของบุตร
๔. ลำดับที่การ เกิดของบุตร

ขอทกลงเบื้องต้น

ลักษณะสิ่งแวดล้อมของเด็กเล็กในชนบท สามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ๓ ประเภท คือ

๑. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environments)

๒. สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological environments)
๓. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environments)

คำจำกัดความ

ลักษณะสิ่งแวดล้อมของเด็กเล็ก หมายถึงสิ่งแวดล้อม ๓ ประเภท ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม^๑

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง

๑. โครงสร้างของที่อยู่อาศัย
๒. เครื่องใช้และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกของบ้าน
๓. สถานที่ที่เด็กใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่
  - ๓.๑ สถานที่นอน
  - ๓.๒ สถานที่รับประทานอาหาร
  - ๓.๓ สถานที่เล่น
  - ๓.๔ สถานที่ขับถ่าย

สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา หมายถึง

๑. การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนเด็ก ได้แก่
  - ๑.๑ การเลี้ยงดูเด็ก
  - ๑.๒ การอบรมสั่งสอนเด็ก

---

^๑ Burton L. White et al., Experience and Environment: Major influences on the Development of the young child (Englewood Cliff, N.J., Prentice-Hall, Inc., 1973).

๒. ความคิดเห็นของมารดาเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของเด็ก ไคแก
  - ๒.๑ คำนร่างกาย
  - ๒.๒ คำนสติปัญญา
  - ๒.๓ คำนบุคลิกภาพ
๓. ความคาดหวังของมารดาที่มีต่ออนาคตของเด็ก ไคแก
  - ๓.๑ คำนการศึกษา
  - ๓.๒ คำนงานอาชีพ

สิ่งแวดล้อมทางสังคม หมายถึง

๑. ครอบครัว
๒. บุคคลผู้มีส่วนในการเลี้ยงดูอบรมเด็ก
๓. ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับชุมชน
๔. การติดต่อสื่อสารของครอบครัว

เด็กเล็ก หมายถึง เด็กในวัยก่อนเข้าเรียน ซึ่งมีอายุระหว่าง ๒ ปี ๓ เดือน ถึง ๓ ปี ๕ เดือน

ชนบท หมายถึง สถานที่ดังต่อไปนี้คือ

๑. สถานที่ที่จัดประเภทอยู่ในระดับต่ำลงไป
๒. สถานที่ที่อยู่ห่างไกลการคมนาคม กล่าวคือ
  - ๒.๑ ไม่มีถนนสายใหญ่ผ่าน
  - ๒.๒ ไม่มีไฟฟ้า
  - ๒.๓ ไม่มีน้ำประปา

ถิ่นที่อยู่ หมายถึง สถานที่ที่มารดาและเด็กอยู่ประจำขณะที่เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ประกอบด้วย ตำบลต่าง ๆ ในภาคทั้ง ๓ ของประเทศไทย ทั้งนี้คือ

๑. ภาคเหนือ ไคแก
  - ๑.๑ ตำบลริม อำเภотаวังผา จังหวัดน่าน
  - ๑.๒ ตำบลผาคอง อำเภотаวังผา จังหวัดน่าน

- ๑.๓ ตำบลหนองพยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร
- ๑.๔ ตำบลคงกระพัน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร
๒. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไคแก
- ๒.๑ ตำบลแวง อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒.๒ ตำบลเมืองหงส์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
๓. ภาคกลาง ไคแก
- ๓.๑ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
- ๓.๒ ตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ๓.๓ ตำบลท่าทองกลาง อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ๓.๔ ตำบลบางตลาด อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ๓.๕ ตำบลคลองข่อย อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
- ๓.๖ ตำบลบ้านเคือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
- ๓.๗ ตำบลท่าชุมพล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ฐานะเศรษฐกิจ หมายถึง ฐานะการเงินของครอบครัว ซึ่งพิจารณาจากรายได้ต่อเดือนของสามีภรรยา รวมกัน หรือเป็นรายได้ของสามีคนเดียว หรือรายได้ของภรรยาเพียงคนเดียว ในกรณีที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ได้ประกอบอาชีพ แบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่ม^๑ คือ

๑. ฐานะเศรษฐกิจสูง หมายถึง ครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า ๑,๐๐๐ บาทขึ้นไป
๒. ฐานะเศรษฐกิจต่ำ หมายถึง ครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า ๑,๐๐๐ บาท

^๑ กระทรวงมหาดไทย, กรมแรงงาน, อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ฉบับที่ ๖

เพศ หมายถึง เพศชาย และ เพศหญิง

ลำดับที่การเกิด หมายถึง การ เป็นบุตรคนโต และ บุตรคนรอง

บุตรคนโต หมายถึง เด็กเล็กที่เป็นบุตรคนโตของครอบครัว หรือ มีน้อง แต่ไม่มีพี่

บุตรคนรอง หมายถึง เด็กเล็กที่มีพี่และน้อง หรืออาจจะไม่มีน้อง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

๑. เพื่อให้ทราบลักษณะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางสังคมของเด็กเล็กในชนบท
๒. เพื่อให้ทราบความแตกต่างของลักษณะสิ่งแวดล้อมทั้ง ๓ ประเภท โดยพิจารณาจากความแตกต่างของดินที่อยู่ ฐานะ เศรษฐกิจ เพศ และลำดับที่การเกิด
๓. ผลการวิจัยที่ได้รับจะช่วยให้เข้าใจลักษณะสิ่งแวดล้อมของเด็กเล็กในชนบท เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมนั้นต่อไป